

Til
Kulturdepartementet

Dokumenttype
Rapport

Dato
1. april 2019

INKLUDERING GJENNOM ORGANISERTE FRITIDSAKTIVITETER

**EN EVALUERING AV PROSJEKTER MED MÅL OM Å ØKE
DELTAKELSEN FOR BARN OG UNGE I LAVINNTEKTSFAMILIER**

INKLUDERING GJENNOM ORGANISERTE FRITIDSAKTIVITETER

Rambøll
Hoffsveien 4
Postboks 427 Skøyen
0213 Oslo

T +47 2252 5903
<https://no.ramboll.com>

INNHALDSFORTEGNELSE

1.	Oppsummering og konklusjon	3
1.1	Måloppnåelse	3
1.2	Samarbeid	4
1.3	Tiltak	4
1.4	Overføringsverdi	5
2.	Innledning	6
2.1	Bakgrunn for prosjektet	6
2.2	Fritidsaktiviteter er fortsatt et politisk satsningsområde	7
2.3	Metode	7
2.4	Overordnet fremstilling av prosjektene	9
2.5	Leserveiledning	9
3.	Samarbeid	13
3.1	Samarbeid i ulike faser og på ulike nivåer	13
3.2	Hva karakteriserer et godt samarbeid?	14
3.3	Samarbeid forankret i kommuner	14
3.4	Samarbeid forankret i frivillige organisasjoner	17
3.5	Samarbeid forankret hos sosiale entreprenører	19
3.6	Viktige aktører for å nå målgruppen	19
3.7	Viktige aspekter ved velfungerende samarbeid	21
3.8	Modeller for samarbeid	23
4.	Tiltak	29
4.1	Variasjon mellom prosjektene	29
4.2	Kartlegging og identifisering av målgruppen	31
4.3	Formidling av fritidstilbud og eksisterende støtteordninger	33
4.4	Utstyrsordninger	35
4.5	Økonomisk støtte til deltakelse	37
4.6	Aktivitetstilbudet i prosjektene	40
4.7	Hjelp til deltakelse i fritidsaktivitet	44
5.	Overføringsverdi	49
5.1	Videreføring til ordinær drift	49
5.2	Overføring til andre steder eller aktører	52
6.	Måloppnåelse	58
6.1	Hvordan vurderer vi prosjektenes måloppnåelse?	58
6.2	Måloppnåelse opp mot prosjektmidlenes formål	58
6.3	Om utlysningene av prosjektmidler	65
7.	Gode eksempler	67
7.1	Aktør: Bærum kommune	67
7.2	Aktør: Hå kommune	75
7.3	Aktør: Korpsnett Norge	79
7.4	Aktør: Med hjerte for Arendal	85

7.5	Aktør: Modum kommune	89
7.6	Aktør: Nasjonal dugnad mot fattigdom og utenforskap (NDFU)	97
7.7	Aktør: Trivselslaben AS i Vadsø kommune	102
7.8	Aktør: Vest-Agder Røde Kors	110

1. OPPSUMMERING OG KONKLUSJON

Rambøll Management Consulting har på oppdrag for Kulturdepartementet evaluert måloppnåelsen i 30 prosjekter som har mottatt tilskuddsmidler over to utlysninger. Evalueringen skal besvare i hvilken grad prosjektene har bidratt til at barn og unge i inntektsfattige familier deltar i organiserte fritidsaktiviteter sammen med jevnaldrende.

Evalueringen skal også belyse følgende delproblemstillinger:

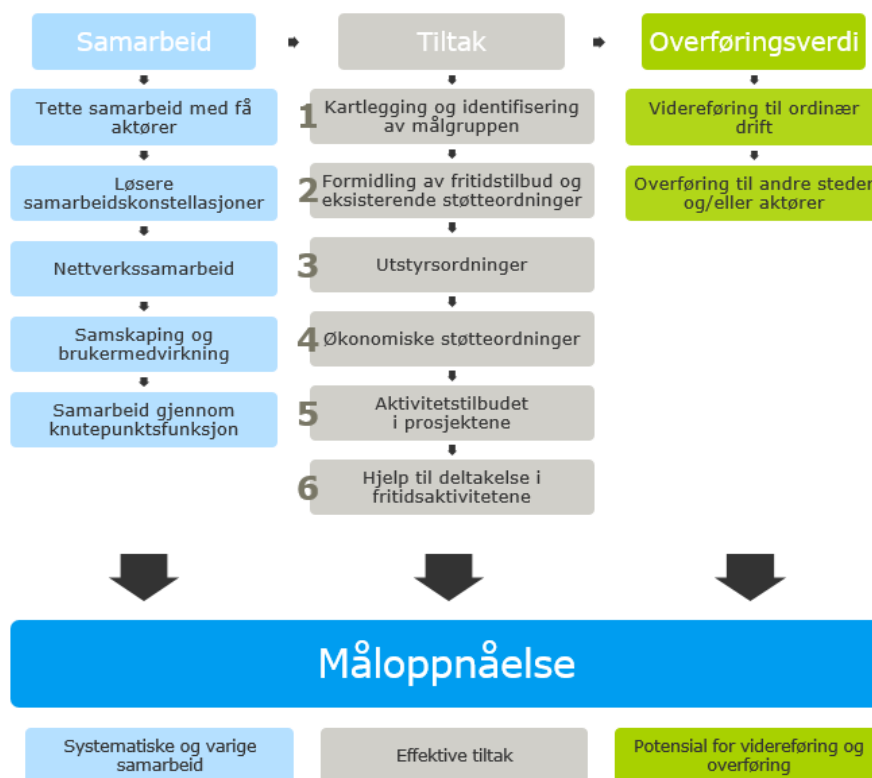
- I hvilken grad har prosjektene bidratt til systematisk samarbeid og tiltak mellom frivillige organisasjoner, offentlige myndigheter og andre aktører? Hva er betydningen av slikt samarbeid?
- I hvilken grad har prosjektene skapt nye former for samarbeid og fremgangsmåter for å nå målgruppen, og vil disse kunne videreføres i etterkant av prosjektperioden?
- I hvilken grad har prosjektene overføringsverdi til andre kommuner/bydeler og organisasjoner?

1.1 Måloppnåelse

Samlet sett er måloppnåelsen god, og vi konkluderer med at prosjektmidlene har bidratt til at flere barn og unge i inntektsfattige familier deltar i organiserte fritidsaktiviteter.

Den samlede måloppnåelsen er et produkt av hvorvidt prosjektene har ført til effektive tiltak, velfungerende former for samarbeid og fremgangsmåter som har overføringsverdi, og i hvilken grad målgruppen er truffet gjennom tiltakene. Dette er illustrert i Figur 1-1.

Figur 1-1 Sammenheng mellom prosjektene og måloppnåelse

Noen av tiltakene retter seg direkte mot målgruppen, mens andre tiltak retter seg mot endringsagenter som jobber med målgruppen. Man kan hevde at prosjektene som har rettet seg direkte mot målgruppen har bidratt til faktisk deltakelse i fritidstilbud, men prosjektene som har rettet seg indirekte mot målgruppen har skapt viktige strukturer for å muliggjøre deltakelse i fritidsaktivitet. Tiltakene rettet mot målgruppen kan være både målrettede og universelle. Selv om universelle tiltak ikke treffer målgruppen like presist, er et viktig argument for å opprette universelle tiltak å skape tilbud som ikke oppleves som stigmatiserende for barn og unge som mottar tilbudet.

I tillegg til de konkrete resultatene prosjektene kan vise til opplever mange prosjektansvarlige og samarbeidspartnere at arbeidet med prosjektene i seg selv har ført til mer bevissthet rundt fattigdomsproblematikk i egen kommune/bydel, og rundt viktigheten av fritid for å redusere konsekvensene av barnefattigdom.

1.2 Samarbeid

Prosjektmidlene har stimulert til nye og systematiske former for samarbeid. Evalueringen viser flere forskjellige former for samarbeid og måter å konstruere samarbeidene på. Disse kan sorteres i fem overordnede modeller, jf. Figur 1-1.

Evalueringen viser at man ved å samordne flere tjenester og tilbud rettet mot målgruppen vil kunne bidra til å gi en oppvekst med de samme mulighetene for mestring og utvikling for alle barn og unge.

Evalueringen viser at samarbeid er viktig i både i utviklings- og implementeringsfasen og på både ledernivå og tjenestenivå. Samarbeid i utviklingsfasen på ledernivå sikrer forankring og prioritering av tiltaket, mens samarbeid med førstelinjen kan bidra til å sikre relevante tiltak. Samarbeid med førstelinjen i implementeringen sikrer at tiltakene blir tatt i bruk og når målgruppen. Spesielt viktige aktører å involvere fra førstelinjen er skoler, NAV, Flyktningtjenesten, introduksjonsprogrammet, voksenopplæringen, barnevernet, utekontakten, helsesykepleiere og miljøterapeuter.

Vi ser at gode relasjoner bidrar til velfungerende samarbeid og fremmer effektivt samarbeid. Planlagte samarbeid kan særlig bidra til at alle parter er innforstått med prosjektets og samarbeidets formål og føler medeierskap og forpliktelse til prosjektet. Utviklingssamarbeid har også potensial for å fungere, men kan ta noe mer tid å gjøre effektive.

1.3 Tiltak

Prosjektenes innretning er svært ulik, men har alle opprettet tiltak som sikter på å bidra til at barn og unge fra lavinntektsfamilier i større grad deltar i organiserte fritidsaktiviteter. Prosjektene som har lyktes best med å skape effektive tiltak, har basert tiltakene på identifiserte behov blant barna og unge i målgruppen.

Tiltakene sorterer under seks overordnede tiltakskategorier som reduserer ulike barrierer for deltakelse i fritidsaktiviteter for målgruppen, jf. Figur 1-1. Vi ser at noen prosjekter har opprettet tilsynelatende like tiltak, men med ulike innretninger.

Samlet inneholder disse tiltakene flere nye fremgangsmåter for å nå målgruppen. *Kombinasjoner* av ulike fremgangsmåter synes å være nøkkelen for å få barn og unge i målgruppen til å møte opp på fritidsaktiviteter. Dette fordi barn og unge i målgruppen ofte opplever flere ulike barrierer for deltakelse i fritidstilbud og må derfor tilnærmes fra flere vinkler. Funn fra evalueringen tyder på at barn og unge i målgruppen trenger oppfølging for å benytte seg av tilbud som skal

tilrettelegge for deltakelse. Dette taler for at man ikke bare burde skape inkluderende strukturer og formidle tilbud til målgruppen, men også følge opp målgruppen nærmere for å sikre at de faktisk deltar.

Prosjektene som har lyktes best med å skape effektive tiltak, har basert tiltakene på identifiserte behov blant barna og unge i målgruppen eller blant endringsagentene som skal jobbe opp mot målgruppen.

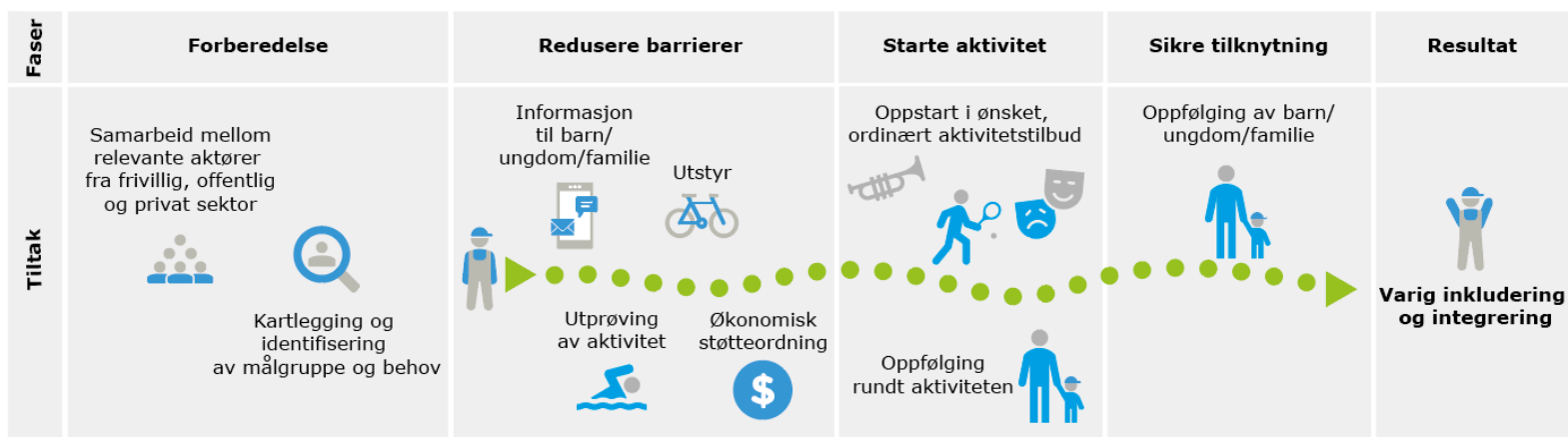
1.4 Overføringsverdi

I denne evalueringen har vi sett på overføringsverdi på to nivåer, jf. Figur 1-1. På det ene nivået har vi undersøkt hvorvidt prosjektene har latt seg videreføre til ordinær drift etter prosjektslutt, og på det andre nivået har vi undersøkt hvorvidt tiltakene har potensial for å overføres til andre steder og aktører. Mulighet for videreføring til ordinær drift er viktig for å sikre langsiktighet i tiltak som utvikles, og potensial for overføring til andre kontekster er viktig for at også andre kan benytte tiltakene til å inkludere barn og unge fra målgruppen i fritidsaktiviteter.

De fleste tiltakene er videreført til ordinær drift. Videreføring fremmes av tiltak som bygger på etablerte strukturer og innebærer få nye administrative oppgaver og/eller økonomiske bevilgninger. Forankring er essensielt for å sikre prioritering og videre drift av tiltak etter endt prosjektperiode. Videreføring til ordinær drift fremmes av planlegging for ordinær drift, fordi det gjerne får konsekvenser for hvordan tiltaket organiseres. Økt bevisstgjøring om barnefattigdom og viktigheten av deltakelse i fritidsaktiviteter kan også bidra til økt prioritering av fritid som satsningsområde. De fleste tiltakene har også potensial for overføring til andre steder eller aktører. Dette betyr at de kan løsrives fra den konteksten de er utviklet i og implementeres andre steder uten større tilpasninger. Noen av tiltakene er allerede overført til andre kontekster i sin helhet. Flere prosjekter har også lagt til rette for umiddelbar overføring ved å dokumentere metoder og utvikle konkrete verktøy som andre kan ta i bruk.

På bakgrunn av funnene i evalueringen har vi utarbeidet en figur som viser veien til inkludering i fritidstilbud. Figur 1-2 viser at samarbeid og forarbeid er viktig for å kunne tilby gode, treffsikre tiltak og for å identifisere målgruppen. Videre er det viktig å huske på at ulike barn kan trenge ulike tiltak, avhengig av hvilke barrierer de opplever for deltakelse i aktiviteten. I mange tilfeller vil et enkelt barn eller ungdom ha behov for en kombinasjon flere ulike tiltak.

Figur 1-2 Veien til inkludering i fritidstilbud

2. INNLEDNING

2.1 Bakgrunn for prosjektet

Regjeringens strategi mot barnefattigdom (2015-2017) har en rekke tiltak for å forebygge at fattigdom går i arv og som skal dempe negative konsekvenser av å vokse opp i familier med vedvarende lavinntekt. Kulturdepartementet (KUD) har hatt særlig ansvar for flere av strategiens tiltak, deriblant *Tiltak mot barnefattigdom på frivillighetsfeltet* (tiltak 31) og *Fritidsaktiviteter for alle* (tiltak 39). I likhet med de øvrige tiltakene i strategien vektlegges samarbeid mellom det offentlige og frivilligheten for å lykkes. Departementet har, gjennom to utlysninger, gitt midler til prosjekter med formål om å bidra til at barn og unge, uavhengig av foreldrenes økonomi, får mulighet til å delta i organiserte fritidsaktiviteter sammen med andre.

Prosjektene som har mottatt tilskuddsmidler må sees i sammenheng med Fritidserklæringen¹, som er en del av Regjeringens strategi mot barnefattigdom. Fritidserklæringen fastsetter at alle barn skal ha mulighet til å delta jevnlig i minst én organisert fritidsaktivitet sammen med andre barn, uavhengig av foreldrenes sosiale og økonomiske situasjon. Prosjektmidlene fra KUD bidrar til å legge til rette for å realisere Fritidserklæringens målsetting.

Arbeidet mot barnefattigdom baseres på en relativ definisjon av fattigdom², hvor noen barn og unge har tilgang til færre goder og muligheter enn jevnaldrende. Barn og unge som vokser opp i økonomisk utsatte familier får i mindre grad mulighet til å delta i organiserte fritidsaktiviteter. Dette kan igjen føre til eksklusjon og mindre sosial kapital fra andre arenaer enn skolen.³ Formålet med de to ovennevnte utlysningene fra KUD var å redusere slike utfordringer for utsatte barn og unge, gjennom nye typer tiltak og fremgangsmåter. Disse skal igjen kunne adopteres av andre organisasjoner og kommuner/bydeler. Vår evaluering av KUDs prosjektmidler kan ses som et tiltak for å bedre den samlede innsatsen for fritidsaktivitet til alle barn, jf. Figur 2-1.

Figur 2-1 Evalueringens kontekst

Prosjektene fra den første utlysningen, *Stimuleringsmidler til utprøving av fattigdomstiltak på frivillighetsfeltet*, har en prosjektperiode på om lag to år fra tildeling av midler høsten 2015. Søknadskriteriene var ikke tydelig avgrenset, utover at det kun var barne- og ungdomsorganisasjoner, tros- og livssynssamfunn, frivilligsentraler og andre frivillige

¹ Fritidserklæringen (2016). <https://www.regjeringen.no/contentassets/42fc032208724215886755da5d165f1e/folder_fritidserklaeringen.pdf>

² Regjeringen (2015) *Barn som lever i fattigdom - Regjeringens strategi (2015-2017)*. Utgitt av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

³ Kunnskapsgrunnlag Barnefattigdom (2016) Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

organisasjoner registrert i Frivillighetsregisteret som kunne søke om tilskudd (inkludert samarbeidskonstellasjoner). KUD oppfordret imidlertid søkere til å inngå samarbeid med frivillighet og offentlige instanser, og uttrykte eksplisitt at søkerens plan for å nå målgruppen ville vektlegges. Gjennom utlysningen mottok KUD 85 søknader og midlene ble tildelt 13 ulike prosjekter.

I 2016 kom utlysningen *Midler til innsats for at barn som lever i inntektsfattige familier skal få delta i fritidsaktiviteter* med samme overordnede målsetting. Prosjektvarigheten skulle være om lag ett år, og kriteriene for tildeling av tilskuddsmidler var i denne omgang rettet utelukkende mot prosjekter som vektlegger lokalt samarbeid, utvikling og etablering av modeller og løsninger som har overføringsverdi. Dette skulle skape grunnlag for systematiske og varige samarbeid mellom frivillige, offentlige og andre relevante aktører. Det var 17 prosjekter som fikk tilskudd fra utlysningen mot slutten av 2016.

I begge utlysningene la departementet vekt på at de prioriterer prosjekter som 1) kan dokumentere/vise til løsninger knyttet til at flere barn og unge i målgruppen får mulighet til å delta i en organisert aktivitet, 2) kan videreføres uten statlig finansiering, og som 3) har potensielt stor overføringsverdi. I 2016-utlysningen ble også viktigheten av samarbeid vektlagt og lagt til prioriteringslisten.

2.2 Fritidsaktiviteter er fortsatt et politisk satsningsområde

Regjeringens politiske plattform, uttrykt i Granavolderklæringen (2019)⁴, stadfester på ny at inkludering i fritidsaktiviteter er et av mange viktige områder som kan bidra til å redusere konsekvensene av fattigdom. I den politiske plattformen kunngjør Regjeringen blant annet at de vil innføre et «fritidskort» for alle barn fra 6 til fylte 18 år som kan benyttes til å dekke deltakeravgift på fritidsaktiviteter. Denne evalueringen har ikke som mandat eller ambisjon å si noe om det foreslåtte tiltaket, men inneholder informasjon om og erfaringer fra prosjekter som har prøvd ut ulike økonomiske ordninger som skal bidra til å hjelpe barn og unge fra lavinntektsfamilier til å delta i fritidsaktiviteter.

Høsten 2018 lanserte Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) en digital Veileder for tverrsektorielt arbeid for barn som lever i fattigdom⁵. Veilederen inneholder verktøy og eksempler som kommuner og andre aktører som jobber opp mot barn og unge og fattigdomsutfordringer kan la seg inspirere av. Vår evaluering har som formål å bidra til å samle metoder og erfaringer fra ulike tiltak som skal bidra til deltakelse i fritidsaktiviteter som andre kommuner, bydeler, organisasjoner og andre aktører kan dra nytte av. Utvalgte funn fra evalueringen vil derfor inngå i denne veilederen.

2.3 Metode

Evalueringen har tatt utgangspunkt i to runder med datainnsamling. Først ble en breddeundersøkelse av alle de 30 prosjektene som har fått midler gjennom de to utlysningene gjennomført. Breddeundersøkelsen bestod av en gjennomgang av søknader og rapporter fra prosjektene og et telefonintervju med prosjektansvarlig for hvert enkelt prosjekt.

Basert på funnene fra breddeundersøkelsen, valgte vi ut åtte prosjekter som ble vurdert å ha særlig god overføringsverdi og måloppnåelse sett opp mot prosjektmidlenes formål. Disse ble undersøkt gjennom egne case-studier, for å danne en bedre forståelse av måloppnåelsen og ulike barrierer og muligheter knyttet til måloppnåelse i prosjektene. I hvert case intervjuet vi aktører som på ulike måter eller gjennom ulike roller har bidratt i prosjektene. Dermed ble informantene i

⁴ Politisk plattform for en regjering utgått av Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti (2019).

<<https://www.regjeringen.no/contentassets/7b0b7f0fc0f4d93bb6705838248749b/plattform.pdf>>

⁵ Veileder for tverrsektorielt arbeid for barn som lever i fattigdom. <<https://www.bufdir.no/Familie/Fattigdom/Veileder/>>

det enkelte case tilpasset de ulike prosjektene. I dybdeundersøkelsen intervjuet vi til sammen 49 aktører gjennom semistrukturerte intervjuer, fordelt på åtte case-prosjekter.

2.3.1 Problemstillinger og analysestrategi

Evalueringen har hatt følgende hovedproblemstilling og delproblemstillinger:

Hovedproblemstilling:

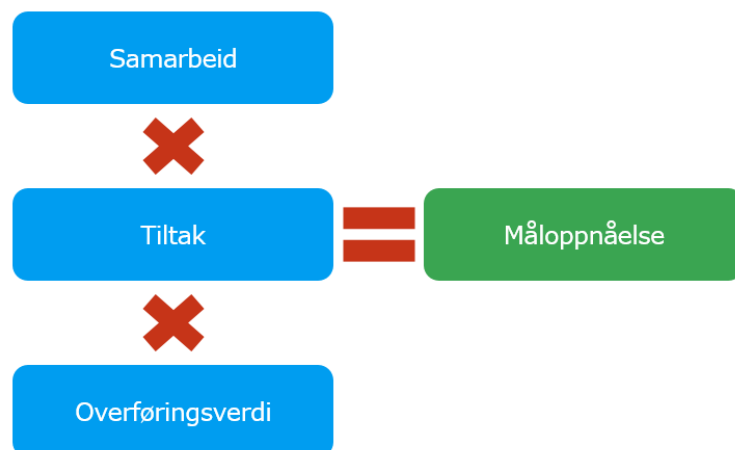
- I hvilken grad har prosjektene bidratt til at barn og unge i inntektsfattige familier deltar i organiserte fritidsaktiviteter sammen med jevnaldrende?

Delproblemstillinger:

- I hvilken grad har prosjektene bidratt til systematisk samarbeid og tiltak mellom frivillige organisasjoner, offentlige myndigheter og andre aktører? Hva er betydningen av slikt samarbeid?
- I hvilken grad har prosjektene skapt nye former for samarbeid og fremgangsmåter for å nå målgruppen, og vil disse kunne videreføres i etterkant av prosjektperioden?
- I hvilken grad har prosjektene overføringsverdi til andre kommuner/bydeler og organisasjoner?

For å forstå hvorfor prosjektene i ulik grad når de målene som er satt, er det avgjørende å forstå de ulike elementene som må være til stede for å oppnå reell endring. I tråd med delproblemstillingene, er det tre avgjørende forhold som gir måloppnåelse i slike prosjekter. Disse er (1) at det er en effektiv utvikling og implementering av tiltaket, noe som i de fleste av prosjektene i denne evalueringen fordrer et velfungerende *samarbeid* mellom aktørene, (2) at de har et effektivt *tiltak*, definert som at tiltakene bidrar til at barn og unge i målgruppen får mulighet til og faktisk deltar i fritidsaktiviteter og (3) at tiltaket legger til rette for *overføring*. Sammenhengen mellom de tre forholdene og måloppnåelse utgjør våre evalueringstemaer og er illustrert i Figur 2-2.

Figur 2-2 Analyseramme

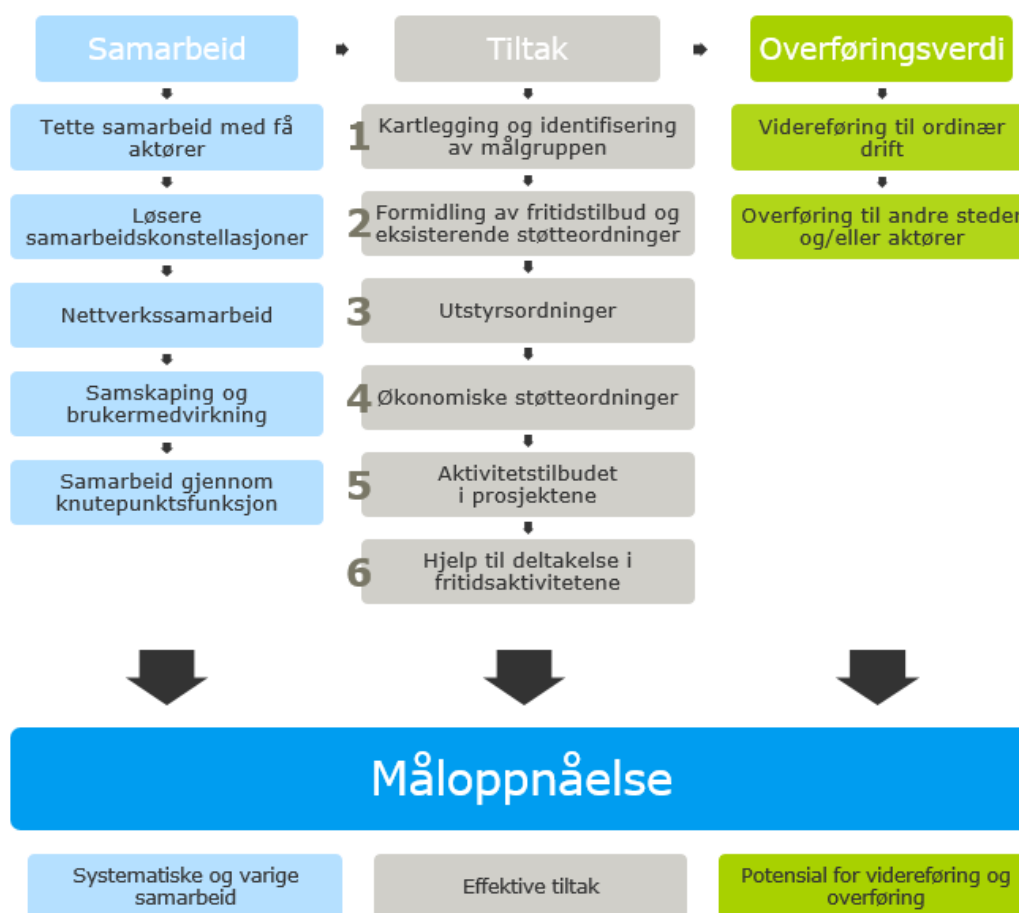

De fire sentrale temaene som vil evalueres er derfor *samarbeid*, *tiltak*, *overføringsverdi* og *måloppnåelse*. Hvert av de fire evalueringstemaene har en rekke problemstillinger knyttet til seg som vil være sentrale for å vurdere måloppnåelsen i prosjektene og hvordan dette kan overføres. Dette utdypes i leserveiledningen i kapittel 2.5.

2.4 Overordnet fremstilling av prosjektene

Vi har brukt analyseammen til å strukturere funnene fra datainnsamlingen. Figur 2-3 gir en overordnet oversikt over ulike typer samarbeid, ulike kategorier tiltak og ulike overføringsverdi som er identifisert gjennom analysen av prosjektene. Innholdet i figuren blir nærmere forklart og eksemplifisert gjennom kapitlene som følger.

Figur 2-3 Ulike typer samarbeid, tiltak og overføringsverdi i prosjektene

2.5 Leserveiledning

Kapittel 3: Samarbeid

I utlysningen fra 2015 ble de frivillige organisasjonene som søkte om tilskudd oppfordret til å inngå samarbeid med andre organisasjoner og offentlige instanser. I 2016-utlysningen ble samarbeid mellom organisasjoner og offentlig sektor et kriterium for tildeling av midler. Å lykkes med et samarbeid kan være komplekst og krevende – uavhengig om samarbeidet er mellom ulike organisasjoner, eller mellom frivillig og offentlig sektor. I evalueringen redegjør vi for hvilke samarbeidskonstellasjoner som har blitt benyttet og vurderer hvilke som virker å ha fungert best. Samtidig vil det også være viktig å vurdere hva som gjør samarbeidet velfungerende der hvor det er tilfellet.

Kapittel 4: Tiltak

Hvorvidt et prosjekt i denne evalueringen har oppnådd sine målsettinger avhenger blant annet av i hvilken grad tiltakene er effektive – altså om de aktivitetene som gjennomføres faktisk har en

påvirkning på formålet. Hvilke tiltak som er gjennomført i prosjektene varierer betraktelig. Ulike typer tiltak og innretting av disse drøftes under kapittel 4.

Kapittel 5: Overføringsverdi

I evalueringen vurderer vi også i hvilken grad prosjektene har potensial for videreføring i ordinær drift og overføringsverdi til andre organisasjoner, bydeler og kommuner. Dette innebærer en vurdering av i hvilken grad det enkelte tiltaket eller samarbeidskonstellasjonen er særlig tilpasset den konkrete konteksten eller om det er mulig å overføre til andre kontekster. Noen av disse forholdene som fremmer eller hemmer overføringsverdi ligger utenfor prosjektenes kontroll. Et tiltak eller samarbeid vil ha stor overføringsverdi dersom andre organisasjoner, bydeler eller kommuner kan bruke erfaringer eller suksesskriterier til å etablere et eget prosjekt.

Kapittel 6: Måloppnåelse

Måloppnåelse forstås som summen av de øvrige analysetemaene. Måloppnåelse kan altså forstås som i hvilken grad prosjektene har ført til nye former for samarbeid, tiltak og fremgangsmåter som har overføringsverdi og således kan bidra til bedre innsats for andre aktører enn de involverte i prosjektet. Under måloppnåelse vil vi gjøre en vurdering av prosjektenes *samlede* måloppnåelse på de ulike evalueringstemaene, samt en vurdering av prosjektenes *samlede* måloppnåelse opp mot prosjektmidlenes målsettinger.

Kapittel 7: Case-beskrivelser

I kapittel 7 presenteres åtte utvalgte prosjekter i nærmere detalj. Case-beskrivelsene gir eksempler på hvordan man kan jobbe for å inkludere barn og unge fra lavinntektsfamilier i fritidstilbud. De åtte eksemplene viser ulike typer tiltak og innretninger og kan vise til god måloppnåelse og overføringsverdi, og legger således til rette for at andre aktører som jobber mot tilsvarende mål kan la seg inspirere av erfaringene som er samlet og beskrevet her. Case-beskrivelsene bidrar til å danne en bedre forståelse av prosjektenes måloppnåelse, og barrierer, suksesskriterier og forutsetninger for å lykkes knyttet opp mot tiltak, samarbeid og overføringsverdi.

I evalueringen av samarbeid, tiltak, overføringsverdi og måloppnåelse vil vi trekke på eksempler fra alle de 30 prosjektene som har fått tilskuddsmidler, men vi vil i størst grad illustrere våre funn med de åtte utvalgte case-prosjektene som vi har mest inngående kunnskap om.

SAMARBEID

Oppsummering: Samarbeid

- Tilskuddsmidlene fra Kulturdepartementet hadde som mål å stimulere til nye og systematiske former for samarbeid.
- Evalueringen viser flere forskjellige former for samarbeid og måter å konstruere samarbeidene på, som sorterer under fem overordnede modeller, jf. Boks 1.
- Ved å samordne flere tjenester og tilbud rettet mot målgruppen vil man kunne bidra til å gi en oppvekst med de samme mulighetene for mestring og utvikling for alle barn og unge. Dette kan man lykkes med gjennom alle de ulike modellene for samarbeid.
- Samarbeidet kan omfatte utvikling eller implementering av tiltak, eller begge deler. Videre kan samarbeid eksistere både på ledernivå og mellom aktører i førstelinjen. Evalueringen viser at samarbeid er viktig i begge faser og nivåer. Samarbeid i utviklingsfasen på ledernivå sikrer forankring og prioritering av tiltaket, mens samarbeid med førstelinjen kan bidra til å sikre relevante tiltak. Samarbeid med førstelinjen i implementeringen sikrer at tiltakene blir tatt i bruk og når målgruppen.
- Spesielt viktige aktører å involvere fra førstelinjen er skoler, NAV, Flyktningtjenesten, voksenopplæringen, barnevernet, utekontakten, helsesykepleiere og miljøterapeuter.
- Evalueringen har identifisert flere ulike grep for å sikre forankring, herunder bruk av styringsgruppe, arbeidsgruppe, nøkkelpersoner og faste møtepunkter. De ulike grepene kan tas i bruk i ulike samarbeidsmodeller.
- Vi ser at gode relasjoner fremmer velfungerende samarbeid. De samarbeidende aktørenes kjennskap til hverandre bidrar positivt til dette.
- Erfaringene fra prosjektene viser at planlagte samarbeid fremmer samarbeidenes effektivitet. Planlegging kan særlig bidra til at alle parter er innforstått med prosjektets og samarbeidets formål, og føler medierskap og forpliktelse til prosjektet og tiltaket.
- Samarbeid som i liten grad er planlagt, kan også fungere dersom relasjonene er gode. Denne typen utviklingssamarbeid kan ta noe mer tid å gjøre effektive, nettopp fordi det tar lengre tid å bygge den felles forståelsen og forpliktelsen.

Boks 1 Modeller for samarbeid

3. SAMARBEID

Det er mange aktører i samfunnet som jobber med å imøtekomme befolkningens behov for ulike tilbud og tjenester. Deler av dette tjenestetilbudet retter seg spesifikt mot barn og unge, slik som eksempelvis tjenester innen oppvekst og utdanning, eller kultur-, idretts- og fritidstilbud. Det offentlige ved staten og kommunen har ansvar for å tilby et minimum av velferdstjenester. I tillegg tilbyr frivilligheten tjenester, enten i samarbeid med eller som et supplement til det offentlige. Likevel er det mange barn og unge som lever i familier med vedvarende lavinntekt, som ikke har de samme mulighetene som andre. Dette skyldes ofte at denne gruppen kan være vanskelig å identifisere og nå, og krever et godt samarbeid mellom ulike offentlige tjenesteområder og frivilligheten.

De to utlysningene fra Kulturdepartementet hadde som mål å stimulere til nye og systematiske former for samarbeid. Evalueringen viser at man ved å samordne flere tjenester og tilbud rettet mot målgruppen vil kunne bidra til å gi en oppvekst med de samme mulighetene for mestring og utvikling for alle barn og unge.

Evalueringen av prosjektene som har fått midler gjennom Kulturdepartementets utlysninger, viser flere forskjellige former for samarbeid, og måter å konstruere samarbeidene på. I dette kapittelet vil vi derfor presentere ulike aspekter ved disse samarbeidene. I tillegg er det inngått samarbeid på ulike nivåer og i ulike faser av prosjektene. Dette redegjøres nærmere for i avsnitt 3.1. I avsnitt 3.2 vil vi redegjøre for hvilke faktorer som virker avgjørende for et godt samarbeid.

3.1 Samarbeid i ulike faser og på ulike nivåer

Når vi i dette kapittelet skriver om samarbeid i prosjektene, henviser vi både til samarbeid i utviklingsfasen og i implementeringsfasen. Med samarbeid i *utviklingsfasen* mener vi samarbeid mellom aktører som bidrar i utviklingen av tiltak. De ulike samarbeidsaktørene i utviklingsfasen kan være påkoblet prosjektet på ulike måter og i ulik grad. Med samarbeid i *implementeringsfasen* mener vi samarbeid mellom aktører som bidrar til å iverksette tiltaket. Disse samarbeidene er ofte av en løsere karakter fordi gjerningene skjer lenger ut i aktørkjeden og ikke kan styres i samme grad som utviklingsprosesser kan.

Dette skillet vil være viktig å huske på når man leser resten av kapittelet. I eksempler vil vi presisere hvilken fase som eksemplifiseres.

Vi skiller videre mellom ulike frivillige aktører. På den ene siden dreier det seg om *større frivillige organisasjoner* (f.eks. Røde Kors, Kirkens Bymisjon, mfl.), som selv har mottatt prosjektmidler og gjennomført prosjekter. De frivillige organisasjonene har opprettet samarbeid med kommuner og andre aktører fra frivillig eller privat sektor. På den andre siden dreier det seg om *mindre lokale frivillige lag og foreninger* (f.eks. fotballklubber, teaterlag, mfl.). Frivillige lag og foreninger har ikke mottatt prosjektmidler og er derfor ikke prosjekteiere, men inngår som samarbeidspartnere i mange av kommunens prosjekter. Kommunene har også opprettet samarbeid med de frivillige organisasjonene.

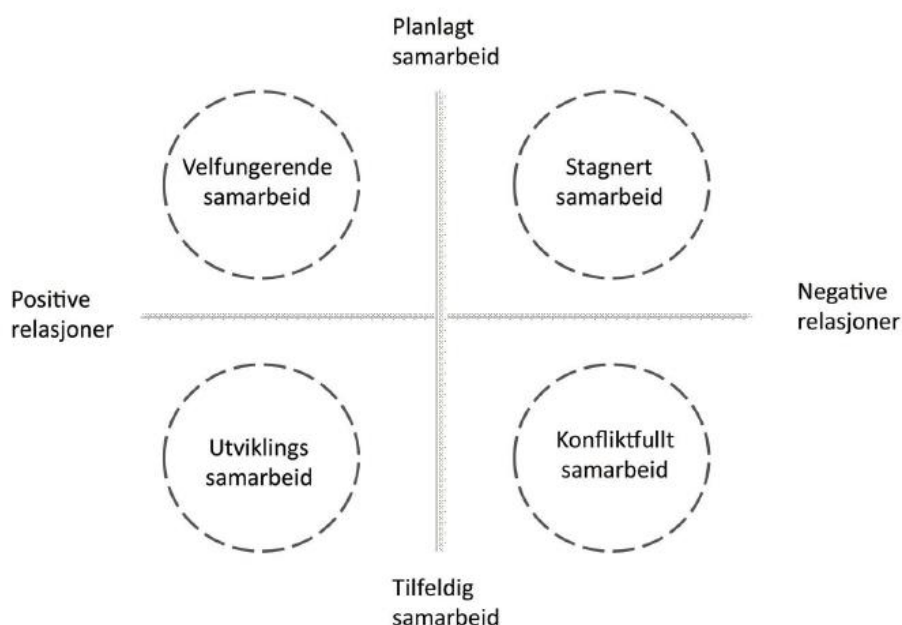
Forankringen av samarbeidet avhenger av hvilken aktør som er prosjekteier. Prosjektmidlene er tildelt både kommuner, frivillige organisasjoner og én sosial entreprenør. Gjennomgangen av prosjektene viser både fordeler og ulemper knyttet til hver av de ulike forankringsmodellene. I det følgende vil vi redegjøre nærmere for ulike samarbeid forankret i kommuner og deretter ulike samarbeid forankret i frivillige organisasjoner og hos sosiale entreprenører, samt fordelene og ulempene ved de ulike alternativene.

3.2 Hva karakteriserer et godt samarbeid?

Vi analyserer hva som gjør et samarbeid velfungerende med utgangspunkt i to dimensjoner: i) i hvilken grad samarbeidet er planlagt og ii) i hvilken grad relasjonene mellom de samarbeidende aktørene oppleves som positive. Forståelsen av dimensjonene er basert på en undersøkelse blant aktører som arbeider med barn og unge i utsatte situasjoner, og vurderes til å ha god overføringsverdi til denne evalueringen.

Figur 3-1 viser sammenhengen mellom de to dimensjonene. Samarbeid kan befinne seg på ytterpunktene på hver av de to dimensjonene, noe som samlet gir fire ulike idealtyper av samarbeid. I virkeligheten kan ikke samarbeidene beskrives riktig så kategorisk, men analysemodellen peker på viktige årsaker til utfallene av samarbeidene.

Figur 3-1 Analysemodell for samarbeid

Note: Modellen er hentet fra Ødegård, A. & Willumsen, E. (2012) Felles innsats eller solospill? – En kvalitativ studie om tjenesteyteres samarbeid omkring barn og unge. Tidsskriftet Norges barnevern, 88(4), s.189-199.

I det følgende presenteres funnene fra evalueringen med henblikk på de ulike dimensjonene ved samarbeidene i prosjektene.

3.3 Samarbeid forankret i kommuner

Mange av prosjektene som har mottatt tilskuddsmidler er forankret i kommunen.

3.3.1 Samarbeid innad i kommunen

Struktur og formål

Prosjektene som er forankret i kommunen har i stor grad lagt opp til samarbeid på tvers av kommunens tjenesteområder. Prosjekter som er forankret i kommunen har en fordel ved at de har tilgang på samarbeidspartnere innad i egen kommuneorganisasjon.

Samarbeidet på tvers i kommunen kan skje i to faser – både i utviklings- og implementeringsfasen. Videre kan samarbeidet eksistere på enten leder-/mellomledernivå eller på tjenestenivå. De to ulike nivåene av samarbeid har ulik hensikt. Samarbeidet på leder- eller mellomledernivå tar ofte form som en styringsgruppe, og bidrar til forankring og felles prioritering av prosjektet. Lederforankringen kan bidra til at prosjektarbeidet blir prioritert, og gir mulighet til

å foreta strategiske avgjørelser løpende. Dette legger igjen til rette for videreføring av tiltak til ordinær drift etter endt prosjektperiode. I kapittel 5 drøfter vi nærmere hvilke faktorer som kan virke fremmende eller hemmende på videreføring.

Utfordringer

Samarbeid på leder- og mellomledernivå kan for mange være krevende fordi ulike områder i kommunen styres av ulike budsjetter og ulike prioriteringer. Det er også en utfordring at det innad i kommunen eksisterer forskjellige arbeidskulturer og -hverdager.

Suksesskriterier

Kommunen har god tilgang på viktige samarbeidspartnere blant sine ansatte i de kommunale tjenestene, eksempelvis NAV, Flyktningtjenesten, utekontakten, barnevern og grunnskolen. Ansatte i de kommunale tjenestene møter på barn og unge i målgruppen gjennom sine roller, og ansatte i grunnskolen kan fange opp barn og unge med behov for bistand som ikke er fanget opp andre steder i systemet. For ansatte i kommunens førstelinje kan det være enklere å prioritere nye oppgaver dersom det er kommunen som har initiert til samarbeidet og gir signaler om at arbeidet skal prioriteres. Samarbeidet på tjenestenivå bidrar til felles forståelse av utfordringer og behov, noe som kan være nyttig både i utvikling og implementering av tiltak. Ansatte i kommunen på dette nivået kan delta i en arbeidsgruppe som aktivt jobber for å utforme tiltakene, eller være mer løselig tilknyttet utviklingen gjennom deltakelse i en referansegruppe.

I prosjekter hvor man har lykket med å samle aktører fra ulike kommunale områder, ser vi at samarbeidet om fritid har hatt en *spillover*-effekt, slik at representantene fra de ulike sektorene fortsatt har faste møtepunkter og kan samarbeide på flere områder enn fritid. Dette gjelder både på leder-/mellomledernivå og i førstelinjen.

Eksempel på velfungerende samarbeid innad i kommunen i utviklings- og implementeringsfasen

I prosjektporteføljen finnes eksempler på tiltak hvor utvikling og implementering av tiltak hovedsakelig bygger på samarbeid innad i kommunen. Modum kommune opprettet en styringsgruppe for prosjektet bestående av etatsleder for kultur, undervisning og helse og sosial, samt leder for Frisklivssentralen som var prosjekteier. Medlemmene i styringsgruppen sitter også i rådmannens ledergruppe, og har dermed bidratt til forankring av prosjektet hos ledelsen på administrativt nivå. Videre ble det opprettet en arbeidsgruppe bestående av én representant fra hver sektor: prosjektleder ansatt ved Frisklivssentralen i Modum (helse- og sosialetaten), ungdomsleder (ansatt i kulturetaten) og en miljøterapeut ved en av barneskolene (undervisningsetaten). Andre kommunale aktører ble trukket inn ved behov. Arbeidsgruppen fikk et tydelig mandat fra styringsgruppen om å utarbeide en løsning for å gi barn og unge mulighet til å delta på fritidsaktiviteter. Samtidig fikk de stor frihet og tillit innenfor de definerte rammene. Dette er et eksempel som viser planlagte samarbeid, med tydelig definerte roller, preget av felles eierskap, tillit og følelse av forpliktelse. Partene var ikke spesielt vant til å samarbeide på tvers av sektorer før prosjektet. Mer om samarbeidet i Modum kommune kan leses i case-notat i kapittel 7.

3.3.2 Kommunens samarbeid med frivillige lag og organisasjoner

Struktur og formål

De fleste kommunene har etablert et samarbeid med frivillige lag. Frivillige lag er viktige tilbydere av fritidsaktiviteter. Disse samarbeidene har i noen prosjekter omfattet både utvikling og implementering av tiltak.

I utviklingsfasen kan kommunen ønske å invitere frivillige lag til samarbeid for å sikre relevans for målgruppen og legitimitet i løsningene. De frivillige lagene har god kjennskap til og gode forutsetninger for å bidra til dette. Videre kan frivillige lag bidra til kartlegging av eksisterende tilbud og ordninger, i utforming av selve tiltaket, testing og eventuell justering før full implementering. Undersøkelsen viser at frivillige lag som regel kobles på prosjektene i en rådgivende rolle, og dermed kan bidra med innspill og veiledning ut fra de ulike interessegruppenes perspektiv.

Samarbeid med frivillige lag i implementeringsfasen dreier seg om å ta i bruk de ferdig utviklede tiltakene. Det kan enten være formidling av fritidstilbud og eksisterende ordninger til målgruppen og deres familier, identifisering av barn og unge i målgruppen eller å tilby selve tiltaket.

Utfordringer

Gjennomgangen av prosjektene som er forankret i kommunen viser imidlertid at det er flere som har hatt utfordringer med å få samarbeidsaktører fra frivilligheten til å prioritere deltakelse i prosjektet. Dette handler i de aller fleste tilfellene om at frivilligheten har manglende kapasitet til å påta seg nye forpliktelser. Frivillige i lag og foreninger er mennesker som bruker fritiden sin på frivillig innsats for laget eller foreningen de er engasjert i, og som allerede ivaretar en rekke ulike oppgaver. En erfaring mange gjør seg er derfor at det ikke er hensiktsmessig å anmode frivilligheten om å løse oppgaver på vegne av kommunen, men snarere foreslå at de kan bidra som en viktig medspiller og påta seg mindre ansvarsroller.

Mangel på økonomiske ressurser kan også begrense hva kommunen kan forvente av bidraget fra frivillige samarbeidspartnere. Mange frivillige lag og organisasjoner har også begrenset økonomisk spillerom og er avhengige av kontingenter for å opprettholde aktivitetstilbudet, eventuelt leie av lokaler/anlegg, vedlikehold, innkjøp av utstyr, ol.

Suksesskriterier

For å legge til rette for samarbeid kan det være nyttig å involvere frivillige aktører tidlig i prosjektet, for eksempel som representant i arbeidsgruppe eller referansegruppe. Dette kan bidra til å skape tydeligere medeierskap og prioritering hos samarbeidspartnerne. Videre kan det være nødvendig å arbeide med å bevisstgjøre aktørene man ønsker å samarbeide med om konsekvensene av barnefattigdom og hvilken rolle frivillige lag og foreninger kan ha i kommunens inkluderingsarbeid.

Eksempel på utviklingssamarbeid mellom kommune og frivillige lag, i implementeringsfasen

Selv om frivillige lag kan bistå i kommunen i både utvikling og implementering, viser gjennomgangen at samarbeidet i hovedsak skjer i implementeringsfasen. Prosjektet Aktiv Larvik forankret samarbeidet i en arbeidsgruppe og en koordineringsgruppe i kommunen, mens de har opprettet et løst samarbeid med klubber, lag og foreninger som organiserer fritidstilbud. Aktiv Larvik ønsket at alle de frivillige aktivitetstilbyderne skulle overføre eller opprette en gratis aktivitet som kunne inngå i Aktiv Larviks aktivitetskalender. Kommunen hadde vanskeligheter med å stimulere de frivillige aktivitetstilbyderne til å bidra med gratistilbud til aktivitetskalenderen. Først da kommunen fant insentiver som la til rette for og motiverte frivilligheten til å delta, fungerte samarbeidet bedre. Kommunens insentiv bestod i å tilby godtgjørelse for instruktørhonorar og utstyr til gratisaktivitetene. Da aktivitetstilbyderne etter hvert oppdaget at gratistilbudet i tillegg var en god arena for rekruttering til deres ordinære tilbud, var det flere som ønsket å være med.

Aktiv Larvik eksisterte i forkant av prosjektoppstart, og hadde allerede utviklet tiltak og et lite knippe gratisaktiviteter for målgruppen og andre barn. Gjennom å ansette en koordinator for Aktiv Larvik i kommunen fikk man i prosjektperioden en bedre koordinering av samarbeidet på tvers av kommunale virksomheter og lag og foreninger. Dette resulterte i et utvidet tilbud i Aktiv Larvik.

Eksempel på utviklingssamarbeid mellom kommune og frivillige lag, i implementeringsfasen

Idrettslag og kulturorganisasjoner kobles ofte på samarbeidene i implementeringsfasen fordi de skal inkludere nye medlemmer eller finne løsninger for å ivareta eksisterende medlemmer.

Askøy kommune ønsket å etablere et samarbeid mellom kommunen og frivillige lag, og utarbeidet en samarbeidsavtale sammen med representanter fra to paraplyorganisasjoner i kommunen.

Samarbeidsavtalen, «Sammen mot barnefattigdom», forplikter alle tilsluttede lag til å opprette en *inkluderingskontakt* som skal jobbe for inkludering, opprette ordninger for fritak for betaling av kontingent for familier som ikke klarer å betale og/eller innføre søskenmoderasjon, samt informere medlemmer om ordningene. Kommunen forpliktet seg på sin side til å opprette en inkluderingskontakt selv, samt etablere en tilskuddsordning hvor lag kan få midler til å drive inkluderingsarbeid. Lag som har skrevet under samarbeidsavtalen skal prioriteres i tildelingen av tilskudd.

3.4 Samarbeid forankret i frivillige organisasjoner

Mange av prosjektene er forankret i frivillige organisasjoner. I frivillig sektor finnes det mange ressurssterke ildsjeler som brenner for dugnadsånden, samholdet og fellesskapet som finnes i frivilligheten, og som er vant til å gjøre mye for lite. Samtidig er frivillige organisasjoner avhengige av å samarbeide med andre aktører i enten frivillig, offentlig eller privat sektor.

3.4.1 Frivillige organisasjoners samarbeid med kommune og andre aktører

Struktur og formål

Fordelen med å forankre prosjekter i frivillige organisasjoner er at frivilligheten har tilgang på personer som er engasjerte og interesserte i å gjøre en innsats for målgruppen. Dette kommer til syne gjennom en rekke lavterskeltilbud, aktiviteter og arrangementer som diverse frivillige organisasjoner har opprettet, og som i høy grad driftes ved hjelp av frivillig innsats.

Utfordringer

Enkelte av prosjektene som er forankret i frivillige organisasjoner opplever at det er vanskelig å få tilgang til informasjon om målgruppen fra kommunens tjenesteapparat. Dette har blant annet å gjøre med at opplysninger om enkeltpersoner kan være vanskelig å få utlevert for utenforstående. Dessuten fremstår det i enkelte prosjekter som utfordrende for de frivillige organisasjonene å få gjennomslag hos ansatte i kommunens apparat med forespørsler om samarbeid, selv om det dreier seg om små oppgaver som å videreformidle et aktivitetstilbud til barn og unge i målgruppen. Dette fremstår som et spørsmål om kapasitet hos kommunens ansatte, og ikke primært som manglende vilje til å bidra.

Eksempel på utviklingssamarbeid mellom frivillig organisasjon og kommune, i utviklings- og implementeringsfasen

I prosjektet *Fortet SMS*, som er forankret i en samarbeidskonstellasjon av frivillige organisasjoner, har prosjektlederne valgt å benytte de ulike kommunale tjenestenes møtepunkter som treffplate. Ved å låne noen minutters taletid på allerede avtalte møter, får aktørene mulighet til å fortelle om tiltak, aktiviteter og begivenheter. Samtidig gir denne inngangen en mulighet til å forklare viktigheten av samarbeidet, og har dermed medført at flere offentlige tjenester har blitt involvert og motivert til å bidra inn i prosjektet.

Selv om *Fortet SMS* som prosjekt er relativt nytt, har de fleste av aktørene kjennskap til hverandre ettersom de har vært involvert i ulike samarbeid tidligere, i kraft av nettverksorganisasjonen Med Hjerter for Arendal.

Suksesskriterier

På grunn av manglende tilgang til informasjon om målgruppen og manglende ressurser, er mange frivillige organisasjoner avhengige av samarbeid med andre aktører. De frivillige organisasjonene er derfor vant til å samarbeide og har gjerne et stort nettverk av samarbeidspartnere som de kan trekke på i enkeltprosjekter. Dette bidrar til at prosjekter forankret i frivillige organisasjoner lykkes.

Samarbeidene kan omhandle for eksempel:

- Finansiering av prosjekter
- Rekruttering av deltakere på tvers av frivillige organisasjoner
- Bruk av kommunale tjenester
- Gjennomføring av aktivitetstilbud som kan kreve lån av lokaler, lån av utstyr, mm.

3.5 Samarbeid forankret hos sosiale entreprenører

Det er kun ett prosjekt som er forankret hos en sosial entreprenør (Trivselslaben i Vadsø).

Informantene i Vadsø har stor tro på at en sosial entreprenør som Trivselslaben, som kjenner lokalsamfunnet, kommunen og frivilligheten godt, egner seg til å lede store, tverrsektorielle prosjekter. Sosiale entreprenører har fordelen av å kunne jobbe med fleksibel arbeidstid og kan derfor i stor grad tilpasse seg de ulike samarbeidsaktørene som har tid til å møtes på ulike tidspunkter. Som privat firma kan de ha større kapasitet til å fokusere på utviklingsprosjekter enn offentlige og frivillige aktører.

3.5.1 Samarbeid med kommune og andre aktører

I dette prosjektet har prosjektaktørene forsøkt å involvere både kommunen, næringslivet og frivilligheten.

Basert på det ene prosjektet som er forankret hos en sosial entreprenør, kan vi se noen av de samme utfordringene som i samarbeid mellom kommunale og frivillige aktører. Dette inkluderer å finne felles møtepunkter for aktører fra forskjellige sektorer, samt forskjellig arbeidskultur og arbeidstid. For det andre er både kommunen, representantene fra næringslivsforeningen, idrettsrådet og frivillige lag og organisasjoner presset på kapasitet.

Eksempel på utviklingssamarbeid mellom sosial entreprenør og andre, i implementeringsfasen

Utgangspunktet for samarbeid i dette prosjektet har vært noe annerledes. Trivselslaben har jobbet for å fasilitere et samarbeid mellom kommunen, frivillige lag og organisasjoner og næringsliv, for så å trekke seg helt ut etter at prosjektet er gjennomført. Dette har gjort at Trivselslaben har hatt stort fokus på å forankre prosjektet høyt oppe i kommunen fra start, for å sikre at arbeidet prioriteres videre. De har også jobbet med å få de ulike samarbeidspartnerne til å ta ansvar for deler av samarbeidet i større grad enn andre prosjekter har lagt opp til. Dette har imidlertid vært vanskelig, på grunn av noe høyere forventninger til samarbeidsaktørenes bidrag enn de har kunnet tilby gitt begrenset kapasitet. Siden svært mange har blitt involvert i prosjektet, opplever noen av samarbeidspartene en at de kun har hatt en løsere tilknytning til prosjektet.

3.6 Viktige aktører for å nå målgruppen

Det er flere prosjekter som har opprettet samarbeid med førstelinjen i kommunens forebyggende tjenester, hjelpeapparat og grunnskole. Disse aktørene fremstår som sentrale samarbeidspartnere for å fange opp barn og ungdom i målgruppen og nå frem til målgruppen med tilbudene. Samarbeidene mellom disse aktørene fokuserer på å skape rutiner og system for deling av informasjon og rekruttering. I tillegg til å bidra til implementering av tiltak, kan de også være viktige samarbeidspartnere i utformingen av tiltakene, slik at de blir relevante å bruke og imøtekommer behov som ansatte i førstelinjen har observert.

Det er i all hovedsak skolene og NAV som trekkes frem som de viktigste samarbeidspartene i formidlings- og rekrutteringsøyemed, men flere nevner også:

- Flyktingtjenesten/introduksjonsprogrammet
- Voksenopplæringen

- Barnevernet
- Helseesykepleiere og miljøterapeuter
- Utekontakten

Denne typen samarbeid er svært viktig, på grunn av førstelinjens kjennskap til målgruppen. Disse aktørene jobber direkte med målgruppen, og har unik mulighet til å identifisere personer i målgruppen, kartlegge, videreformidle og informere.

Skolen fremstår som en viktig samarbeidspartner i prosjekter som har til formål å nå ut til barn og unge, ettersom alle barn i grunnskolealder går på skole. Dessuten anses skolen som en samarbeidspart som kan forhindre at tiltakene oppleves som stigmatiserende, fordi man kan sikre at informasjonen virker generell, og når alle barn og unge, uavhengig av økonomisk situasjon. Samtidig kan skolen også treffe enkeltbarn og -familier uten andres påhør i forbindelse med utviklingssamtaler, møte med miljøterapeut/sosiallærer eller lignende.

Samtidig er skolen en institusjon det er vanskelig å engasjere i prosjektsamarbeid, fordi skolens ansatte allerede er belagt med mange arbeidsoppgaver. I tillegg får skolene mange ulike henvendelser, noe som gjør det vanskelig å prioritere en satsing over en annen. For å lykkes med å inkludere skolene i prosjekter og samarbeidskonstellasjoner er det viktig å få skoleledelsen til å ønske og delta, slik at oppfordringen om samarbeidet kommer ovenfra til lærerne og andre ansatte. For å omgå utfordringen med å pålegge de ansatte på skolene unødig er det flere aktører som har forespurt om å selv komme til skolen for å informere eller tilgjengeliggjøre informasjon.

Korpsnett var klar over denne utfordringen da de utformet sitt prosjekt, *Korps for alle*, og la derfor til rette for at skolen fikk minst mulig belastning. I prosjektet som omhandlet klassekorps i musikkundervisningen på 3. trinn sørget Korpsnett og skolekorpset for at skolen fikk tilgang på alle instrumentene de trengte. Gjennom prosjektmidlene finansierte Korpsnett honoraret til en ekstra instruktør som skulle bistå i musikkundervisningen, og la til rette for undervisningen med bruk av pedagogisk undervisningsmateriell, samt veiledning og oppfølging av skolens musikk lærer.

Enkelte prosjekter tar videre sikte på å nå målgruppen gjennom foreldrene deres. Den mest utbredte måten å gjøre dette på er gjennom samarbeid med NAV. Det er rimelig å anta at familier i vedvarende lavinntekt mottar en form for støtte fra NAV. I to av prosjektene har kommunen opprettet et samarbeid med NAV, hvor formålet er å følge opp et utvalg familier som allerede er en del av NAVs prosjekt «Helhetlig oppfølging av lavinntektsfamilier». Disse prosjektene sikrer målretting av sine tiltak, men risikerer samtidig å ikke nå ut til den delen av målgruppen som ikke er i NAV-systemet fra før.

I andre prosjekter er NAV mer eller mindre aktive samarbeidspartnere, som primært bidrar til å formidle informasjon. Et eksempel på dette er NAV i Modum⁶, som bruker nettsiden www.fritid123.no til å vise hvilke aktiviteter *opplevelseskort* kan brukes på i forbindelse med utstedelse av kortene. Mer passiv tilgjengeliggjøring av informasjon går som regel ut på å ha informasjonsbrosjyrer liggende på kontoret.

I flere prosjekter har det vært essensielt å opprette godt samarbeid med frivillige lag og foreninger som tilbyr fritidsaktiviteter. Lag og foreninger må settes i stand til å håndtere inkluderingsrelaterte spørsmål, og dette krever at de er informert og ofte også er aktive medspillere i implementeringen av tiltaket. Dette gjelder eksempelvis prosjektet i Bærum kommune, hvor lag og foreninger mottar fritidsstipend på vegne av enkeltpersoner som trenger

⁶ Denne avdelingen er nå flyttet til Frisklivsentralen

økonomisk bistand til å delta i fritidsaktiviteten. Laget eller foreningen har også en viktig rolle i å identifisere aktuelle kandidater til fritidsstipend, fordi de blant annet har tilgang til opplysninger om utestående fakturaer og om hvem som ofte takker nei til å bli med på arrangementer i regi av klubben som koster penger.

3.7 Viktige aspekter ved velfungerende samarbeid

Gjennomgangen over viser hvordan ulike samarbeidsaktører har forsøkt å involvere andre aktører i prosjektarbeidet, og belyser enkelte utfordringer og fordeler med de ulike samarbeidsrelasjonene.

Funnene fra vår evaluering bekrefter analysemodellens antakelser om hvordan relasjoner og planlegging kan virke inn på samarbeidet. Planlegging handler delvis om å bli kjent med sine potensielle samarbeidspartnere. Dermed er de to dimensjonene ikke helt uavhengig av hverandre.

En representant fra *Forandringshuset Haugesund* (KFUK-KFUM) poengterer nettopp betydningen av å etablere tillit og kjennskap til hverandres mandat, arbeidsområde og arbeidsoppgaver. Samtidig er det også viktig å kartlegge hvilke behov som finnes, slik at man kan unngå å trække inn på «andres områder» dersom man starter opp et tilbud. Poenget illustreres av følgende sitat:

«Hovedtrikset er å ikke bare starte opp noe fordi vi har lyst, men gjøre foranalyser og snakke med andre på feltet. Snakke om hva de forskjellige gjør og hva de ser av behov for å finne ut hvilke hull vi kan være med å tette. Det er en ekstra runde i forkant, men det bygger tillit, og man vil være med å samarbeide når det er enighet om at det er behov som må dekkes».

Utsagnet over viser at det kan være lurt å koble på interessenter og relevante aktører i tidlig fase. Dette tilsier at samarbeidsaktør som både er involvert i utvikling og i implementering gir de beste utfallene. I denne fasen kan aktørene etablere enighet om hvilke tiltak som skal utvikles, og begrense rommet for konflikt i etterkant.

3.7.1 Planlagte og tilfeldige samarbeid

Vår evaluering viser videre at kjennskap til hverandre og hverandres arbeid og mandat gir bedre muligheter for å planlegge samarbeidene. Gjennomgangen av prosjektene viser en tendens til at prosjekteiere som har brukt tid innledningsvis på å skape relasjoner, informere om prosjektet og avklare forventninger og roller i samarbeidet, har lyktes med å skape mer velfungerende samarbeid. Grunnen til at samarbeidene har fungert godt i disse tilfellene, skyldes sannsynligvis at grunnarbeidet har bidratt til å sikre medeierskap til prosjektet og en følelse av forpliktelse hos de samarbeidende aktørene. Dette kan bidra til å redusere faren for at enkeltaktører faller fra eller blir passive underveis i samarbeidet.

Vår evaluering viser også tydelige eksempler på mer tilfeldige samarbeid som ikke er så nøye planlagt. Disse preges av uavklarte roller og formål, men kan like fullt fungere over tid dersom kjennskapet til prosjektaktøren og dens hensikt med samarbeidsforespørselen blir tydeliggjort. Det er flere prosjekter som har hatt vanskeligheter med å etablere samarbeid i implementeringsfasen, nettopp av de ovennevnte årsaker. Denne typen utviklingssamarbeid er av naturlige grunner ikke like effektive som planlagte samarbeid fordi man prøver seg frem og rollene ikke alltid er tydelig definert i forkant.

Eksisterende samarbeid eller nye samarbeid

Hvorvidt aktørene i de ulike prosjektene har samarbeidet tidligere eller ikke, ser ut til å ha innvirkning på i hvor stor grad samarbeidene er velfungerende, og om prosjektene lykkes med å gjennomføre tiltakene. Dette handler i første omgang om hvor god kjennskap aktørene har til

hverandre og hverandres felt, arbeidsoppgaver og ekspertise. Kjennskap er, sammen med tillit og trygghet, en forutsetning for å kunne få til gode relasjoner mellom partene.

Prosjektene som bygger på eksisterende samarbeid har allerede etablerte samarbeidsstrukturer, god kjennskap til hverandre og gode relasjoner. Dette ser vi blant annet i *Fortet SMS* (se kapittel 7). Vi ser også at prosjekter der aktørene ikke tidligere har jobbet sammen, krever mer av aktørene i form av rolle- og forventningsavklaringer.

Vi ser at enkelte av prosjektene har brukt mye tid på å etablere de nødvendige relasjonene for å komme i gang og få gode utviklings- og implementeringsprosesser. Evalueringen viser at det tar tid å få tilstrekkelig kunnskap om hverandres kompetanser, etablere gode relasjoner og bli kjent med rollen man skal ha i prosjektet. Med utgangspunkt i dette vil vi understreke viktigheten av tidlig og god involvering av alle aktører, forankring og forpliktelse, faste møtepunkter og tydelige rolleavklaringer.

3.7.1.1 Grep for god forankring

Gjennomgangen av de ulike samarbeidsformene med utgangspunkt i enten kommune, frivillig organisasjon eller sosial entreprenør, viser eksempler på ulike grep som er gjort for å sikre god forankring. Nedenfor oppsummeres disse grepene kort.

Styringsgruppe

En styringsgruppe er beslutningsorientert og utøver prosjekteierskap. Ved å inkludere personer på ledernivå eller mellomledernivå inn i styringsgruppen kan man sikre forankring i kommunens administrative ledelse, bidra til å sikre sammenheng med overordnede strategier og planarbeid og ha mulighet for å ta løpende beslutninger uten mellomledd.

Vi finner også eksempler på styringsgrupper som ikke er like ledertunge, men som består av representanter fra et relativt stort antall aktører. Fordelen med å opprette en styringsgruppe med medlemmer på tvers av de involverte samarbeidsaktørene, er at alle setter av tid til å møtes. Slik kan man koordinere tiltakene hver og en sitter med og sikre at alles bidrag trekker i samme retning.

Uansett sammensetning er det et poeng å benytte møtepunktene for styringsgruppen til å holde hverandre oppdaterte på de ulike prosessene i prosjektarbeidet og til å dele kunnskap og erfaringer.

Arbeidsgruppe

En arbeidsgruppe kan stå for koordinering av prosjektet, og er tettest på gjennomføringen og førstelinjen. I noen tilfeller er det en eller to prosjektansvarlige som i praksis har utviklet løsningene, men som har bedt om innspill fra relevante aktører fra kommunen og frivilligheten ved fastsatte milepæler. Ved andre tilfeller har arbeidsgruppen utviklet tiltakene i fellesskap. Ofte representerer arbeidsgruppen de mest involverte aktørene, og består av prosjektledere og delprosjektledere, samt leder for styringsgruppen dersom prosjektet er av en slik størrelse at de har opprettet egne formene for arbeidsstruktur.

Arbeidsgruppen kan også involvere referansegruppe/-personer på regelmessig basis eller ved behov, som kan bidra med rådgivende innspill på vegne av interessegrupper eller personer som arbeider med målgruppen i det daglige.

Nøkkelpersoner

I flere av prosjektene ser vi at initiativtaker har forsøkt å dekke behov for kontaktpunkter inn mot ulike tilbud og tjenester gjennom å opprette samarbeid med viktige nøkkelpersoner. Slike nøkkelpersoner kan være «gatekeepers» som muliggjør at man eksempelvis når inn til målgruppen med informasjon om tilbud, eller at man får tilgang til informasjon om hvilke personer som er i målgruppen.

Et system som utelukkende hviler på gitte nøkkelpersoner kan være sårbart. Dette så vi eksempel på i ett av prosjektene, der flere av nøkkelpersonene i prosjektet uteble fra samarbeidet på grunn av sykdom og andre uforutsette hendelser. Dette resulterte i at det tok lengre tid å få prosjektet på beina, i tillegg til at prosjektet måtte unnlate å inkludere noen av de planlagte samarbeidspartene. Dette viser at prosjekter som belager seg på nøkkelpersoner er sårbare. Samtidig er det ikke alltid det finnes andre alternativer – eksempelvis dersom det ikke finnes andre personer med samme arbeidsoppgaver og kompetanse. Like fullt vurderer vi at det på bakgrunn av dette kan lønne seg å ha flere kontaktpunkter inn i en organisasjon eller tjeneste. Ledelsen i tjenesten burde være en av de involverte partene.

Faste møtepunkter

Et velfungerende samarbeid krever at man vedlikeholder relasjonen mellom partene. For å ivareta dette behovet er det flere av prosjektene som sørger for å sette opp faste møtepunkter. Under disse møtene får aktørene anledning til å oppdatere hverandre på sin del av arbeidet, samt å dele kunnskap og erfaringer, ideer og forslag. Gjennom å møtes og snakke sammen får aktørene også mulighet til å bli bedre kjent med hverandre, og til å lære mer om hverandres arbeid og kompetanser, også utenfor prosjektet.

3.7.2 Positive, negative og manglende relasjoner

Som nevnt er det i kraft av å samordne innsats mot målgruppen at prosjektene kan opprette nye løsninger og tilbud som bidrar til å muliggjøre deltakelse i fritidsaktiviteter på lik linje med andre. Om et samarbeid skal kunne tilføre merverdi utover det aktørene kan få til hver for seg er det essensielt at de ulike partene i samarbeidet har komplementerende kompetanser, og at partene har et verdigrunnlag som lar seg forene.

Positive personlige relasjoner kan fremme godt samarbeid, mens negative relasjoner kan stå i veien for godt samarbeid. Gjennomgangen av prosjektene viser at utfallet av samarbeidet kan være svært personavhengig. Det er ikke identifisert mange tilfeller av negative relasjoner, men der det har vært noe uoverensstemmelse eller personlige årsaker til uenighet, har situasjonen blitt håndtert ved å avslutte samarbeidet eller gi vedkommende en minimal rolle i prosjektet. Selv om det synes å oppstå sjeldent, viser vår evaluering at negative relasjoner i visse tilfeller har ført til stagnert samarbeid. I prosjekter hvor potensielle samarbeidsaktører har hatt liten kjennskap til prosjekteierens hensikt med samarbeidene, har vi snarere sett eksempler på manglende samarbeid. Dette har vært mer vanlig enn stagnerte samarbeid.

3.8 Modeller for samarbeid

Gjennom evalueringen har vi identifisert fem overordnede former for samarbeid:

- Tette samarbeid med få aktører
- Løse samarbeidskonstellasjoner
- Nettverkssamarbeid
- Samskaping
- Samarbeid gjennom en knutepunktfunksjon/koordinator

Samarbeid er komplekst, og kan som vist i dette kapittelet foregå på flere nivåer og i ulike faser av prosjektet. Modellene for samarbeid som beskrives i det følgende, kan inneholde elementer fra ulike aspekter ved samarbeid som er gjennomgått i kapittelet, og må ikke ses isolert. Modellene kan være forankret i enten kommune, frivillig organisasjon eller sosial entreprenør, alle kan inneholde viktige aktører og alle kan romme samarbeid preget av ulik grad av planlegging og gode relasjoner.

3.8.1 Tette samarbeid med få aktører

Én måte å organisere samarbeidet på er å involvere relativt få aktører som samarbeider tett om både utvikling og implementering av tiltakene. Et eksempel på dette finner vi hos prosjektet *FRI/AKTIV* (senere Forandringshuset) der Norges KFUK-KFUM, KFUK-KFUM Haugesund og NAV team flyktning etablerte og driftet et aktivitetshus med ulike tiltak gjennom hele prosjektperioden.

Vi finner også flere eksempler på at små og tette samarbeid også knytter til seg andre, mer perifere aktører som kun er involvert i deler av prosjektfasene, slik som under implementering av tiltak, eller som spiller en rolle under videreformidling av tiltakene. Eksempelvis ble ideene og løsningene for *Fritidsstipendet*, som Bærum kommune har opprettet gjennom sitt prosjekt, i hovedsak utviklet av den ansatte prosjektlederen fra kommunen. Prosjektlederen opprettet en pilotprosjektgruppe som møttes for å diskutere prinsipielle problemstillinger og for å gi innspill til løsningene han presenterte. Pilotprosjektgruppen bidro også inn i pilotering av løsningen, og i implementeringen av løsningen da den stod ferdig. Pilotprosjektgruppen bestod av samarbeidsaktører fra ulike idretts- og kulturorganisasjoner, en ungdomsskole, innføringsklassen og kommunale aktører fra NAV, Utekontakten og Ungdom og fritid.

3.8.2 Løse samarbeidskonstellasjoner

Andre prosjekter har opprettet bredere samarbeidskonstellasjoner, blant annet ved å opprette felles møtepunkter for aktører som på ulike måter jobber med inkludering av barn og unge i fritidsaktiviteter. Disse samarbeidene karakteriseres ofte ved at aktørene har en løsere tilknytning til hverandre. Denne typen samarbeidskonstellasjon er oftest å se i *implementeringsfasen*.

Ulike typer forum for erfaringsdeling, kompetanseheving og bevisstgjøring av fattigdomsproblematikk og utfordringer knyttet til fritid, faller inn under denne typen samarbeidsform. Mange av prosjektene som har avholdt denne type samlinger, har presentert verktøyet *ALLEMED* for å vise hvordan aktører i kommunen og i frivilligheten kan håndtere barnefattigdom i sine møter med barn og unge i målgruppen. Siden mange ulike aktører er samlet, bidrar slike samlinger til å bygge felles forståelse for utfordringene og relasjoner på tvers.

I flere prosjekter har det vist seg å være vanskelig å rekruttere deltakere fra frivillige lag og foreninger til slike samarbeidsarenaer. Tilbakemeldingene fra lag og foreninger som ikke ønsker å være med, handler om manglende kapasitet, eller at det allerede ordninger og satsinger mot målgruppen internt i organisasjonene som gjør at involvering i prosjektet eller tiltaket virker overflødig på dem. Dette kan tyde på at arbeidet ikke har blitt godt nok forankret i aktørenes organisasjoner eller at aktørene ikke har nok kunnskap om fattigdomsproblematikken og behovet for en samlet innsats. I noen tilfeller har mangelen på oppslutning også hatt rot i hvilken strategi som er valgt for å tilnærme seg potensielle samarbeidspartnere. Det viser seg at aktiv og oppsøkende virksomhet, gjerne med fysiske møter med én og én aktør, kan være den mest effektive måten å tilnærme seg frivillige lag og organisasjoner i denne sammenhengen. Dette er dog en tidkrevende øvelse.

Samtidig har disse prosjektene gjerne én eller noen få samarbeidsaktører som er mer forpliktet enn de øvrige, og som sørger for utvikling og/eller implementering av tiltak i prosjektet. Et eksempel er Trivselslaben i Vadsø, som har opprettet en løsere samarbeidskonstellasjon i forbindelse med arrangement av *Sportscamp*, en slags aktivitetsfestival for gratis utprøving av aktiviteter. I denne typen samarbeid er det som regel én aktør som fasiliteter arrangementet og opprettet kontakt med én og én samarbeidsaktør, som har bidratt med enten finansiering, frivillige krefter, eller lignende. En nærmere beskrivelse av sportscampen i Vadsø kan leses i case-beskrivelsen av Trivselslabens prosjekt *Alle skal med!* i kapittel 7.

3.8.3 Nettverkssamarbeid

Et lite antall prosjekter har valgt en samarbeidsmodell vi har valgt å kalle nettverkssamarbeid. Disse kjennetegnes ved å være store samarbeidskonstellasjoner som organiseres i flere nivåer, der representanter fra de ulike aktørene virker sammen i styringsgrupper og arbeidsgrupper. I slike samarbeidsnettverk er det særlig viktig med tydelig avklarte roller, milepæler og informasjons-, kunnskaps- og erfaringsdeling. Dette fordrer gode strukturer for møter på tvers av de involverte aktørene, forpliktelse og forankring. Disse elementene er nødvendigvis også viktige i andre former for samarbeid, men i mindre og tettere samarbeid er det mulig å gjøre en del av dette arbeidet *ad hoc* uten at aktørene faller fra, så fremt man har en god relasjon i bunnen.

To eksempler på gode nettverkssamarbeid finner vi i prosjektet *Fortet SMS* til Med hjerte for Arendal, og i *ALLEMED*-prosjektene til Nasjonal dugnad mot utenforskap og fattigdom blant barn og unge (NDFU). I begge tilfeller var brorparten av aktørene i nettverkene allerede kjent med hverandre og med samarbeidsformen gjennom tidligere prosjekter i en tilsvarende samarbeidskonstellasjon. Dette kan ha bidratt til høy måloppnåelse, men det betyr ikke at samarbeidsformen ikke lar seg overføre til helt nye samarbeidsparter. Mer informasjon om Med hjerte for Arendal og NDFU finnes i kapittel 7 og tilhørende case-notater.

3.8.4 Samskaping og brukervedvirkning

Samskaping kan betegnes som en egen form for samarbeidsmetode, som innebærer at ulike aktører arbeider sammen mot et felles mål.

Blant prosjektene er det primært Fjell kommune som har benyttet samskaping som samarbeidsmodell. Fjell kommune opprettet et aktørnettverk med medlemmer fra kommuneadministrasjonen (fra Kultur og Plan og utbygging), politikere, næringslivsaktører og representanter fra idrettslag, kulturaktører, grendelag og ungdomsorganisasjoner. Aktørnettverket skulle være et system for bevisstgjøring, kompetanseheving, rekruttering og utvikling av treffsikre tiltak som kan bidra til å hjelpe barn og unge i målgruppen inn i fritidsaktivitet. Aktørnettverket utviklet seg til å bli et forum for samskaping som de kaller *Plansmia*, hvor de har planer om å tenke ut og utarbeide ideer og planer sammen. Deltakerne i aktørnettverket opplevde at de kunne oppnå en mer helhetlig satsning dersom man brukte den samlede kompetansen til å utforme tiltak. *Plansmia* er relativt nyoppstartet, men deltakerne har vært samlet til dagsamlinger hvor de har jobbet sammen. Gjennom en *bottom up*-prosess kan samskapingen og den brede sammensetningen av aktører bidra til å utforme tiltak som tar utgangspunkt i brukernes behov.

Også i et par andre prosjekter er brukervedvirkning vektlagt i utviklingen av tiltak. Disse prosjektene har involvert brukere på en litt annen måte enn Fjell kommune som involverer brukerrepresentanter i en samskappingsprosess. Modum kommune inviterte barn og ungdom til å gi innspill til hva de trengte for å bli med i fritidstilbud, og i neste omgang til å bidra med innspill til hvordan nettsiden www.fritid123.no skulle utformes. I Vadsø gjennomførte Trivselslaben en innovasjonscamp for 10. klassingene på en ungdomsskole i samarbeid med Ungt

Entreprenørskap. Formålet med innovasjonscampen var å finne frem til tiltak som ungdommen selv så behov for. Elevene som deltok kunne selv være i målgruppen, eller kjenne noen i målgruppen. Samtidig som ungdom fikk medvirke til utviklingen av tiltak, bidro innovasjonscampen til å øke elevenes kunnskap, bevissthet og engasjement rundt fritid og inkludering.

3.8.5 Samarbeid gjennom knutepunktsfunksjon/koordinator

En vanlig problemstilling i opprettelsen av nye samarbeid er at de involverte partene ikke har kapasitet til å forplikte seg til nye arbeidsoppgaver. Denne utfordringen har noen av prosjektene løst ved å opprette en ny koordinatorstilling hos én av samarbeidspartene som skal ivareta kontakten mellom aktørene, og som videre skal stå for koordinering og fremdrift i prosjektet. Akkurat hvilke arbeidsoppgaver som tilfaller en slik stilling varierer nødvendigvis med stillingsprosent, hvor stillingen er forankret, samt hva som er formålet med samarbeidet.

En koordinator fungerer som et bindeledd mellom egen organisasjon og samarbeidsaktører for å initiere og opprettholde samarbeid, knytte kontakt og dele informasjon mellom aktører. Gjennom sitt arbeid får koordinatoren bred kjennskap til aktører og aktivitetstilbud i nærområdet. Slike koordinatorene får som regel også oppgaver knyttet opp mot familier og barn og unge i målgruppen, som gjerne går ut på formidling eller oppfølging som skal legge til rette for at barnet kan delta i fritidsaktivitet. Prosjekter som har opprettet en koordinatorstilling opplever dette som den største suksessfaktoren, fordi det sikrer kapasitet til å prioritere oppgavene knyttet til fritid, fungerer som en katalysator for samarbeid og sikrer en tilgjengelighet som målgruppen setter særdeles stor pris på.

I prosjektporteføljen finner vi eksempler på koordinatorene som er ansatt i kommunen og i frivilligsentral. Hå kommune ansatte en ALLEMED-koordinator gjennom prosjektet *Alle med i Hå*. Koordinatoren koordinerer prosjektet, er del av en arbeidsgruppe sammen med oppvekstkoordinator (SLT), idrettskonsulent og kommunalsjef, og står for det meste av fremdriften i prosjektet. Den viktigste oppgaven ALLEMED-koordinatoren har er å hjelpe barn og unge fra målgruppen med å komme i gang med en aktivitet de liker på fritiden. Dette gjør han gjennom å opprette kontakt og samarbeid med en rekke aktører i de kommunale virksomhetene og tjenestene, samt med de ulike aktivitetstilbyderne i Hå kommune. Les mer om denne typen roller i kapittel 4.7 om hjelp til deltakelse i fritidsaktiviteter.

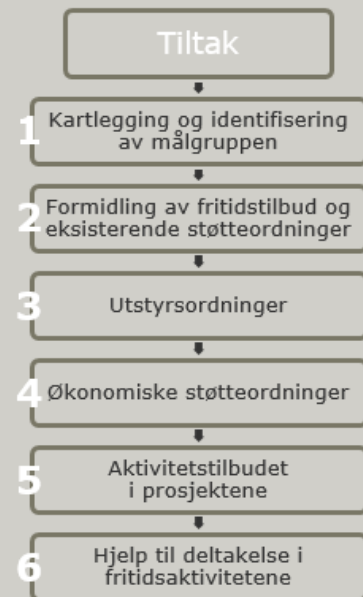
TILTAK

Oppsummering: Tiltak

- Prosjektenes innretning er svært ulik, men alle opprettet tiltak som siktet på å bidra til at barn og unge fra lavinntektsfamilier i større grad deltar i organiserte fritidsaktiviteter. «Fritidsaktiviteter» omfatter både idrettsaktiviteter og kulturaktiviteter. I prosjektene rommer «fritidsaktiviteter» både organiserte, regelmessige fritidsaktiviteter, kortvarige aktivitetstilbud uten påmelding, frivillighet og uorganisert friluftaktivitet.
- Tiltakene sorterer under seks overordnede tiltakskategorier som reduserer ulike barrierer for deltakelse i fritidsaktiviteter for barn og unge i lavinntektsfamilier, jf. Boks 2.
- Noen tiltak er målrettede, mens andre tiltak er universelle. Et viktig argument for å opprette universelle tiltak er å skape tilbud som ikke oppleves som stigmatiserende for barn og unge som mottar tilbudet.
- Vi ser at noen prosjekter har opprettet tilsynelatende like tiltak, men med noe ulike innretninger.
- Samlet inneholder disse tiltakene flere nye fremgangsmåter for å nå målgruppen. *Kombinasjoner* av ulike fremgangsmåter synes å være nøkkelen til å få barn og unge i målgruppen til å møte opp på fritidsaktiviteter. Dette henger sammen med at barn og unge i målgruppen ofte opplever flere ulike barrierer for deltakelse i fritidstilbud, slik at de må tilnærmes fra flere vinkler.
- Funn fra evalueringen tyder også på at barn og unge i målgruppen trenger oppfølging for å benytte seg av tilbud som skal tilrettelegge for deltakelse. Dette taler for at man ikke bare burde skape inkluderende strukturer og formidle tilbud til målgruppen, men også følge opp målgruppen nærmere for å sikre at de faktisk deltar.
- Prosjektene som har lyktes best med å skape effektive tiltak, har basert tiltakene på identifiserte behov blant barna og unge i målgruppen eller blant endringsagentene som skal jobbe opp mot målgruppen.

Boks 2 Kategorier av tiltak

4. TILTAK

I dette kapittelet vil vi presentere tiltakene som er gjennomført i prosjektene som har mottatt tilskuddsmidler.

Kapittelet er organisert rundt kategorier av tiltak, istedenfor rundt prosjekter, jf. Boks 2. Det betyr at de ulike tiltakene er analysert og blir presentert løsrevet fra det prosjektet de er gjennomført i. Vi har valgt denne strukturen for å legge til rette for sammenligning mellom ulike varianter av samme type tiltak.

Et av målene med prosjektmidlene var å stimulere til tiltak som møter identifiserte behov og som bidrar til nye fremgangsmåter for å nå målgruppen. I dette kapittelet belyser vi hvilke typer tiltak og hvilke innretninger som har bidratt til dette. Under hver kategori av tiltak drøftes hvilke utfordringer og fallgruver som er knyttet til tiltaket, og hvilke forutsetninger som finnes for å lykkes med tiltakene.

4.1 Variasjon mellom prosjektene

Til tross for at prosjektene retter seg mot de samme overordnede målsettingene, er de svært ulike. Noen av prosjektene er lokale tiltak, mens andre er landsdekkende innsatser. Både offentlige og frivillige aktører har mottatt prosjektmidler, herunder både enkeltorganisasjoner og flerpartssamarbeid. En del av prosjektene er nyoppstartede pilotprosjekter, mens andre prosjekter er forankret i allerede etablerte samarbeidskonstellasjoner.

4.1.1 Universelle og målrettede tiltak

Prosjektene kunne igangsette universelle eller målrettede tiltak. Med universelle tiltak menes tiltak som alle barn og unge kan delta i, mens målrettede tiltak retter seg spesifikt mot barn og unge i lavinntektsfamilier. Hovedandelen av prosjektene har valgt å igangsette universelle tiltak. Hovedargumentet for dette er å unngå stigmatisering av en allerede utsatt gruppe, som ofte kan skje når man oppretter særskilte tilbud for barn og unge i lavinntektsfamilier.

Et annet hensyn som enkelte prosjekter har reflektert over, er viktigheten av å inkludere barn og unge fra «mellomsjiktet» inn i fritidsaktiviteter. Det kan gjelde familier som har dårlig økonomi, men som ikke tilfredsstiller kravene for å motta støtte fra NAV. Denne gruppen kan være vanskelig å fange opp gjennom både de målrettede og universelle tiltakene.

Det er også flere prosjekter som ønsker å skape sosiale møteplasser på tvers av sosioøkonomiske forskjeller. Dette kan gjøres ved å skape universelle tiltak, men markedsføre tiltaket spesielt overfor den definerte målgruppen.

4.1.2 Ulike forståelser av fritidsbegrepet

Gjennomgangen viser ulike tilnærminger til hva som defineres som «fritidsaktivitet». De fleste prosjektene inkluderer idretts- og kulturaktiviteter i sin definisjon av fritidsaktivitet, mens noen prosjekter også inkluderer frivillighetsarbeid som fritidsaktivitet.

Mange prosjekter har rettet seg mot organisert fritidsaktivitet i den forstand at det er regelmessige tilbud med innmelding eller påmelding, mens andre har rettet seg mot mer åpne tilbud som ikke krever innmelding eller påmelding. Enkelte prosjekter har også avholdt enkeltarrangementer, enten for å vise frem ulike tilbud, la barn og unge prøve ut ulike tilbud, engasjere lokalsamfunnet som frivillige eller for å gjøre målgruppen i stand til å drive aktivitet på egenhånd.

4.1.3 Ulike avgrensninger i prosjektenes målgrupper

Alle prosjektene har arbeidet opp mot målgruppen som er definert i tilskuddsutlysningene. Samtidig er det noen prosjekter som har definert snevrere målgrupper innenfor denne målgruppen. Flere av prosjektene har også ulike målgrupper for forskjellige tiltak innad i prosjektet.

For det første kan barn og unge i lavinntektsfamilier enten være direkte eller indirekte målgruppe i det enkelte tiltak. Flere prosjekter retter seg mot ulike aktører som skal skape endring for barn og unge i lavinntektsfamilier. I disse tilfellene blir disse endringsagentene prosjektenes primære målgruppe, mens barn og unge i lavinntektsfamilier blir sekundær målgruppe. Noen tiltak retter seg også mot foreldre i lavinntektsfamilier, fordi de vil skape endring i forhold rundt barnet som forhindrer deltakelse i fritidstilbud. Andre prosjekter skaper tiltak som retter seg direkte mot barn og unge i lavinntektsfamilier.

For det andre har noen prosjekter avgrenset målgruppen med utgangspunkt i alder. De fleste prosjektene retter seg mot både barn og unge, mens enkelte prosjekter eller tiltak retter seg eksplisitt mot barn eller eksplisitt mot ungdom. Et prosjekt som har gått bort fra alder som kriterium, har derimot satt som kriterium at personer som mottar økonomisk bistand skal være under forsørgeransvar, det vil si at vedkommende ikke tjener egne penger.

Videre er det flere prosjekter som har valgt å rette innsatsen mot ulike undergrupper av den overordnede målgruppen. En slik undermålgruppe er minoritetsspråklige barn og unge. Et annet prosjekt har valgt å sette krav til at mottakerne av tiltaket må være under sosialhjelp fra NAV. Videre er det ett prosjekt som har tiltak spesielt for ungdom med risiko for å utvikle kriminell adferd.

Blant prosjektene som har mottatt støtte er det også noen få som har utpekt bestemte barn, unge eller familier som mottakere av tiltaket. Disse tiltakene er svært målrettet, og når færre personer fordi utvalgskriteriene er tydeligere avgrenset. Et eksempel på en slik utvelging, er Ringsaker kommune som blant annet har gitt økonomisk støtte og oppfølgingsbistand til 40 familier som er under oppfølging av NAV gjennom et familieprosjekt og ti nybosatte innvandrerfamilier. Et annet eksempel er Korpsnett som har prøvd ut tre ulike metoder for rekruttering og inkludering i korps, hvor den ene metoden rettet seg mot elever på ett utvalgt klassetrinn på én bestemt barneskole.

Tiltakskategori

1

4.2 Kartlegging og identifisering av målgruppen

Flere av prosjektene gjennomførte en innledende kartlegging fordi aktørene opplevde å ikke ha tilstrekkelig kunnskap om målgruppen, eksisterende fritidstilbud og støtteordninger og om hvilke barrierer som forhindrer barn og unge i lavinntektsfamilier å delta i fritidsaktiviteter. Denne typen kunnskap kan være nøkkelen til å lykkes med å opprette tiltak som imøtekommer reelle utfordringer og som oppleves som relevante for sluttbrukerne.

Tilnærmet en tredjedel av aktørene valgte derfor å inkludere en eller annen form for kartlegging som ett av tiltakene i sine prosjekter. Kunnskapsbehovet varierte mellom prosjektene, og kartleggingene har følgelig foregått på ulike nivåer og tatt ulik form. Nedenfor følger en redegjørelse for de ulike typene kartlegginger som ble gjort, og hva de medførte.

4.2.1 Identifisering av målgruppen

I enkelte prosjekter er det gjort en nærmere kartlegging av målgruppen. Et formål med å kartlegge målgruppen kan være å danne et inntrykk av omfanget på utfordringen som tiltaket skal løse. Informasjon om målgruppen kan være avgjørende for dimensjoneringen av tiltaket og for valg av innretning på løsningene. Bærum kommune gjorde denne typen kartlegging i forkant av utformingen av sin økonomiske støtteordning, *Fritidsstipendet*. I Bærum bidro den preliminnære kartleggingen til å anslå antallet barn og unge i målgruppen, noe som senere har fungert som en veiledning på hvorvidt tiltaket har nådd målgruppen. Kartleggingen ble gjort ved bruk av innbyggerstatistikk.

Et annet formål med kartlegging av målgruppen kan være å identifisere hvem tiltaket skal rette seg mot. Norges Musikkorpsforbund fant blant annet ut gjennom en spørreundersøkelse at minoritetsspråklige er underrepresentert i alle ledd i skolekorpse i Oslo. Dette ga en pekepinn for hvor de skulle rette innsatsen. Samarbeidskonstellasjonen *Der du bor – Grenland* ønsket å vite nøyaktig hvilke personer som var i målgruppen i sitt prosjekt *Ingen utenfor – der du bor*. Kartleggingen skulle bidra til å spisse innsatsen mot denne gruppen. Identifiseringen av målgruppen ble gjort av miljøterapeutene ved de involverte skolene. Miljøterapeutene brukte egen kunnskap samt sitt profesjonelle nettverk blant kommunens offentlige tjenester for å identifisere barnefamilier med vedvarende lavinntekt. Kartleggingen sørget for at målgruppen ble identifisert på en effektiv og skånsom måte. Ut over dette bidro kartleggingen til å muliggjøre miljøterapeutenes videre arbeid med å nå frem til enkeltbarn og barnas foresatte gjennom direktehenvendelser, uten at dette ble synlig for andre barn og foresatte.

Ved å benytte skolenes miljøterapeuter til å identifisere målgruppen vil man både unngå at taushetsplikten blir et hinder for å nå disse barna, og man vil kunne oppnå kontakt med hele

målgruppen gjennom systematisk arbeid på skolen. For å få til dette er det imidlertid viktig at kommunen og skolelederne velger å prioritere arbeidet, og at miljøterapeutene får frigitt tid til kartleggingen.

4.2.2 Kartlegging av fritidstilbydere, aktivitetstilbud og bruken av disse

Noen av prosjektene innebærer en kartlegging av aktivitetstilbydere i nærområdet og deres aktivitetstilbud. Enkelte av prosjektaktørene har gjort denne øvelsen for å identifisere omfanget av potensielle samarbeidspartnere i lag og foreninger. Andre prosjekter har kartlagt tilgjengelige aktivitetstilbud med hensikt om å synliggjøre bredden i fritidstilbudet overfor publikum. Hvordan denne informasjonen presenteres står beskrevet i nærmere detalj i kapittel 4.3. Kartleggingen av aktivitetstilbud kan også bidra til å identifisere eventuelle mangler i tilbudet, som i sin tur kan danne grunnlag for opprettelse av nye aktiviteter.

Kartlegging av aktører kan gjøres gjennom idrettsråd og kulturråd, som har oversikt over sine medlemsorganisasjoner. Videre kan man bruke Brønnøysundregisteret til å finne registrerte fritidsaktører. Trondheim kommune har kartlagt aktører og aktiviteter i bydel Lerkendal ved å benytte Aktørdatabasen i Trondheim kommune. Aktørdatabasen inneholder en blanding av aktiviteter for barn, unge og voksne, men den er brukt for å danne et bilde over hvilke aktører og hvilke aktiviteter som finnes.

I Vanylven kommune ble kartleggingen av aktivitetstilbud gjort gjennom samtaler med lagene og organisasjonene i kommunen. Samtidig som de kartla aktivitetstilbud innhentet de informasjon om hvilke økonomiske støtteordninger de ulike aktivitetstilbyderne hadde for å tilrettelegge for inkludering av barn og unge i lavinntektsfamilier. Under prosjektet i Modum tok kommunen kontakt med alle registrerte lag og organisasjoner, og innhentet informasjon om aktivitetstilbud, krav til utstyr og ferdigheter, informasjon om muligheter for tilrettelegging av aktivitet for spesielle behov og informasjon om kostnader knyttet til aktiviteten. Lagene og foreningene ble oppfordret til å legge inn informasjonen direkte på nettsiden www.fritid123.no for å effektivisere prosessen. I Hå kommune hadde leder for idrettsrådet og idrettskonsulenten i kommunen allerede påbegynt arbeidet med å lage en slik oversikt før prosjektet startet. Oversikten ble ferdigstilt i begynnelsen av prosjektperioden, og har siden blitt jevnlig oppdatert.

Eksemplene viser at prosjektaktørene kan få informasjon om mer enn bare *hvilke aktiviteter* som finnes gjennom dialog med lag og organisasjoner, som kan være nyttig informasjon å ha i møte med målgruppen. I tillegg kan dialogen bidra til bedre kjennskap til ulike lag og klubber, noe som igjen kan gi et godt utgangspunkt for eventuelle samarbeid ved senere anledninger. Samtidig kan dette være et krevende arbeid i kommuner med et stort aktivitetstilbud, og det kan være vanskelig å nå alle, eller å finne tid til å snakke med alle. Det kan derfor være effektivt å delegere bort jobben med kartlegging av tilbudet til noen som står nærmere tilbyderne, slik som eksempelvis idrettskonsulent, idrettsråd, kulturråd og eventuelt større frivillige organisasjoner med aktivitetstilbud.

I enkelte prosjekter er det gjennomført spørreundersøkelser for å kartlegge barn og unges tilknytning til fritidsaktivitet. Vanylven kommune gjennomførte en spørreundersøkelse hvor barn og unge i 5.-10. trinn ble spurt hvor mange aktiviteter de deltok i på fritiden. En tilsvarende kartlegging ble også gjennomført i Lyngdal, der elevene i 3.-10. trinn svarte på om de deltok i fritidsaktiviteter, og om de eventuelt kunne tenke seg å være med i en fritidsaktivitet. Også denne undersøkelsen ble gjennomført på skolen. Som tidligere nevnt kan det lønne seg å benytte skolen som kanal, både for å gi og for å innhente informasjon, ettersom skolen er en institusjon hvor man kan nå alle barn og unge i grunnskolealder. For å få til dette er det imidlertid avgjørende å få til et godt samarbeid med skolen. Dette er nærmere beskrevet i kapittel 3 om samarbeid.

4.2.3 Kartlegging av målgruppens aktivitetsønsker og behov

Noen av prosjektene satte seg fore å utarbeide et aktivitetstilbud på bakgrunn av ønsker og behov i målgruppen. Dette var blant annet bakgrunnen for at man i prosjektet *Fortet SMS* ville kartlegge målgruppens interesse for fritidsaktiviteters form og innhold gjennom et samarbeid med Agderforskning. I prosjektets første fase ble det derfor utarbeidet en spørreundersøkelse som ble distribuert til ungdomsskolene i Arendal. Denne ble besvart av om lag 600 elever. Undersøkelsen viste at ungdommene i hovedsak var mest interesserte i å kunne bytte litt rundt på forskjellige aktiviteter, og å delta i egenorganiserte aktiviteter. Mange av ungdommene syntes det eksisterende aktivitetstilbudet ble for spisset og for alvors- og konkurransepreget. På bakgrunn av disse besvarelsene ble det utformet et aktivitetstilbud som kunne svare til ungdommenes ønsker.

Modum kommune ønsket å innhente kunnskap om hvorvidt fritidstilbudene og -ordningene som allerede finnes i kommunen faktisk når målgruppene, og hva som eventuelt skal til for at målgruppen skal oppleve tilbudene som attraktive og faktisk benytte seg av dem. Barna og ungdommen etterlyste mer tilgjengelig informasjon om aktivitetstilbudene i nærområdet. De pekte på behovet for en digital oversikt med mulighet til å filtrere søket etter personlige preferanser, etter mønster fra www.finn.no. Modum kommune imøtekom disse ønskene og videreutviklet nettstedet www.fritid123.no til å inneholde mer informasjon og et anvendelig brukergrensesnitt.

4.3 Formidling av fritidstilbud og eksisterende støtteordninger

Mangel på informasjon om hvilke fritidstilbud som finnes i nærmiljøet kan være en barriere for deltakelse. Det finnes mange tilbud og ordninger lokalt som bidrar til å inkludere barn og unge i lavinntektsfamilier i fritidsaktiviteter, og mange enkeltlag og -foreninger har gode systemer for å inkludere. Mange opplever imidlertid at det er vanskelig å nå ut til lavinntektsfamilier med informasjon. Derfor er det flere prosjekter som har satt i gang tiltak som handler om informasjonsspredning.

Tiltakene som sikter på å samle og tilgjengeliggjøre informasjon om fritidstilbud og eksisterende ordninger bidrar til å gi informasjon til målgruppen. Samtidig bidrar de også til at kommunen får økt kunnskap om tilbudet til frivillige aktører når informasjonen og oversiktene implementeres i de kommunale tjenestene. Denne typen tiltak er primært innrettet for å rekruttere nye medlemmer til fritidsaktivitet.

De prosjektene som har hatt som formål å formidle aktivitetstilbud til publikum, har enten gjort innsamlet informasjon tilgjengelig i analoge informasjonsbrosjyrer eller digitale oversikter. Resultatet av kartleggingen kan på denne måten brukes som et verktøy i rekrutteringen av barn

og unge til fritidsaktiviteter. Aktørene i prosjektet *Ingen utenfor – der du bor*, utarbeidet en fritidsmappe med informasjon, inkludert informasjon om kommunens økonomiske støtteordninger. Dette har skolene og miljøterapeutene kunnet bruke i kontakt med målgruppen og deres foresatte, men også andre interesserte. DNT Oslo og omegn har samlet alle gratistilbud som finnes i foreninger og delt det på egen nettside. Oversikten er rettet mot barn, unge og familier i målgruppen, og mot ansatte i kommunen og organisasjoner. Informasjonen er også trykket og distribuert til bydelene i Oslo og andre samarbeidspartnere som møter barn og unge i målgruppen.

www.fritid123.no (Modum kommune) og www.vanylvenfritid.no (Vanylven kommune) er eksempler på nettsider med oversikt over aktivitetstilbud i nærmiljøet. Begge nettsidene inneholder en søkefunksjon, samt muligheten til å lete frem aktiviteter ut fra kategori, alder og sted. Aktivitetstilbudet i Aktiv Larviks aktivitetskalender er også publisert på nett, men er foreløpig kun tilgjengelig i PDF-format.

Erfaringene fra prosjektene tilsier at alle aktivitetstilbud burde inngå i slike oversikter, ikke utelukkende gratisaktiviteter eller tilrettelagte aktiviteter. Dette kan forhindre at oversiktene blir forbundet med fattigdom og sosialt stigma. Modum kommune har også tilstrebet å unngå dette ved å drive bred innbyggerrettet markedsføring av nettsiden. I tillegg til å markedsføre nettsiden gjennom generelle kanaler, har de hatt en strategi for å nå ut til målgruppen med informasjonen om fritidstilbud på nettsiden. Dette har de gjort ved å implementere nettsiden i NAV, ungdomsklubben, skolene, Flyktningtjenesten, og hos andre relevante tjenester som jobber med målgruppen. Se mer om hvordan dette er gjort i case-notatet om prosjektet i Modum kommune i kapittel 7.

Argumentene for å gjøre oversikten digital er at den kan brukes hvor som helst der man har tilgang til en digital enhet, enkelt kan spres i digitale kanaler, på kommunens nettsider og per e-post, og kan holdes jevnlig oppdatert. Oppdateringen av slike oversikter kan imidlertid være tidkrevende. Ingen av prosjektene har i dag løsninger som imøtekommer denne utfordringen, men Modum kommune har planer om å sende ut en automatisk generert e-post til alle aktivitetstilbydere én gang i året, hvor de blir minnet på å oppdatere informasjonen. I Aktiv Larvik er det ansatt en koordinator som tar seg av kontakten med lag og foreninger, og som sørger for å holde aktivitetsoversikten oppdatert, mens ansvaret for dette i Hå kommune er delt mellom idrettskonsulent, idrettsråd og ALLEMED-koordinator i kommunen.

4.3.1 Formidling av kunnskap og verktøy som understøtter inkluderingsarbeid i organisasjoner

NDFU har utviklet verktøy for arbeid med inkludering i frivilligheten og i kommunen, kalt *ALLEMED*. Verktøyene *ALLEMED* kan bidra til å øke bevisstheten rundt fattigdomsproblematikk og til å sette kommuner og frivillige lag og organisasjoner bedre i stand til å ivareta behovene til barn og unge som opplever økonomi som en barriere for deltakelse. Ut over dette bidrar *ALLEMED*-dugnader til å fremme viktigheten av tverrsektorielt samarbeid. I tillegg til å gjøre verktøyene allment tilgjengelig på en egen nettside⁷, har *ALLEMED*-sekretariatet tilbud seg å besøke kommuner for å bistå med implementering av verktøyet. Flere av de andre prosjektene som har fått midler fra Kulturdepartementet har også samlet aktører på tvers innad i kommunen og fra frivilligheten til samlinger hvor blant annet *ALLEMED*-verktøyene har blitt introdusert. Se kapittel 7 og case-notatet NDFU og *ALLEMED* for mer informasjon.

⁷ <<http://www.allemed.no/>>

Noen av prosjektene har jobbet for å fremme inkluderingsarbeid i egen organisasjon. Et eksempel er Norges Musikkorpsforbund (NMF) som har ansatt inkluderingsagenter som blant annet har jobbet med forbundets eget korpsbyggerprogram, «Bli bedre». Gjennom korpsbyggerprogrammet får korpseene en veileder gjennom to år, som skal jobbe med utvikling av organisasjonen. Inkluderingsagentene endret på innholdet i korpsbyggerprogrammet slik at inkluderingsarbeid ble tatt inn som et viktig fokusområde. Gjennom prosjektet så NMF også behov for å tilgjengeliggjøre verktøy for arbeid med inkludering internt i korps, og har publisert en verktøykasse og erfaringer fra arbeid med inkludering på egen hjemmeside⁸.

Vest-Agder Røde Kors har utarbeidet en erfaringsbank som inneholder mønsterpraksis for aktivitetsutvikling, rekruttering av deltakere og frivillige, mm. Erfaringsbanken er delt på Røde Kors sitt intranett for frivillige og er dermed tilgjengelig på landsdekkende basis.

Korpsnett har samlet informasjon om hvordan man kan løse de sosiale og økonomiske barrierene for deltakelse i korps gjennom kartleggingsarbeid og utprøving av ulike tilnærminger til inkludering og rekruttering av målgruppen inn i skolekorps. Denne informasjonen, samt informasjon om bevisstgjøring og holdningsarbeid i skolekorpseene er inkludert i alle kursene Korpsnett tilbyr. Informasjonen er også samlet i brosjyrer som Korpsnett legger tilgjengelig for medlemskorpseene på alle arrangementer. Samtidig har de en tydelig oppfordring til medlemskorpseene om å tilrettelegge for deltakelse for *alle* barn og unge.

Tiltakskategori

3

4.4 Utstysrordninger

Fritidsaktiviteter, og spesielt enkelte idrettsaktiviteter, kan oppleves som utilgjengelig for lavinntektsfamilier fordi det ofte stilles krav til utstyr. Det kan være ubehagelig å møte opp på et fritidstilbud hvis man er klar over at man ikke har riktig utstyr. Utlån av gratis utstyr kan være med på å redusere denne barrieren, og ulike typer utstysrordninger har vært et sentralt element eller et delement i flere av prosjektene.

4.4.1 Utlån av aktivitetsutstyr, bruktbutikk og utdeling av gratis utstyr

Noen prosjekter har opprettet nye utstysrordninger av ulike slag, mens andre prosjekter har jobbet for å forbedre utvalget og kvaliteten på utstyret som finnes i allerede *eksisterende* utlånssentraler. Det vanligste tiltaket er å kjøpe inn nytt utstyr som kan lånes ut. Det er også et par aktører som har opprettet samarbeid med lokale sportsforretninger om å få for eksempel returnerte varer gratis eller til rabattert pris. Disse har sikret god og jevn tilgang på nytt, oppdatert og variert utstyr. Prosjekter som har arrangert aktiviteter har i noen tilfeller opprettet samarbeid med en allerede eksisterende utstyrssentral som har møtt opp med aktivitetsutstyr til utlån på selve aktiviteten.

⁸ <<https://musikkorps.no/>>

Flere prosjekter som har opprettet utlånssentral har meldt seg inn i systemet *BUA*. Alle *BUA*-sentraler inngår i en geografisk oversikt på *BUA* sin hjemmeside⁹. På nettsiden finnes det også muligheter for å legge inn informasjon om hvilket utstyr som er tilgjengelig, samt mulighet for å reservere utstyr. Kirkens Bymisjon har en egen kjede med utstyrssentraler, kalt Skattekommeret.

Bamble kommune og Bamble idrettsråd opprettet en bruktbutikk med aktivitetsutstyr som selges til reduserte priser. Utstyret er samlet inn fra befolkningen, samt hentet inn fra lokale sportsbutikker som er informert om prosjektet og butikkens formål.

En forutsetning for at utlånssentraler kan bidra til formålet med å inkludere i fritidsaktiviteter, er at de blir brukt av barn og unge i målgruppen. Der er derfor essensielt å markedsføre utlånssentralene på en god måte. Evalueringen av prosjektene viser at de som har fokusert på markedsføring av utlånsordningen i prosjektet kan vise til mer bruk av utlånsordningen enn de som ikke har fokusert på markedsføring. Undersøkelsen viser også at alle aktører som har opprettet utstyrsordning og markedsført den, har lagt vekt på å gjøre ordningen kjent blant befolkningen generelt. De har brukt generelle formidlingskanaler for å spre informasjon om utstyrsordningene, eksempelvis sosiale medier og ved å være synlige på arrangementer. De ønsker at alle skal bruke utlånssentralen, slik at det ikke oppleves som stigmatiserende å låne utstyr ved at det betraktes som et fattigdomstiltak. Prosjektaktørenes strategi for å normalisere lån av aktivitetsutstyr har gått ut på å markedsføre utstyrssentralene som miljøvennlige tiltak og ved å promotere delingsøkonomi som en bærekraftig løsning.

DNT Oslo og omegn og DNT Drammen og omegn har jobbet med tilrettelegging for friluftaktivitet på ulike måter, hvorav innkjøp og utdeling av personlig friluftsutstyr har vært et viktig tiltak. Tiltaket er ment for å legge til rette for at personer i målgruppen kan delta i friluftaktivitet som krever utstyr i fremtiden.

4.4.2 Ulik organisering av utstyrsordninger

Prosjektene som har opprettet utstyrsordninger har valgt å organisere utlånet på forskjellige måter ut fra særskilte behov i kommunen. I tettbebygde strøk plasseres gjerne utlånssentralen i kommunens sentrum eller ved aktivitetsparker eller sportskomplekser. Dette har for eksempel Kirkens Bymisjon Østfold gjort i Moss sentrum. På vinterstid ligger utstyrssentralen ved en skøytebane, og blir hyppig brukt av hele befolkningen.

I kommuner med store avstander og flere små bygder, kan det imidlertid være et godt alternativ å velge en desentralisert organisering. Vanylven kommune er et eksempel på en kommune uten naturlig sentrum og med mange små bygder. Vanylven kommune opprettet derfor flere mindre utstyrssentraler, slik at utstyret ble tilgjengelig i flere nærmiljøer uten lang reisevei. Kommunen diskuterte ulike løsninger sammen med frivilligheten, og kom sammen frem til en organisering hvor fem utvalgte idrettslag fikk ansvar for innkjøp, lagring og utlån av utstyr. Løsningen skulle sikre at utstyret traff behovet i området der hvert av idrettslagene holdt til.

4.4.3 Ulike former for drift av utstyrsordninger

En organisering som gir ansvar for innkjøp til utvalgte idrettslag, krever retningslinjer som kan sikre at de kjøper inn utstyr til flere typer aktiviteter. En desentralisert ordning med flere utlånssteder innebærer i tillegg at man delegerer ansvaret for drift til flere personer. Siden frivillige i lag og organisasjoner har begrenset kapasitet, er det viktig å lage et godt system som sikrer at utstyrssentralen betjenes i tidsrom som er aktuelt for barn og unge å bruke sentralen, herunder kvelder, helger og ferier.

⁹ <<https://www.bua.io/utlansordninger>>

Flere prosjekter har erfart at lag og organisasjoner har begrenset kapasitet til å påta seg nye oppgaver og ansvar. Et alternativ kan være å bruke frivillige som er tilknyttet en frivilligsentral eller en frivillig organisasjon. Bamble kommune og idrettsråd har funnet en alternativ løsning til drift av bruktbutikken med aktivitetsutstyr. De har opprettet et samarbeid med NAV og andre enheter som jobber med arbeidsrettet rehabilitering for personer som står utenfor arbeid. Disse personene får arbeidspraksis i bruktbutikken, slik at bruktbutikken drives av personer i arbeidspraksis gjennom NAV, sammen med en ansatt i NAV som følger dem opp. Løsningen gjør at butikken alltid betjenes og i tillegg kan tilby praktiske åpningstider, samtidig som personer utenfor arbeidsmarkedet får tilknytning til og erfaringer fra arbeidslivet.

Kirkens Bymisjon Østfold har i sitt prosjekt valgt å kombinere utlån av aktivitetsutstyr med utlån av frivillige fritidsguider. Fritidsguider kan hjelpe enkeltpersoner med praktiske forhold knyttet til deltakelse i aktiviteter, samt kan bidra til å trygge og støtte personen som skal prøve ut en ny aktivitet. Det kan være en god løsning å kombinere to tiltak på denne måten. Se mer om fritidsguide og lignende tiltak under kapittel 4.7.

Tiltakskategori

4

4.5 Økonomisk støtte til deltakelse

Medlemmer i idrettslag og kulturorganisasjoner må som regel betale medlemskontingent og eventuell treningsavgift, lisens, forsikring, mm. På toppen av disse regelmessige kostnadene kan det komme utgifter knyttet til utstyr, og til deltakelse på turneringer eller turer i lagets regi. Kostnadene knyttet til deltakelse i fritidsaktiviteter utgjør en betydelig barriere for lavinntektsfamilier.

Noen av prosjektene har gjort seg erfaringer med at lag og foreninger lar barn og unge delta i fritidsaktiviteten selv om de ikke kan betale utgiftene knyttet til medlemskap. Dette viser at mange har velvilje til å inkludere alle i fritidsaktiviteter. Likevel er det antakeligvis mange i målgruppen som ikke starter med fritidsaktiviteter fordi de vet at det koster penger og at de ikke har råd til det.

4.5.1 Støtteordninger for dekning av utgifter knyttet til deltakelse i fritidsaktivitet

Flere av prosjektene har utformet tiltak som skal lette den økonomiske belastningen forbundet med deltakelse i fritidsaktiviteter. De økonomiske støtteordningene som har oppstått gjennom prosjekter med støtte fra Kulturdepartementet kan benyttes for å søke støtte til dekning av utgifter knyttet til fritidsaktivitet, og retter seg mot regelmessige, organiserte fritidsaktiviteter som krever innmelding.

De økonomiske støtteordningene som beskrives i dette delkapittelet er søknadsbaserte ordninger. Ingen har foreløpig valgt å sette en maksimalgrense hvor størrelsen på utbetalingene. Søknader behandles og innvilges fortløpende og hver søknad behandles enkeltvis.

Flere av de økonomiske støtteordningene har som formål å bidra til å gi barn og unge i lavinntektsfamilier mulighet til et fullverdig medlemskap i fritidsaktiviteter. I praksis blir ofte utgiftsdekningen et spleiselag mellom støtteordningen, NAV og eventuelt familien selv.

Mange av prosjektaktørene som har jobbet med ulike økonomiske støtteordninger har hatt et svært bevisst forhold til språklige formuleringer og navngivning av ordningene de har opprettet. De har etterstrebet å lage ikke-stigmatiserende navn på ordninger og har ønsket å unngå stigmatiserende ord i informasjonstekstene sine.

4.5.1.1 Grep for å oppnå ubyråkratiske ordninger

Mange av prosjektene har jobbet målrettet for å opprette ubyråkratiske økonomiske støtteordninger. Begrunnelsene beror på en antakelse om at dersom søknaden blir for omfattende, vil det være mindre sannsynlig at noen tar seg tid til å søke. Det vil spesielt være utfordrende for mindre lag og foreninger med begrenset kapasitet å søke om støtte dersom søknadsprosessen er omfattende. Dermed vil ikke støtteordningen kunne innfri sitt potensial. Videre har aktørene lagt vekt på at støtteordningene må være enkle å administrere, slik at behandling av søknader og utbetalinger kan gå raskt og for at tiltaket ikke skal bli for kostnadskrevenende å drifte.

Et av grepene som er gjort i flere prosjekter er å ikke kreve personopplysninger om hvem søknaden gjelder. Dette har vært et spesielt viktig hensyn i Vadsø, en kommune med få innbyggere hvor opplysninger raskt kan bli spredt. Et annet viktig grep er å ikke sette krav til dokumentasjon av behov eller vedtak. Enkelte av støtteordningene legger ikke opp til prøving av behov i det hele tatt, slik som *Fritidsfondet* i Vadsø. Bærum *Fritidsstipend*-ordning legger opp til at aktøren som søker om fritidsstipend på vegne av et barn eller ungdom, skal gjøre en avsjekk hos saksbehandler i NAV for å få bekreftet eller avkreftet behov.

Grepene som sikrer lite byråkrati og rask behandling av søknader og utbetalinger betyr at ordningene i stor grad er basert på tillit. Prosjektaktørene har derfor bygget inn mekanismer som skal forhindre at noen utnytter ordningene. For det første åpner verken *Fritidsstipendet* i Bærum eller *Fritidsfondet* i Vadsø for at foresatte kan søke om støtte selv, men kun registrerte idretts- og kulturforeninger. I Bærum kan også kommunale instanser, eksempelvis NAV, barnevern, Flyktningtjenesten, Helsetjenesten, eller skoler ved for eksempel miljøterapeut eller helsesykepleier, søke om støtte på vegne av enkeltpersoner. Alle disse aktørene har roller i kraft av sitt arbeid som gir dem gode forutsetninger for å identifisere barn og unge med behov for økonomisk bistand. Det er mange ulike aktører som kan søke om fritidsstipend på vegne av barn og unge i Bærum. Systemet innebærer imidlertid at alle aktørene som søker skal avtale dette med det konkrete laget eller foreningen søknaden gjelder.

I Bærum, Vadsø og i andre mindre økonomiske støtteordninger som ble opprettet i prosjektene, utbetales den økonomiske støtten rett til laget eller foreningen hvor personen det søkes for skal delta. Dette sikrer at pengene som utbetales faktisk blir brukt til fritidsaktivitet. Bærum kommune har valgt å innkreve samtykke fra foresatte før utbetalingen av støtte til dekning av utgifter til fritidsaktivitet utbetales. Dette ble anbefalt av Kommuneadvokaten, for å ivareta de foresattes medbestemmelse. Ringsaker kommune utbetalte økonomisk støtte gjennom sin opplevelseskort-ordning, *Fritidspass*, direkte til mottakerfamilier. De ønsker imidlertid å endre til en modell som utbetaler støtten til laget/foreningen og om involverer foreldresamtykke på lik linje med Bærum.

4.5.1.2 Sentralisert eller desentralisert ordning

Økonomiske støtteordninger kan være sentraliserte eller desentraliserte, det vil si at det enten er én aktør sentralt som mottar og behandler søknader om støtte, eller at det er flere aktører som kan motta og behandle søknader.

De fleste økonomiske støtteordningene som er opprettet har en sentralisert organisering, som for eksempel *Fritidsfondet* i Vadsø og *Fritidsstipendet* i Bærum.

Enkelte aktører har gjort noen refleksjoner rundt de to ulike måtene å organisere støtteordningene på. I Bærum erstattet *Fritidsstipendet* en tidligere, desentralisert ordning («Barn i sentrum») hvor ungdomsskolene kunne dele ut midler til deltakelse i fritidsaktiviteter. Aktører som arbeidet med denne ordningen tidligere opplever at den sentraliserte løsningen som nå er implementert sikrer mer struktur og systematikk i hvem som mottar støtte. De unges orkesterforbund (UNOF) prøvde ut en desentralisert modell før det gikk over til en sentralisert modell. De erfarte at den desentraliserte ordningen påførte sommermusikkskolene mye merarbeid og et ansvar de selv ikke ønsket å ha. UNOF sentralt tok derfor over behandlingen av søknadene.

4.5.2 Stimuleringsmidler til lag og foreninger

I tillegg til prosjektene som har opprettet egne støtteordninger for dekning av utgifter knyttet til *deltakelse* i fritidsaktiviteter, er det et par prosjekter som har opprettet mindre tilskuddsordninger rettet mot lag og foreninger. Kvinnherad kommune har eksempelvis innlemmet et krav om å jobbe med inkludering i en eksisterende ordning ved tildelingen av lokale aktivitetsmidler som forvaltes av Kvinnherad idrettsråd. For å kvalifisere til å motta aktivitetsmidler må klubbene opprette en ressurskontakt som skal jobbe med inkludering i klubben og være klubbens kontakt opp mot både kommunen og medlemmene når det gjelder inkluderingsspørsmål.

I Askøy har kommunen forpliktet seg til å etablere en tilskuddsordning der lag kan søke om midler til å dekke utgifter knyttet til inkludering av målgruppen to ganger i året, mot at lagene som har skrevet under på en samarbeidsavtale forplikter seg til å gjennomføre konkrete inkluderingstiltak i laget (opprette inkluderingskontakt, gjøre fritak for betaling, søskenmoderasjon, ol. og informere disse ordningene til medlemmene sine). De lagene som har signert samarbeidsavtalen blir prioritert når kommunen tildeler midlene.

Ett prosjekt har også forsøkt å stimulere lag og foreninger til å implementere *ALLEMED*-verktøyene, gjennom å opprette en liten tilskuddsordning rettet mot lag og klubber. Klubber kunne søke om et lite tilskudd mot at de gjennomførte *ALLEMED*-dugnad i klubben. Det var imidlertid svært få klubber som søkte på tilskuddsmidler, noe som kan tyde på det økonomiske insentivet ikke var tilstrekkelig for klubber som opplever stort press på kapasitet, eller at søknadsprosessen og implementeringsprosessen fremstod som for komplisert eller tidkrevende.

4.5.3 Opplevelseskort

Et fåtall prosjekter har opplevelseskort som del av sine tiltak. Et opplevelseskort er et støttetiltak som gir mottakeren mulighet til å få finansiert i aktivitetsdeltakelse inntil en gitt sum.

I motsetning til de søknadsbaserte støtteordningene er opplevelseskort forbeholdt et visst antall barn og unge. I prosjektperioden delte Ringsaker kommune ut såkalte *Fritidspass* til 50 barn og unge. Et *Fritidspass* kunne dekke utgifter knyttet til deltakelse i fritidsaktiviteter opptil 3000 kr, og kunne benyttes til å dekke medlemskontingent, utgifter til utstyr, turer, transport og andre ting som inngår i fullverdige medlemskap. De 50 barna og ungdommene som mottok *Fritidspass* ble identifisert av tre ulike utvalgte samarbeidsparter – én skole, én fotballklubb og én frivillig organisasjon. Samarbeidspartene nominerte 5-10 kandidater for *Fritidspass* til kommunen.

Kandidatene samsvarte i stor grad med familier som NAV kjente til fra før og vurderte som aktuelle for å motta *Fritidspass*.

Omfanget av hva en slik ordning kan dekke vil variere mellom kommunene som utsteder opplevelseskortene, men som regel kan de som et minimum dekke medlemskontingent på en fast aktivitet.

Opplevelseskort utstedes ofte av NAV. Et eksempel på dette er Larvik, som hadde ordningen fra før, men som utvidet fra 40 til 80 opplevelseskort i prosjektperioden. Opplevelseskortene ble blant annet brukt til å gi barn og unge anledning til å delta på et sommerarrangement som varte i én uke.

For alle typer økonomiske støtteordninger er det viktig å ikke skape tydelige skiller mellom de som betaler selv og de som mottar økonomisk støtte. Derfor er «usynlige» utbetalinger ofte å foretrekke. Fysiske kort kan fort oppleves som stigmatiserende for dem om innehar kortet. Bruk av digitale betalingsløsninger kan trolig bidra redusere den stigmatiserende virkningen.

4.6 Aktivitetstilbudet i prosjektene

Omtrent halvparten av prosjektene som inngår i denne evalueringen omfatter inkludering av barn og unge i *aktiviteter*. Tilnærmingen til aktivitetstilbud, og aktivitetenes form og karakteristika er imidlertid svært ulike på tvers av prosjektene. Noen av prosjektene tilrettelegger for et stort aktivitetstilbud med mange ulike aktiviteter, mens andre konsentrerer prosjektet rundt én aktivitet. Noen av aktivitetene koster penger, andre er gratis eller har lav egenandel.

Mange av prosjektene tilstreber å gjøre allerede eksisterende aktivitetstilbud mer tilgjengelige for målgruppen, mens andre starter opp nye tilbud. Noen av prosjektene gjennomfører tidsbegrensede eller enkeltstående arrangementer, mens andre prosjekter omfatter faste aktiviteter. Som oftest er aktivitetstilbudene åpne for alle, men det rekrutteres spesielt blant barn og unge i målgruppen.

I det følgende vil vi se nærmere på fordeler, utfordringer og suksesskriterier ved de ulike tilbudene.

4.6.1 Stort spenn i omfang av aktivitetstilbudet

Inkludering i én eller få aktiviteter

I prosjektene der målet er å rekruttere og inkludere til én eller et fåtall aktiviteter, synes det å være forholdsvis enkelt å holde oversikt over antallet barn og unge som rekrutteres og inkluderes i aktiviteten(e). I Korpsnetts prosjekt *Korps for alle*, var prosjektet konsentrert rundt korps som

fritidsaktivitet. I pilotutprøvingen av klassekorps som introduksjons- og inkluderingsarena for skolekorpset, var rekruttering til det lokale skolekorpset en viktig målsetting. Ettersom skolekorpset i utgangspunktet hadde få medlemmer, og klassekorpset rettet seg mot en tydelig avgrenset målgruppe (3. klassinger på én skole), hadde korpsstyret god oversikt over nye medlemmer. Dette ga god mulighet for dialog med foreldre om økonomisk tilrettelegging gjennom avbetalingsløsninger eller redusert kontingent.

Ved rekruttering til én eller noe få aktiviteter er det nærliggende å tro at det også vil være lettere å holde oversikt over barnas deltakelse, og dermed også ha gode forutsetninger for å lykkes med oppfølging. På den annen side er det en reell mulighet for at innholdet i et smalt aktivitetstilbud ikke resonnerer like godt hos alle barn og unge i målgruppen, og at det derfor vil kunne være flere som blir stående uten et tilgjengelig aktivitetstilbud med innhold de liker.

Inkludering i et bredt aktivitetstilbud

Som nevnt innledningsvis er det også en del av prosjektene som omfatter et større antall aktiviteter som målgruppen kan velge blant. I noen av prosjektene er det den samme aktøren som står for alle aktivitetene som tilbys, mens det i andre prosjekter arbeides med inkludering av målgruppen inn i forskjellige aktiviteter som driftes av ulike aktører i eller utenfor prosjektet. Norges KFUK-KFUM og KFUK-KUFM Haugesunds prosjekt *FRI/AKTIV* (senere Forandringshuset Haugesund) er et eksempel på førstnevnte. I prosjektet var det KFUK-KFUM Haugesund som sto for hele aktivitetstilbudet i et aktivitetshus, og som driftet de øvrige tiltakene i prosjektet. Dette bidro til å gi god oversikt over deltakelse og kvalitet på innholdet i aktivitetene, noe som ga mulighet til å justere aktivitetstilbudet etter etterspørsel.

I prosjektet *Fortet SMS* var det på den annen side en rekke ulike aktivitetstilbydere som tilbød et bredt spekter av aktiviteter, som parkour, boksing og cricket. Hoveddelen av aktivitetstilbyderne var tilknyttet prosjektet gjennom styringsgruppen eller arbeidsgruppen. Denne felles forankringen, med felles møtepunkter, sørget for god dialog mellom tilbyderne slik at man kunne samkjøre aktivitetene under ulike arrangementer. I tillegg hadde flere av aktivitetene også et regelmessig tilbud.

Aktiv Larvik er et annet eksempel på et prosjekt som inkluderer et bredt spekter aktiviteter. Men i motsetning til *Fortet SMS*, ble Aktiv Larvik fritidsaktiviteter tilbudt av en rekke eksterne tilbydere, som ikke har tilknytning til prosjektet utover deres kontakt med prosjektleder og Larvik kommune (prosjekteier). Klubber, lag og foreninger oppfordres av kommunen til å videreføre eller utvikle minst én regelmessig gratisaktivitet til Aktiv Larviks aktivitetskalender, slik at alle som ønsker kan benytte seg av tilbudet og finne en aktivitet som passer dem.

I prosjekter der det tilbys et bredt spekter av fritidsaktiviteter får målgruppen mye å velge i. Dette øker sannsynligheten for å finne en aktivitet som man har forutsetninger for å mestre, og som man kan trives med. Samtidig kan det også være enkelte utfordringer eller ulemper knyttet til inkludering av barn og unge til et bredt aktivitetstilbud. Det er for eksempel sannsynlig at mangfoldet av aktiviteter tilbudt av én aktør har noen naturlige begrensninger. Disse kan omhandle aktivitetenes utstrekning med tanke på variasjon og kompetanse, eller tilbyders ressurser når det kommer til plass, utstyr eller antall instruktører til disposisjon. På den annen side kan det være vanskelig å koordinere innsatsen i prosjekter der aktivitetene tilbys av ulike aktører, og å følge opp barn og unge etter at de har fått informasjon om aktiviteten. Det kan også være en utfordring å få oversikt over hvor mange som deltar, blir værende, eller som faller fra i de ulike aktivitetene. Dette gjør det vanskeligere å kunne si noe om måloppnåelsen i slike prosjekter.

4.6.2 Bruke eksisterende infrastruktur eller lage ny?

En av dimensjonene som skiller aktivitetstilbudet i de ulike prosjektene, er hvorvidt aktivitetene eksisterer fra før, eller om de ble opprettet som del av prosjektet. Det er både fordeler og utfordringer knyttet til prosjektenes ulike tilnærminger til å gi målgruppen et aktivitetstilbud.

Vest-Agder Røde Kors sitt prosjekt *Ressurssenter for fattige barn* hadde fokus på å opprette gratis og regelmessige aktivitetstilbud. Dette var aktiviteter de ikke tidligere hadde ved Røde Kors sine lokalforeninger i fylket. I prosjektperioden ble det opprettet fem aktivitetsgrupper i ulike bydeler i Kristiansand og åtte aktivitetsgrupper i åtte andre kommuner i Vest-Agder, som startet opp med ulike regelmessige aktivitetstilbud. Dette ble mulig gjennom opprettelsen av et ressurscenter med ansatte som kunne planlegge etableringen av aktivitetene i de lokalforeningene, og legge til rette gjennom innkjøp av utstyr for tilskuddsmidler og gjennom rekruttering av frivillige aktivitetsledere.

Samtidig er det en rekke prosjekter som omfatter et aktivitetstilbud som eksisterte før prosjektets oppstart. Disse har enten aktører i prosjektet som har aktivitetene i sitt tilbud fra før, eller de har knyttet kontakt med eksterne klubber, lag og foreninger for å formidle barn og unge fra målgruppen videre til disse. Dette gjelder eksempelvis Hå kommune, der en ALLEMED-koordinator kobler barn og unge i målgruppen med aktiviteter fra det eksisterende aktivitetstilbudet i kommunen. Noen av disse aktivitetstilbyderne er inkludert i prosjektet, mens andre kun blir kontaktet når en fra målgruppen viser interesse for en av deres aktiviteter. Da tar ALLEMED-koordinatoren kontakt med lederen av aktiviteten, for å forhøre seg om mulighetene for å inkludere vedkommende. ALLEMED-koordinatoren sørger samtidig for at familiens økonomiske situasjon ikke skal være til hinder for deltakelse, gjennom dialog med foreldrene om ulike støtteordninger. Les mer om dette i case-beskrivelsen i kapittel 7.

DNT Oslo og omegn og DNT Drammen og omegn har bevisst forsøkt å inkludere flere barn og unge fra målgruppen inn i sitt faste aktivitetstilbud. I Oslo valgte de ut aktiviteter som ville være enkle for deltakerne å gjenta på egenhånd i etterkant, blant annet vet å legge aktivitetene til nærmiljøet eller til steder som er fremkommelig med offentlig transport. Noen aktiviteter ble også arrangert spesielt for målgruppen, slik som «ferskingkurs» og tilbud om fjelltur til ungdom fra STOLT-prosjektet for utsatte ungdommer i Groruddalen, hvor deltakerne skulle lære om og trygges på friluft som aktivitet.

Flere av prosjektene, slik som *FRI/AKTIV* (senere Forandringshuset Haugesund), har identifisert et behov blant målgruppen som ikke ivaretas andre steder i nærområdet. Derfor opprettet de tiltak og aktiviteter som kan dekke dette behovet. Med dette bidrar KFUK-KFUM Haugesund med å berike aktivitetstilbudet i kommunen, i tillegg til å tilgjengeliggjøre aktiviteter for utlysningens målgruppe.

4.6.3 Kortvarige aktivitetstilbud med ulik grad av kobling til fast aktivitet

Prosjektene tilbyr aktiviteter med ulik varighet og utstrekning. Noen har faste, regelmessige aktiviteter, andre har ulike former for kortvarige fritidstilbud slik som kurs og mulighet for utprøving av aktiviteter, mens andre igjen også har enkeltstående arrangementer. Flere av prosjektene kombinerer ulike typer tilbud med ulik hyppighet og lengde.

Det virker å være primært to årsaker til at prosjektene har valgt å tilby kortvarige aktiviteter. For det første bidrar kortvarige aktiviteter til å gi målgruppen en intensiv introduksjon til en eller flere aktiviteter, slik at de eventuelt kan melde seg inn i et ordinært aktivitetstilbud etter en tids utprøving. Introduksjonen eller muligheten for å prøve ut aktiviteter kan dermed være en måte å motivere barn og unge til å ville starte med en gitt fritidsaktivitet. Enkelte av prosjektene

omfatter i tillegg støtteordninger som skal bidra til å løse eventuelle økonomiske barrierer ved innmelding til ordinært aktivitetstilbud (les mer om økonomiske støtteordninger i kapittel 4.5).

Tysvær frivilligsentral brukte samarbeid med lag og organisasjoner som legger til rette for at barn kan prøve ut aktiviteter gratis før de bestemmer seg hvor hva de ønsker å drive med. Frivilligsentralen koblet det enkelte barn med et lag eller organisasjon som tilbyr den aktiviteten barnet har lyst til å prøve ut. Denne formen for utprøving av aktivitet har et tydelig mål om å sluse inn barn i faste fritidsaktiviteter. Koblingen mellom utprøving og overgang til fast aktivitet er ikke like tydelig i alle prosjektene som har satset på aktivitetstilbud for målgruppen.

Aktiv Larvik har også et aktivitetstilbud med en tilsvarende målsetting der man ønsker å introdusere barn og unge for aktiviteter gjennom et lavterskeltilbud, før de eventuelt melder seg inn i klubber, lag eller foreningers ordinære aktivitetstilbud. I motsetning til øvrige prosjekter med hensikt å introdusere målgruppen for aktiviteter, er ikke aktivitetene i Aktiv Larviks aktivitetskalender kortvarige. Det er dermed anledning for å bli værende i regelmessige aktiviteter i lavterskeltilbudet over tid.

Informantene i Aktiv Larvik peker også på at tilbudet på mange måter fungerer som en introduksjon til hva det innebærer å være del av faste fritidsaktiviteter, både med tanke på forpliktelse, forventning til oppmøte og samhold. Dette bidrar til at deltakerne også blir klar over hva det krever av dem dersom de ønsker å gå fra lavterskeltilbudet til et lag eller en aktivitet som har medlemskontingent.

For det andre finnes det prosjekter som har opprettet kortvarige fritidstilbud som har til hensikt å dekke behovet for et fritidstilbud å gå til når det øvrige aktivitetstilbudet er satt på vent. Disse aktivitetene innebærer i hovedsak sommerleir eller kursaktiviteter. Flere av informantene fra prosjektene mener et slikt tilbud er viktig fordi det gir målgruppen noe morsomt å drive med i feriene, i tillegg til at de kan oppleve mestring og utvikling innenfor aktiviteten. Med denne begrunnelsen, samt et ønske om å rekruttere flere barn og unge fra lavinntektsfamilier som ikke allerede var medlem i orkester, lyste UNOF ut deler av tilskuddsmidlene til et underprosjekt som kunne opprette en sommermusikksskole som et lavterskeltilbud, hvor det ikke ble stilt noen krav til ferdigheter og deltakelse skulle være gratis.

Trivselslaben arrangere en sportscamp i Vadsø i sommerferien, som hadde en tydelig kobling mellom utprøving av aktiviteter og innmelding i regelmessig aktivitet. Mange av de andre ferietilbudene har manglet denne dimensjonen. Sportscampen samlet ulike aktivitetstilbydere og tilbød barn og unge gratis utprøving av til sammen 28 ulike aktiviteter over fem uker. Aktivitetene bidro til å vise frem bredden i aktivitetstilbudet, og tiltrakk seg både barn og unge i og utenfor målgruppen. Foreldre kom også for å se, noe som bidro til større forståelse for hva fritidsaktivitetene innebar. Barn og unge kunne melde seg inn i fritidstilbud de ønsket, og familiene fikk beskjed om at det ville komme en økonomisk støtteordning som kunne ivareta eventuelt behov for økonomisk bistand.

Som nevnt innledningsvis i dette delkapittelet har også flere av prosjektene tilbudt aktiviteter i form av arrangementer eller begivenheter, som julefest, gatefest, og lignende. Disse arrangementene har samlet mange innbyggere til hyggelige opplevelser og har således bidratt til å skape møteplasser på tvers. Slike enkeltstående arrangementer kan bidra til å skape arenaer der man kan bli kjent med andre, men er ikke direkte koblet opp mot inkludering i *faste og organiserte* fritidsaktiviteter.

Tiltakskategori

6

4.7 Hjelp til deltakelse i fritidsaktivitet

Det finnes en rekke ulike tilnærminger til rekruttering og inkludering av barn og unge inn i fritidsaktiviteter. Flere jobber med markedsføring av aktiviteter gjennom informasjonsarbeid, slik som beskrevet i delkapittel 4.3, og flere bruker nettverk og samarbeidspartnere til å aktivt informere om de ulike tilbudene. Utfordringen med slike tilnærminger er at man ikke alltid vet hvorvidt målgruppen oppsøker aktivitetene man informerer om. Erfaringene prosjektaktørene bygger på tilsier at barn og unge i målgruppen ofte trenger en nærmere oppfølging for å faktisk starte opp i fritidsaktivitet.

For å gjøre terskelen for å begynne med fritidsaktiviteter lavere, har flere av prosjektene derfor prøvd ut en funksjon i form av en fritidskoordinator eller en fritidsguide som skal sørge for veiledning av barn og unge slik at de kan få bistand til å starte i fritidsaktiviteter.

4.7.1 Fritidsguider – frivillige eller profesjonelle

I flere av prosjektene er fritidsguidene tilknyttet en frivillig organisasjon, og rollen utøves av frivillige. For å kunne opprettholde tilbudet er det derfor viktig å ha pålitelige frivillige som ønsker å bidra. Dette har fungert relativt godt både i prosjektet til Bydel Østensjø og Bøler frivilligsentral som har tilbudt aktivitetsguiding, og i Tysvær frivilligsentrals lostjeneste.

Tysvær frivilligsentral brukte deler av prosjektet til å rekruttere og lære opp frivillige losere, som skulle være tilknyttet frivilligsentralen. De vektla rekruttering av losere i forskjellig alder, fra begge kjønn, og med ulik etnisitet og sosial bakgrunn. Losene har gitt barn og deres familier individuell oppfølging knyttet til både praktiske forhold og til å møte opp og delta i fritidsaktiviteten. Losenes arbeid kan også kobles opp mot frivilligsentralens øvrige tiltak i prosjektet.

Bydel Østensjø har implementert Oslo idrettskrets sin ordning med aktivitetsguiding. Aktivitetsguidene mottar honorar fra Oslo idrettskrets. Prosjektlederen i Bydel Østensjø fungerte som en aktivitetsguidekoordinator i bydelen, og rekrutterte aktivitetsguider i samarbeid med nærmiljøarbeider på Bogerud/Skullerud og fra Bøler frivilligsentral. I samarbeid med NAV Østensjø fikk prosjektlederen oversikt over aktuelle barn i mottaksklasser i bydelen. Dette tillot en målrettet kontakt med barn og unge som kunne ha behov for bistand. Aktivitetsguidene har både hjulpet barna med å finne en aktivitet de vil gå til og har fulgt dem fysisk til og fra aktiviteten.

Noen av prosjektene som har benyttet frivillige fritidsguider har erfart at det er vanskelig å rekruttere og beholde de frivillige kreftene. Dette gjelder spesielt unge frivillige. For å sikre et minimum av kontinuitet for barna som følges opp, har både Tysvær frivilligsentral og Bydel

Østensjø operert med en «bindingstid» for de frivillige som melder seg på rundt seks måneder av gangen.

For Kirkens Bymisjon Østfold har det vært en nøkkel å ansette en person som kan følge opp og koordinere eksisterende fritidsguider, samt jobbe aktivt med å rekruttere nye. Gjennom prosjektperioden erfarte de at oppsøkende rekruttering fungerte best. De etablerte samarbeid med aktører som jobber med barn og unge for å kunne rekruttere frivillige. Kirkens Bymisjon nådde ut til flere aktuelle frivillige med informasjon om ordningen gjennom nettverket av samarbeidspartnere som de utviklet, og opplevde blant annet suksess med å rekruttere konfirmanter fra menigheten og skoleelever i faget «Innsats for andre». I tillegg valgte prosjektaktørene å benytte den digitale rekrutteringskanalen www.frivillig.no for å nå nye frivillige til fritidsguideordningen.

Prosjektet i Trondheim kommune har kun engasjert fagpersoner med profesjonell kompetanse som fritidsguider, eksempelvis barnevernspedagoger eller vernepleiere. Dette har de gjort for å sikre at det skal være trygt for familiene i målgruppen å fortelle om sine økonomiske og sosiale utfordringer. Videre er det også viktig at slike opplysninger håndteres på en riktig og profesjonell måte, og at fritidsguidene er i stand til å yte bistand eller henvise til rett instans. Dette henger sammen med at fritidsguidene i dette prosjektet skulle følge opp familien i noe tettere grad enn det ble lagt opp til i de øvrige prosjektene med fritidsguideordning. Familiene som fikk bistand hadde behov for oppfølging på grunn av foreldrenes psykiske helsetilstand eller manglende norskkunnskaper. Dette krever en helhetlig innsats rettet mot hele familier og ikke kun barna.

4.7.2 Inkluderingsverv i lag og foreninger

I to av prosjektene har prosjektaktørene oppfordret lag og foreninger til å opprette et inkluderingsverv i laget. Inkluderingsvervet skal både bidra til å signalisere at klubben jobber aktivt med inkludering, og synliggjøre hvilken person familier og kommunen skal kontakte med spørsmål som omhandler økonomiske utfordringer eller andre behov for tilrettelegging.

Prosjektene i Kvinnherad kommune og Askøy kommune har opprettet slike inkluderingsverv. Kommunens inkluderingsverv skal være lagenes kontaktpunkt i kommunen for fritid og inkluderingsspørsmål. Askøy kommune har også forpliktet seg til å jobbe for inkludering, blant annet gjennom å lyse ut tilskuddsmidler til inkluderingsarbeid i lag og foreninger. Både Askøy og Kvinnherad kommune har arrangert samlinger for inkluderingskontaktene fra lag og foreninger, samt relevante kommunale aktører for kompetansepåfyll og erfaringsutveksling.

4.7.3 Koordinatorrolle for helhetlig veiledning og oppfølging

Enkelte av prosjektene har også valgt å også følge opp dem som blir hjulpet inn i fritidsaktiviteter på en mer helhetlig måte. Denne rollen utøves av en kommunalt ansatt koordinator. I prosjektene som tilbyr både veiledning og oppfølging av barn, unge og deres familier, jobber koordinatoren også opp mot lag og organisasjoner i og utenfor prosjektet.

Et godt eksempel på veiledning og oppfølging av barn i målgruppen finner vi i Hå kommunes prosjekt *Alle med i Hå*. For prosjektmidlene ansatte kommunen en ALLEMED-koordinator som i samarbeid med skolene og det offentlige tjenesteapparatet får informasjon om familier i målgruppen som ønsker å bli kontaktet av koordinatoren. Koordinatoren har en oppdatert liste over alle fritidsaktivitetene i kommunen, og reiser ut til familiene for å snakke med barn og foresatte om hvilke aktiviteter de tror kan være av interesse. I samråd med familien og ALLEMED-koordinatoren velger barnet en aktivitet. ALLEMED-koordinatoren tilbyr seg å ta med barnet og familien til første møte med aktiviteten for å bli kjent. I mellomtiden forhører koordinatoren seg

med aktivitetslederen om det er plass til en ekstra deltaker, og oppmuntrer til å ta barnet godt imot.

Når koordinator, barnet og foresatte ankommer aktiviteten blir barnet introdusert og overlatt til aktivitetslederen, mens koordinatoren setter seg ned med de foresatte for å diskutere økonomiske støtteordninger. Som informantene i Hå kommune understreker er det svært viktig at barnet ikke lytter til eller er inkludert i diskusjonen om økonomi. Ettersom det i Hå finnes flere finansierings- og støtteordninger opplyser koordinatoren om disse, og stiller seg til disposisjon for å bistå foreldrene med søknader. Etter en tids deltakelse i aktiviteten tar ALLEMED-koordinatoren kontakt igjen, og forhører seg om hvordan det går, om barnet har det som trengs og om hun/han trives med fritidstilbudet. Koordinatoren er i tillegg tilgjengelig for både aktivitetstilbyderne, barna, de foresatte og kommunens tjenesteapparat. I så måte fungerer ALLEMED-koordinatoren også som et knutepunkt.

Ringsaker kommune ansatte også en fritidskoordinator som kunne følge opp familiene som fikk bistand i prosjektet. Fritidskoordinatoren fulgte opp familiene på alle spørsmål som omhandlet fritid, og bistod med dialog opp mot laget eller foreningen hvor det enkelte barn var medlem for å skape forståelse for familiens økonomiske situasjon, og at det kan få konsekvenser for deres mulighet til å bidra på dugnader, kjøre til og fra treninger og kamper, og lignende. Fritidskoordinatoren fulgte også opp med en samtale med familien dersom det enkelte barn uteble fra aktiviteten. Disse familiene mottok også økonomisk bistand gjennom *Fritidspasset*.

Gjennomgangen av prosjektene som har opprettet en koordinatorfunksjon, viser tydelig at et suksesskriterium for å lykkes med en slik helhetlig oppfølging er å ha en stilling i kommunen som helt og holdent er dedikert til arbeidet med fritidsspørsmål, veiledning og oppfølging. Dette handler spesielt om at familiene har behov for en person som er *tilgjengelig*, også på kveldstid. Et av prosjektene har argumentert for at koordinatorfunksjonen ikke bør ligge hos familienes saksbehandler i NAV eller andre sosiale tjenester, fordi å unngå for synlig kobling mellom fritid og sosialhjelp. Ett prosjekt har hatt gode erfaringer med å plassere koordinatoren organisatorisk under rådmannen og over sektorene. Dette er fordi koordinatoren også må jobbe tverrsektorielt innad i kommunen. Det virker å være en fordel at koordinatoren er ansatt i kommunen, slik at man kan sikre avtaler som ivaretar taushetsplikten og på samme tid gjør det mulig for koordinatoren å få tilgang til viktige opplysninger, og kan snakke med målgruppen, skolen og de øvrige offentlige tjenestene.

I Hå kommune hvor ALLEMED-koordinatoren er ansatt i kommunen, har dette vært uproblematisk. Dialog og samarbeid med skolen og de offentlige tjenestene har sørget for alle involverte aktører som møter målgruppens foreldre både oppmuntrer til at alle barn og unge bør ha minst én fritidsaktivitet, og sørger for å spørre om de foresatte ønsker at de skal videreformidle familiens kontaktinformasjon til koordinatoren. Dersom de foresatte nøler eller ønsker å ta kontakt selv, deles kontaktinformasjonen ut sammen med et skriv om formålet med koordinatorens arbeid, og viktigheten av fritidsaktiviteter. Informasjonsskrivet er tilgjengelig på ulike språk. Koordinatoren kan seks ulike språk, og er selv av innvandrerbakgrunn. Selv om språkkompetansen anses som en stor fordel i møte med familier med innvandrerbakgrunn, mener koordinatoren selv at det er fullt mulig å lykkes i arbeidet også uten å være språkmektig.

OVERFØRINGSVERDI

Oppsummering: Overføringsverdi

- I denne evalueringen har vi sett på overføringsverdi på to nivåer, jf. Boks 3. På det ene nivået har vi undersøkt hvorvidt prosjektene har latt seg videreføre til ordinær drift etter prosjektslutt, og på det andre nivået har vi undersøkt hvorvidt tiltakene har potensial for å overføres til andre steder og aktører. Mulighet for videreføring til ordinær drift er viktig for å sikre langsiktighet i tiltak som utvikles, og potensial for overføring til andre kontekster er viktig for at også andre kan benytte tiltakene til å inkludere barn og unge fra målgruppen i fritidsaktiviteter.
- De fleste tiltakene er videreført til ordinær drift. Unntakene er tilfeller hvor tiltaket har vist seg å ikke fungere som ønsket slik at man ikke vil videreføre tiltaket i eksisterende form, eller mangel på ressurser til å videreføre tiltaket uten prosjektmidler.
- Videreføring til ordinær drift fremmes av planlegging for ordinær drift, fordi det gjerne får konsekvenser for hvordan tiltaket organiseres.
- I tilfeller hvor prosjektet har blitt utsatt og ikke kommet så langt med utvikling og implementering av tiltak som ønsket, reduseres muligheten for at videreføring prioriteres fordi tiltakene ikke har virket lenge nok til å vise resultater.
- Motsatt ser vi at videreføring fremmes av tiltak som bygger på etablerte strukturer og innebærer få nye administrative oppgaver eller økonomiske bevilgninger.
- Forankring er essensielt for å sikre prioritering og videre drift av tiltak etter endt prosjektperiode. Økt bevisstgjøring om barnefattigdom og viktigheten av deltakelse i fritidsaktiviteter, kan også bidra til økt prioritet av satsningsområdet.
- De fleste tiltakene har også potensial for overføring til andre steder eller aktører. Dette betyr at de kan løsrives fra den konteksten de er utviklet i og implementeres andre steder uten større tilpasninger. Noen av tiltakene er allerede overført til andre kontekster i sin helhet.
- Flere prosjekter har lagt til rette for umiddelbar overføring ved å dokumentere metoder og utvikle konkrete verktøy som andre kan ta i bruk.

Boks 3 Overføringsverdi

5. OVERFØRINGSVERDI

I tildelingen av prosjektmidler vektla Kulturdepartementet prosjekter som kan videreføres uten statlig finansiering og som potensielt har stor overføringsverdi.

I vurderingen av prosjektenes overføringsverdi til andre steder og aktører, undersøker vi hvor betinget prosjektene er av sin opprinnelige kontekst for å kunne fungere godt. De kontekstuelle forholdene ligger utenfor prosjektenes kontroll, men prosjektene kan være innrettet på måter som gjør de er mer eller mindre avhengig av en spesifikk kontekst for å fungere. Kommuneøkonomi, demografi og geografi er eksempler på kontekstuelle forhold som spiller inn i så henseende. Dersom det er egenskaper ved prosjektet som tilsier at det ikke vil la seg overføre til et annet sted uten større tilpasninger eller ikke vil fungere etter hensikten et annet sted, vil dette være forhold som teller negativt på prosjektets overføringsverdi. Prosjekter som kan adopteres, eventuelt tilpasses ulike kontekster med små grep, vurderes derimot å ha god overføringsverdi.

I det følgende vil vi presentere hvilke forhold som gjennom prosjektgjennomgangen har vist seg å legge til rette for overføring eller å være til hindrer for overføring, på de to nivåene.

5.1 Videreføring til ordinær drift

De fleste tiltakene er videreført til ordinær drift. Mulighet til å videreføre tiltak til ordinær drift er viktig for å sikre langsiktighet i tiltak som utvikles. Dersom prosjekter ikke har latt seg overføre til ordinær drift kan det si noe om tiltakets behov for særskilte strukturer for å kunne eksistere og fungere.

5.1.1 Forhold som hemmer og fremmer videreføring til ordinær drift

Ineffektive tiltak

Funn fra evalueringen viser at en fremtredende årsak til at tiltak *ikke* videreføres til ordinær drift, er at de ikke er vurdert til å fungere som ønsket av prosjektaktørene. Tiltakets effektivitet kan igjen henge sammen med hvordan de er forankret og implementert. Like fullt ser vi at flere prosjektaktører har oppdaget at tiltakene de har forsøkt å implementere er mangelfulle eller burde vært innrettet annerledes. Dette kan bety at selve tiltaket ikke har vært ønskelig å overføre til ordinær drift. Dette har skjedd i et par prosjekter hvor prosjektaktører har gjennomført tiltak som har vist seg å ikke være i overensstemmelse med behov eller ønsker hos målgruppen. Lærdommen fra disse prosjektene er at det er viktig å utvikle tiltak på bakgrunn av et behov hos målgruppen og lurt å foreta innledende kartlegginger eller analyser før man setter i gang med et tiltak.

Manglende ressurser

Videre kan manglende overføring til ordinær drift skyldes forhold i konteksten hvor tiltaket er utviklet og prøvd ut. Det kan for eksempel være manglende ressurser i form av mennesker, økonomiske midler eller organisatoriske strukturer som hemmer implementering i ordinær drift. Prosjekter som legger opp til at man skal opprette av en ny stilling og ansette en person i denne stillingen, vil for eksempel kreve mye midler for å realisere. Prosjekter som legger opp til et tiltak som medfører mindre nye arbeidsoppgaver, og hvor ansvaret kan legges til en eksisterende stilling virker mer realistisk. Prosjektgjennomgangen viser flere eksempler på dette. Prosjektaktørene i Bærum ønsket opprinnelig at kommunen skulle opprette en ny stilling som både kunne administrere *Fritidsfondet* og videreutvikle andre tiltak som ble foreslått gjennom prosjektet. Kommunen fant ikke rom for å opprette en ny stilling, men la isteden oppgaven med å administrere *Fritidsfondet* til en eksisterende stilling.

Få nye administrative oppgaver

I tråd med eksempelet fra Bærum over, og også andre prosjekter i porteføljen, kan vi konstatere at tiltak som krever lite administrasjon har vært enklere å videreføre til ordinær drift etter prosjektperioden fordi det ikke vil kreve store driftskostnader. Selve tiltaket i Bærum, *Fritidsstipend*, er utviklet med tanke på å unngå tungt byråkrati. De har gjort søknadsprosessen enkel, ved at man ikke trenger å dokumentere behovet for den økonomiske støtten. Dette gjør også behandlingen av søknader enkel fordi det ikke krever behovsprøving.

Andre eksempler som bekrefter dette, er Modum kommune hvor de har utviklet en nettside under prosjektperioden som krever lite ressurser til videre utvikling og drift. For å sikre at informasjonen på nettsiden oppdateres, skal lagene som er registrert på nettsiden motta en automatisk generert e-post med oppfordring til å oppdatere kontaktinformasjon om informasjon om aktivitetstilbudet siden én gang i året. Øvrig drift av nettsiden er lagt til en eksisterende stilling på Frisklivsentralen.

Forankring og involvering av kommunen

Funnene fra evalueringen viser videre at forankring på ledernivå er viktig. Dette bidrar til å sikre at prosjektet ses i sammenheng med kommunens overordnede planer og strategier. Det er viktig fordi både ansettelse av nye personer, øremerking penger i kommunens budsjett til økonomiske støtteordninger slik som *Fritidsstipendet* og andre typer tiltak, krever at kommunen ser nytten av å prioritere tiltakene. Dersom lederne er involvert og har vedtatt satsningen, er det derfor større sannsynlighet for at tiltaket blir prioritert videre i ordinær drift etter prosjektperioden. Videre er det viktig å forankre tiltaket hos personene i førstelinjen som ofte har sentrale roller i gjennomføringen av tiltaket, enten det er i kommunens tjenester eller i frivillige lag og organisasjoner. I kapittel 3 om samarbeid, står det mer om hvordan man kan jobbe for å sikre forankring av prosjektene.

I både eksempelet over og i andre type tiltak, ser vi at det er spesielt viktig å involvere kommunen i overgangen fra prosjektarbeid til ordinær drift. Aktører i frivilligheten har ofte for lite kapasitet til å påta seg stort ansvar, og er dessuten preget av hyppige utskiftninger som kan gjøre løsninger som er forankret i frivilligheten sårbare. Samtidig er det kommunen som har best tilgang på informasjon og som kan benytte informasjon uten å bryte taushetsplikten eller personvernlovgivning.

Planlegging for videreføring

Man kan legge bedre til rette for videreføring til ordinær drift ved å planlegge for videreføring allerede fra start. Dersom man ser for seg at en bestemt aktør skal ta ansvar for tiltaket under ordinær drift, er det viktig at denne organisasjonen (eventuelt personen) er tilknyttet prosjektet fra start. Slik kan man gjøre planleggingen fremover bestemmende for hvordan prosjektet rigges fra start, og dette kan ha positiv innvirkning på overgangen til ordinær drift. Prosjektet i Vadsø er et godt eksempel på nettopp dette, hvor den sosiale entreprenøren Trivselslaben har vært prosjektleder og blant annet utviklet den økonomiske støtteordningen *Fritidsfondet*. Det var fra start meningen av Trivselslaben skulle trekke seg helt ut når løsningen skulle implementeres i ordinær drift. Dermed har de allerede fra start planlagt og lagt til rette for at andre aktører kan overta, ved å involvere samarbeidsaktørene tett i alle faser. Resultatet er at kommunen, næringslivet og frivilligheten har alle påtatt seg ansvarsroller i videreføringen av *Fritidsfondet* i ordinær drift.

Et annet godt eksempel er bruktbutikken som selger aktivitetsutstyr i Bamble kommune, som ble en praksisbedrift. Underveis i prosjektperioden ble det større og større fokus på å bruke NAV som samarbeidspart, og NAV har ansatt en person som kan følge opp personene som får arbeidspraksis i butikken. NAV overtok derfor også driften av bruktbutikken da prosjektperioden

var over. Siden bruktbutikken er en praksisbedrift, kan den finansieres gjennom integreringstilskudd og eventuelle ekstratilskudd knyttet opp mot de ansatte.

Evne til å skaffe økonomiske midler og rekruttere personer

Gjennom evalueringen ser vi tydelig at prosjekter som er forankret i frivillige organisasjoner kan være mer sårbare fordi de er avhengig av tilgang på prosjektmidler eller andre former for økonomisk støtte for å opprettholde aktivitetsnivået. Samtidig viser vår undersøkelse at mange frivillige organisasjoner har god kompetanse på å utforme prosjektsøknader, og på å knytte til seg samarbeidspartnere i næringslivet som kan bidra til å finansiere prosjektarbeid. Dermed klarer de ofte å holde prosjekter i gang ut over de definerte prosjektperiodene og mellom tildelinger av eksterne midler. Dette gjelder især prosjekter som er forankret i store, etablerte frivillige organisasjoner. Disse har som ofte mange samarbeidsrelasjoner og god kompetanse og rutiner for å søke om tilskuddsmidler. I tillegg er disse organisasjonene rutinerte på rekruttering og opplæring av frivillige som kan gjennomføre tiltakene gratis. Disse forholdene legger til rette for at de frivillige organisasjonene kan klare å videreføre tiltak etter prosjektperioden. Dette gjelder for eksempel KFUK-KFUM og Vest-Agder Røde Kors, som har klart å opprettholde tiltakene sine etter endt prosjektperiode. KFUK-KFUM har også hatt finansieringssamarbeid med privat næringsliv for å sikre videreføring til ordinær drift. I Vest-Agder Røde Kors har tiltakene overlevd til tross for store utskiftninger i organisasjonen og hos samarbeidspartnere.

Samarbeid

Velfungerende samarbeidskonstellasjoner har som regel klart å etablere både medeierskap til prosjektet og tydelige forventninger og ansvarsroller på tvers av kommune, frivillighet og i noen få tilfeller næringsliv. Gode samarbeid kan brukes til å videreføre både samarbeidsmodeller for utvikling av tiltak og for implementering av tiltak, herunder rutiner for identifisering av barn og unge i målgruppen og formidling av fritidsaktivitet, rekruttering av barn og unge i målgruppen, rekruttering av frivillige, mm. Motsatt ser vi at *ad hoc*-pregede samarbeid i mindre grad bidrar til å legge den stødige grunnmuren som trengs for å implementere tiltak i ordinær drift. Selv om *ad hoc*-pregede samarbeid i mindre grad kan overføres til ordinær drift fordi de *per se* ikke er systematisert, kan slike samarbeid likevel ha en verdi fordi det blir enklere å opprette kontakt og etablere et samarbeid igjen ved senere anledninger.

Inkludering i ordinære tilbud

Når det gjelder aktiviteter, ser vi at bruk av regelmessige, eksisterende tilbud legger best til rette for videreføring. Dette henger sammen med at man i disse prosjektene benytter eksisterende strukturer som allerede har en organisasjon som sørger for driften. Det krever mindre økonomiske og menneskelige ressurser for å tilpasse et eksisterende tilbud enn å rigge et helt nytt tilbud.

Bruk av eksisterende strukturer synes å være bærekraftig og mindre sårbart enn nyetablerte aktiviteter. Samtidig bør det understrekes at det likevel er svært viktig at økonomiske krav og forventninger til eksempelvis medlemskontingent, utstyr, turer og lignende tas hensyn til over tid. Det er derfor viktig at det også finnes gode løsninger eller økonomiske ordninger som ikke medfører at barn og unge fra familier i vedvarende lavinntekt mister muligheten til deltakelse fra det ene året til det andre.

Holdningsskapende arbeid

Det virker som prosjektene har bidratt til økt bevisstgjøring av aktører når det gjelder fattigdomsproblematikk og viktigheten av fritidsaktiviteter for å redusere konsekvensene av barnefattigdom. Det holdningsskapende arbeidet som er gjort gjennom prosjektene enten direkte

eller indirekte, er en viktig grunnsten som gjør det lettere å prioritere fritidsordninger i budsjetter og organisasjoner, og som kan virke fremmende for samarbeid.

Overordnet sett viser gjennomgangen av prosjektene at mange av tiltakene som ble til under prosjektperioden har blitt videreført i ordinær drift. Dersom prosjektene har gjennomført eller forsøkt å gjennomføre mange tiltak, er det ofte ett eller et par av tiltakene som har blitt videreført. Det kan tyde på at det kan lønne seg å konsentrere seg om å gjøre få tiltak gode, snarere enn å forsøke mange nye tiltak på en og samme tid.

5.1.2 Videreutvikling av tiltak

En utfordring med prosjekter som er begrenset i tid og ressurser, er at det kan være vanskelig å jobbe med videreutvikling av tiltakene etter prosjektets slutt. Prosjekter følges som regel av ekstra ressurser til utviklingsarbeid, som mange aktører ikke har mulighet til å opprettholde etter endt prosjektperiode.

Enkelte prosjekter har måttet moderere ambisjonene om videreutvikling av tiltak etter endt prosjektperiode fordi det ikke har vært midler til det. Undersøkelsen av overføring til ordinær drift viser også at noen av tiltakene ikke er videreført etter prosjektperioden fordi de ikke har fungert lenge nok til å vise resultater. I mange tilfeller vil utviklingsarbeidet derfor stanse opp og tiltakene forkastes når prosjektmidlene tar slutt. I vår evaluering ser vi også eksempler på tiltak som er videreført og videreutviklet likevel, fordi man har funnet midler til å fortsette utviklingsarbeidet selv etter prosjektperioden.

5.2 Overføring til andre steder eller aktører

Når prosjekter har god overføringsverdi, kan erfaringene og løsningene som er utviklet ett sted, nyttiggjøres av flere aktører andre steder. Muligheten til å overføre erfaringer og mer konkrete modeller og verktøy til andre kontekster anses derfor som en verdi i seg selv.

5.2.1 Forhold som hemmer og fremmer overføring til andre steder eller aktører

Overordnet vurderer vi overføringspotensialet i prosjektene som har mottatt tilskuddsmidler fra Kulturdepartementet på dette nivået som høy. Dette betyr at tiltakene som er implementert i liten grad er betinget av den konkrete konteksten de er utviklet i for å fungere.

Uferdige tiltak

I likhet med overføring til ordinær drift, er det imidlertid ikke alle tiltak som er like relevante å overføre til andre steder eller aktører. Dette gjelder tilfeller hvor gjennomføringen av tiltak ikke har lyktes eller resultert i ønskede resultater. Noen prosjektaktører gir uttrykk for at det ikke er relevant å lære bort noe om sine tiltak, fordi de ikke føler at de har gjort seg «ferdig» med konseptet selv. I slike tilfeller vil gjerne tiltaket være uklart definert, og derfor vil være vanskelig for andre aktører å forstå og dermed adoptere.

Kontekstuelle forhold

Videre kan spesielle kontekstuelle forhold gjøre at et tiltak lykkes et sted, men som samtidig gjør det vanskelig å repetere suksessen i andre kontekster. Konteksten kan handle om spesielle samarbeidsforhold som har eksistert over lang tid (kan leses mer om i kapittel 3.7.1), spesielle kompetanser eller personlige egenskaper hos enkeltpersoner som har bidratt til å gjøre tiltaket til en suksess i den opprinnelige konteksten.

Videre har demografiske og geografiske forhold betydning for hvorvidt tiltak kan overføres til andre steder. Noen tiltak kan passe best på steder hvor målgruppen er liten, mens andre tiltak kan passe på steder hvor målgruppen er stor. Noen tiltak kan for eksempel overføres fra et lite

lokalsamfunn til andre små lokalsamfunn, men ikke fungere like godt i storbyen. Sentraliserte løsninger kan fungere på steder med høy befolkningstetthet og et tydelig sentrum, mens steder preget av spredt bebyggelse. Sistnevnte kan illustreres med de ulike måtene å organisere utlånssentraler for aktivitetsutstyr, som står beskrevet i kapittel 4.4.

Konkrete verktøy

De elementene som enklest lar seg overføre direkte, er ulike konkrete verktøy. Prosjekter som har utviklet konkrete verktøy har lagt til rette for overføring til andre steder og aktører. Eksempler på slike verktøy kan være samarbeidsavtaler mellom kommune og frivillig lag som forplikter begge parter til å arbeide aktivt med inkludering og som definerer tydelige oppgaver for hver av partene (eksempel fra Askøy kommune), programvare for nettside hvor man kan legge inn informasjon om fritidstilbud og andre ordninger (eksempel fra Modum kommune), eller en nettside med elektronisk søknadsskjema for en økonomisk støtteordning (eksempel fra Bærum kommune). Verktøysettet *ALLEMED* ble utarbeidet gjennom to prosjekter hos NDFU, og omfatter både film, inspirasjonsbank og dialogverktøy for kommuner og frivillige organisasjoner. Disse verktøyene er utviklet slik at alle lag, foreninger og kommuner kan bruke verktøyene. Verktøyene er gjort allment tilgjengelig på www.allemed.no. Tatt dette i betraktning har *ALLEMED*-verktøyene derfor stort potensial for overføring til andre steder.

Det er viktig å presisere at selv om adoptering av denne typen konkrete verktøy tilsynelatende er enkelt, vil det som regel kreve aktiv innsats for å implementere ordningen i egen organisasjon og eventuelt i andre organisasjoner, markedsføre tiltaket og legge til rette for bruk på andre måter. Ofte kan det være nødvendig å tilpasse tiltaket noe til lokal kontekst. Implementering av en nettside med oversikt over fritidstilbud vil for eksempel kreve innhenting av informasjon til nettsiden i hver enkelt kommune. Case-notatet om *ALLEMED* viser også at det tar tid og krever aktiv innsats for å innarbeide bruk av *ALLEMED*-verktøyene hos lag, foreninger og kommunen.

Dokumentasjon og erfaringsdeling

I ethvert tilfelle hvor tiltak overføres til andre steder eller aktører, vil det være en fordel å ha mulighet til å kontakte aktørene som har gjennomført tiltaket. Undersøkelsen av prosjektene viser at det er mange som allerede har delt erfaringer fra sine prosjekter til andre aktører, gjennom ulike nettverk, samlinger og kommunebesøk. Denne typen kontakt kan bidra til en mer realistisk forståelse av hva som skal til og hva slags kompetanse som eventuelt trengs for å implementere ordningen. Slike møter kan også bidra til nyttig kompetanseoverføring. Gjennom samtaler med de prosjektansvarlige har vi fått inntrykk av at alle ønsker å dele erfaringer fra sine prosjekter og være behjelpelige med informasjon dersom de får henvendelser fra andre aktører.

Skriftlig dokumentasjon, beskrivelser og veiledninger om selve tiltaket også bidra til å fremme overføring. KFUK-KFUM har blant annet lagt godt til rette for overføring av konseptet sitt ved å utforme tydelige retningslinjer for hva et forandringshus skal være. Ved implementering av konkrete verktøy kan det også være nyttig å få en tettere oppfølging for å sikre rett bruk av verktøyene. NDFU har gjennom sitt prosjekt tilbudt veiledning til kommuner og organisasjoner som vil implementere *ALLEMED*-verktøyene, og har dermed lagt spesielt godt til rette for spredning av informasjon og kunnskap om bruk av verktøyene.

Overførbare metoder

Videre er det en del metoder fra prosjektene som kan overføres til andre steder og aktører, eksempelvis:

- ❖ Metoder for samarbeid, som kan leses nærmere om i kapittel 3

- ❖ Metoder for å identifisere målgruppen, for eksempel ved å bruke miljøterapeuter på skoler eller NAVs saksbehandlere, Flyktningtjenesten/introduksjonsprogram, voksenopplæringen, barnevern, flyktningmottak, utekontakten, mfl.
- ❖ Metoder for å identifisere potensielle samarbeidspartnere, gjennom å fremskaffe en oversikt over aktivitetstilbydere gjennom idrettsråd, kulturellråd, kommunale registre eller Brønnøysundregisteret
- ❖ Metoder for å opprette kontakt og samarbeid med frivillige lag og foreninger, eksempelvis målrettet og oppsøkende virksomhet
- ❖ Metoder for å sikre brukermedvirkning, eksempelvis gjennom å invitere barn og ungdom til dialogmøter eller til samskapings-workshop
- ❖ Metoder for formidling av fritidstilbud, eksempelvis gjennom ansatte i kommunale tjenester eller ansatte i skolen, eller ved å få komme på skolen selv for å informere, for eksempel på foreldremøter eller i Foreldrerådets arbeidsutvalg (FAU). En annen måte å formidle fritidstilbud på er å tilby gratis utprøving av ulike aktiviteter på aktivitetsfestivaler eller i samarbeid med lag og organisasjoner
- ❖ Metoder for å tilrettelegge aktivitet, eksempelvis gjennom å gi opplæring i friluftsliv, opprette aktivitetstilbud i barnas nærmiljø, gi bort eller låne bort aktivitetsutstyr, subsidiere deltakerplasser eller ved å bruke av økonomiske støtteordninger
- ❖ Metoder for å rekruttere frivillige som å bruke www.frivillig.no eller rekruttere unge frivillige målrettet fra skolefaget «Innsats for andre» og fra konfirmantkull
- ❖ Metoder for holdningsarbeid/bevisstgjøring, som kan gjøres ved å samle relevante aktører til erfaringsutveksling og kompetanseheving, og holde ALLEMED-dugnad som skal stimulere til bruk av ALLEMED-verktøy

Alle disse metodene er nærmere beskrevet i kapittel 4 om tiltak og gjennom case-notater i kapittel 7.

Eksempler på tiltak som i sin helhet er overført til andre steder

Det er allerede flere av prosjektenes tiltak som har blitt implementert andre steder. NDFU er det eneste prosjektet som hadde som formål å spre sitt tiltak til hele landet. Til gjengjeld har verktøyet blitt spredt bredt. ALLEMED-verktøyet for kommuner ble sendt ut til 227 kommuner under prosjektet, og syv kommuner fikk presentasjon og demonstrasjon av verktøyet lokalt, mens tolv kommuner fikk rådgivning i bruk av verktøyet. 218 lokale lag, foreninger, skoleklasser og kommuner har registrert seg på www.allemed.no og lastet ned eller fått tilsendt verktøyet.

Ingen av de andre prosjektene er spredt i like stor skala, og har heller ikke hatt ambisjon om det. Vi har imidlertid sett eksempler på overføring til andre kommuner og aktører i mindre skala. Forandringshuset som ble etablert gjennom prosjektet til KFUK-KFUM, har senere blitt etablert etter samme modell i både Oslo, Drammen og Bergen. Bærum kommunes *Fritidsstipend* er blant annet adoptert av Halså kommune og Trivselslabens *Fritidsfond* i Vadsø er implementert i Hammerfest kommune. Sammen med SpareBank1 Nord-Norge ser Trivselslaben på mulighetene for å utvide ordningen og skape flere lokale fritidsfond i landsdelen. Modum kommune jobber med å løsrive det tekniske bak nettsiden www.fritid123.no slik at andre kommuner kan bruke programvaren for å opprette en egen nettside med egen informasjon. Løsningen er ikke klar til spredning enda, men Modum har mottatt flere titalls henvendelser fra kommuner som er interesserte i løsningen.

Også Hå kommune får stadig henvendelser fra andre som lurer på hvordan de kan få til en tilsvarende løsning i egen kommune. ALLEMED-koordinatoren i Hå har derfor laget en detaljert presentasjon av arbeidet han gjør, og hvilke forutsetninger som må være på plass for å lykkes. Flere andre kommuner, deriblant nabokommunen Time, er i gang med å implementere den

samme arbeidsmodellen. På grunn av arbeidsbelastningen og manglende ressurser forteller informantene at de dessverre må avvise flere av invitasjonene de får fra andre kommuner om å komme og informere om modellen. De ønsker imidlertid å få tilgang på midler eller ressurser som muliggjør dette arbeidet, slik at flere barn og unge i målgruppen på landsbasis skal få de samme mulighetene som de nå får i Hå kommune.

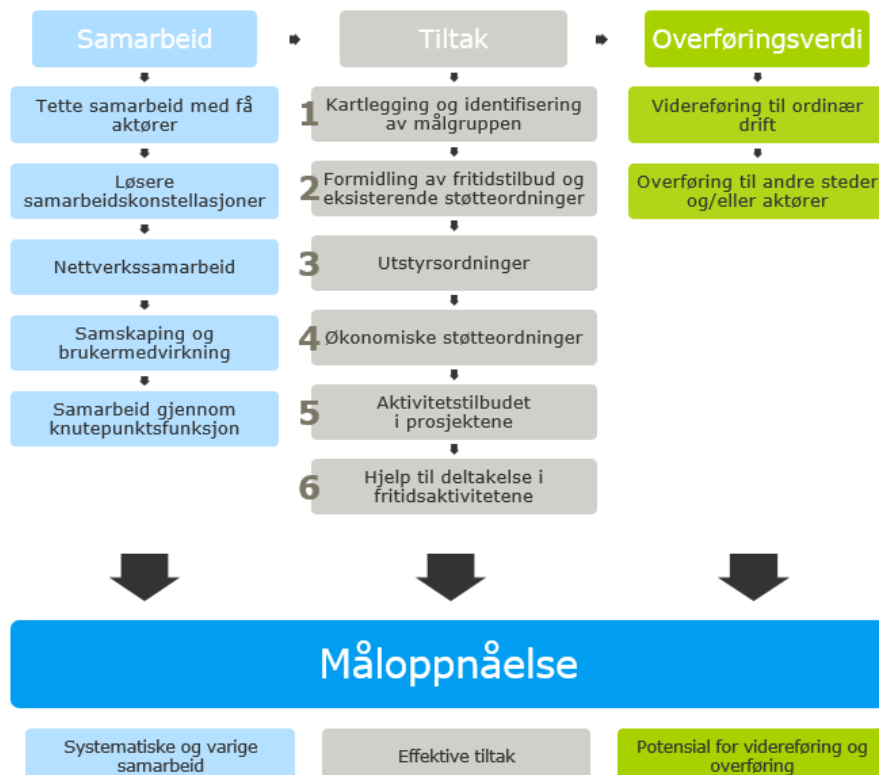
MÅLOPPNÅELSE

Oppsummering måloppnåelse:

- Fordi prosjektene er utviklingsprosjekter har vi valgt å ikke vurdere måloppnåelsen i hvert enkelt prosjekt, men å vurdere prosjektenes *samlede* måloppnåelse opp mot prosjektmidlenes formål.
- Evalueringen av måloppnåelse er i stor grad basert på kvalitative vurderinger, siden det kun er noen prosjekter som faktisk har hatt anledning til å måle antallet barn og unge i målgruppen som deltar i fritidsaktiviteter gjennom tiltakene.
- Jamfør Boks 4 er måloppnåelsen et resultat av hvorvidt prosjektene har ført til effektive tiltak og velfungerende former for samarbeid og fremgangsmåter som har overføringsverdi. Videre er måloppnåelsen basert på hvilken grad målgruppen er truffet gjennom tiltakene.
- Noen av tiltakene retter seg direkte mot målgruppen, mens andre tiltak retter seg mot endringsagenter som jobber opp mot målgruppen. Evalueringen viser at prosjektene som har rettet seg direkte mot målgruppen har bidratt til faktisk deltakelse i fritidstilbud, men prosjektene som har rettet seg indirekte mot målgruppen har skapt viktige strukturer for å muliggjøre deltakelse i fritidsaktivitet.
- Blant tiltakene rettet mot målgruppen ser vi eksempler på både målrettede tiltak som i stor grad treffer barn og unge i lavinntektsfamilier, og universelle tiltak som treffer en bredere gruppe barn og unge.
- Ut over de konkrete resultatene prosjektene kan vise til langs de ulike evalueringstemaene, opplever mange prosjektansvarlige og samarbeidspartnere at arbeidet med prosjektene i seg selv har ført til mer bevissthet rundt fattigdomsproblematikk i egen kommune/bydel og rundt viktigheten av fritid for å redusere konsekvensene av barnefattigdom.
- Samlet sett vurderer vi at prosjektmidlene har bidratt til at flere barn og unge i inntektsfattige familier deltar i organiserte fritidsaktiviteter.

Boks 4 Sammenheng mellom prosjektene og måloppnåelse

6. MÅLOPPNÅELSE

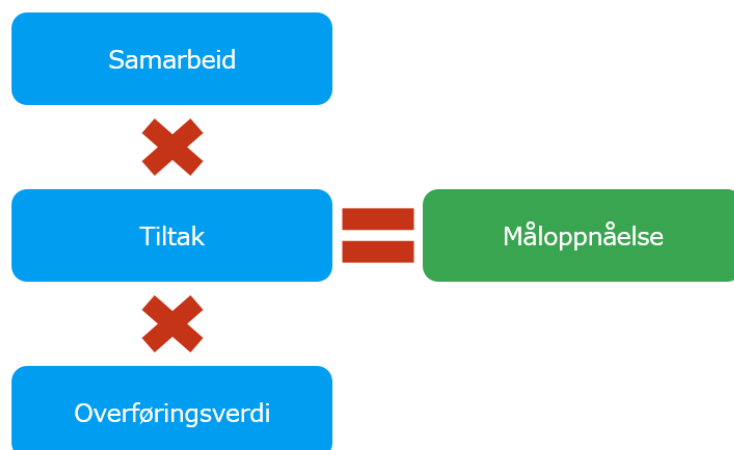
I dette kapittelet presenterer vi måloppnåelsen i prosjektene som har mottatt tilskuddsmidler fra Kulturdepartementet gjennom de to utlysningene *Stimuleringsmidler til utprøving av fattigdomstiltak på frivillighetsfeltet* (2015) og *Midler til innsats for at barn som lever i inntektsfattige familier skal få delta i fritidsaktiviteter* (2016).

6.1 Hvordan vurderer vi prosjektenes måloppnåelse?

Slik vi ser det kan måloppnåelsen vurderes på to ulike nivåer. For det første kan man vurdere hvorvidt prosjektene har nådd sine egendefinerte mål i form av aktiviteter og ambisjoner. For det andre kan man vurdere prosjektenes måloppnåelse sett opp mot formålet med prosjektmidlene. Fordi prosjektene er utviklingsprosjekter har vi valgt å ikke vurdere måloppnåelsen i hvert enkelt prosjekt, men å vurdere prosjektenes *samlede* måloppnåelse opp mot prosjektmidlenes formål.

Jamfør analyserammen (Figur 6-1) er prosjektenes måloppnåelse et resultat av hvorvidt prosjektene har ført til effektive tiltak, nye former for samarbeid og fremgangsmåter som har overføringsverdi og således kan bidra til bedre innsats for andre aktører enn de involverte i prosjektet. Som nevnt innledningsviser tiltak, samarbeid og overføringsverdi i hovedsak redegjort for under hvert av evalueringstemaene. I dette kapittelet ser vi på måloppnåelse som et resultat av alle evalueringstemaene.

Figur 6-1 Analyseramme

6.2 Måloppnåelse opp mot prosjektmidlenes formål

Måloppnåelsen i prosjektene vurderes ut fra evalueringens hovedproblemstilling:

- I hvilken grad har prosjektene bidratt til at barn og unge i inntektsfattige familier deltar i organiserte fritidsaktiviteter sammen med jevnaldrende?

Måloppnåelsen i prosjektene sees også som et resultat av hvor effektivt samarbeid prosjektene har hatt og hvor god overføringsverdi prosjektene har hatt. Disse dimensjonene er vurdert med utgangspunkt i følgende delproblemstillinger:

- I hvilken grad har prosjektene bidratt til systematisk samarbeid og tiltak mellom frivillige organisasjoner, offentlige myndigheter og andre aktører? Hva er betydningen av slikt samarbeid?
- I hvilken grad har prosjektene skapt nye former for samarbeid og fremgangsmåter for å nå målgruppen, og vil disse kunne videreføres i etterkant av prosjektperioden?

- I hvilken grad har prosjektene overføringsverdi til andre kommuner/bydeler og organisasjoner?

I delkapitlene nedenfor redegjør vi for måloppnåelse langs de fire evalueringstemaene.

6.2.1 Mange barn og unge i målgruppen er nådd gjennom prosjektene

Evalueringstemaet måloppnåelse er operasjonalisert i følgende underspørsmål:

- I hvilken grad har prosjektene nådd målgruppen (barn og unge i lavinntektsfamilier)?
- I hvilken grad er målgruppen som er definert i søknadene truffet?

Noen av prosjektene har rettet seg direkte mot målgruppen, mens andre prosjekter har rettet seg mot endringsagenter som jobber opp mot målgruppen. Man kan hevde at prosjektene som har rettet seg direkte mot målgruppen har bidratt til faktisk deltakelse i fritidstilbud, men prosjektene som har rettet seg indirekte mot målgruppen har foranstaltet viktige strukturer for å muliggjøre deltakelse i fritidsaktivitet. Blant tiltakene rettet mot målgruppen ser vi både eksempler på målrettede tiltak som i stor grad treffer barn og unge i lavinntektsfamilier, og universelle tiltak som treffer en bredere gruppe barn og unge.

De aller mest målrettede tiltakene som har valgt ut et visst antall barn, unge eller familier som skal få tiltaket, når færre personer men sikrer i større grad at det er personer i målgruppen som nås. I kun ett prosjekt, *Der du bor – Grenland*, har hele målgruppen innenfor prosjektets geografiske avgrensning blitt definert, og dermed sikret at alle i målgruppen nås. I Bærum har de prosjektansvarlige estimert hvor mange barn og unge som kan befinne seg i målgruppen på bakgrunn av befolkningsstatistikk. Her har de også registrert antall mottakere av *Fritidsstipend* og har derfor hatt mulighet til å sammenligne nedslagsfeltet til eget tiltak opp mot antatt behov.

Dersom tiltakene er universelle, kan man i beste fall registrere antall barn og unge, men ikke ha mulighet til å vite hvem som er i målgruppen og hvem som er utenfor målgruppen. Selv om prosjekter med universelle tiltak som oftest har markedsført tiltaket særskilt overfor barn og unge i målgruppen og dette øker sannsynligheten for at de benytter seg av tiltakene som tilbys, har ikke prosjektene oversikt over hvem av disse som faktisk har møtt opp. Dette gjelder særskilt mange av aktivitetstilbudene som er opprettet gjennom prosjektene, men også utstyrsordninger og noen av formidlingstiltakene har vært universelt innrettet. Siden mange av tiltakene har blitt gjennomført i lokalsamfunn av aktører som kjenner barna, ungdommene og familiene i målgruppen godt fra før, har mange hatt et *inntrykk* av hvorvidt barn og unge i målgruppen benytter seg av tiltakene som blir tilbudt. *Inntrykkene* som de prosjektansvarlige forteller om, tilsier at det ofte er en god blanding av barn og unge i og utenfor målgruppen som benytter de universelle tiltakene som tilbys.

I den sammenhengen er det viktig å påpeke at tiltak som har kunnet oppgi antall barn og unge i målgruppen som er nådd, og som faktisk har begynt eller fortsatt i en fritidsaktivitet, ikke nødvendigvis er bedre tiltak, selv om resultatet er mer målbart. Det er for eksempel et mål i seg selv å skape tiltak som ikke oppleves som stigmatiserende for målgruppen, noe som taler for universelle tiltak. Videre kan det være en verdi i seg selv å skape møteplasser på tvers av sosioøkonomiske skillelinjer, fordi det kan være et viktig bidrag til å fremme sosial kapital, integrering og reduserte opplevde skillelinjer.

De aller fleste prosjektene vurderes å ha høy eller nokså høy treffsikkerhet på målgruppen. På bakgrunn av dette vurderer vi måloppnåelsen med henblikk på de operasjonaliserte underspørsmålene som god.

Evalueringen av måloppnåelse er i stor grad basert på kvalitative vurderinger. Kun noen av prosjektene har hatt anledning til å telle antall barn og unge i målgruppen som er nådd, som faktisk har begynt og/eller fortsatt i en fritidsaktivitet på bakgrunn av tiltakene som er utviklet og implementert i prosjektene. Som avsnittene over viser, er det ikke alle typer tiltak innebærer registrering av antall barn og unge og heller ikke registrering av bakgrunnsinformasjon som gjør det mulig å vite om mottakere av tiltakene tilhører målgruppen eller ikke. Innvilgelse av økonomisk støtte og tiltak som resulterer direkte i innmeldinger i idretts- eller kulturlag, slik som bruk av fritidsguide, er eksempler på resultater av tiltak som lar seg telle.

Prosjektevalueringen har også vist at selv om prosjekter har utformet tiltak hvor kan være mulig å kvantifisere antallet barn og unge i målgruppen som er hjulpet inn i fritidsaktivitet, er det noen som har talt antallet barn og unge som starter i aktivitet uten å telle de som faller fra. Det er kun noen få prosjekter som har opprettet systemer for oppfølging av barn og unge som har mottatt tiltaket og meldt seg inn i en fritidsaktivitet, men som faller fra.

6.2.2 Det er etablert nye og velfungerende samarbeidsformer

Evalueringsstemaet samarbeid er operasjonalisert i følgende underspørsmål:

- I hvilken grad har prosjektene bidratt til nye og systematiske former for samarbeid?

I «systematiske former for samarbeid» legger vi spesielt forankring og strukturer som legger til rette for systematikk.

Majoriteten av prosjektene har opprettet nye samarbeidsformer og kun et par prosjekter har hatt begrenset samarbeid utover sin egen organisasjon.

Prosjektene som har bidratt til nye og systematiske former for samarbeid, kjennetegnes av involvering av de rette aktørene i utvikling og implementering, herunder forankring på ledernivå og samarbeid med personer i førstelinjen fra kommune og fra frivillig sektor. Samarbeidene er i stor grad planlagte, noe som viser seg å være viktig for å ha en tydelig retning og struktur på samarbeidet. Dette igjen fremmer samarbeidsaktørenes forståelse av egen rolle og forventninger til eget bidrag. Involvering i tidlig fase bidrar også til å fremme medeierskap til prosjektet og følelse av forpliktelse. Fruktbare samarbeid oppstår når personer med ulike kompetanse og perspektiver samles.

Samarbeidsavtaler kan fremme denne forståelsen, men etter vår kjennskap er det få som har inngått formelle samarbeidsavtaler. Ved bruk av samarbeidsavtale er det viktig å bevare rom for fleksibilitet og tillit – dersom samarbeidet blir for styrt av den ene aktøren, kan det oppleves som et tegn på manglende tillit og behov for kontroll, noe som kan virke hemmende på samarbeidspartneres ytelse.

Evalueringen ser en tendens til at mange prosjekter som har lyktes med å skape nye samarbeidsformer, har klart å gjøre samarbeid attraktivt på to nivåer. For det første har de etablert en forståelse for prosjektets formål og behovet for å jobbe med inkludering av barn og unge i fritidsaktiviteter. Formålet med prosjektene kan i seg selv oppleves som så viktig for samarbeidsaktørene at de ønsker å bidra inn i et samarbeid. For det andre har flere av prosjektene, bevisst eller ikke, opprettet attraktive samarbeidsformer. Det vil si at aktører som har bidratt til samarbeid har fått en egennytte av å delta i samarbeidet. Et tydelig eksempel er idrettslag og kulturorganisasjoner som bidrar med gratis utprøving av aktiviteter, som med det får en kilde til rekruttering. Et annet eksempel er avtaler hvor lag/foreninger som forplikter seg til å jobbe med inkludering, blir prioritert når kommunen eller idrettsrådet skal tildele lokale aktivitetsmidler eller andre lokale tilskuddsmidler. Som eksemplene illustrerer, er dette fenomenet

spesielt knyttet til implementeringen av tiltak, og fremstår ikke like sterkt i samarbeid om utvikling av tiltak.

Det er tydelig at mange aktører preges av liten kapasitet til å forplikte seg til store nye arbeidsoppgaver. Det har vist seg for mange av prosjektaktørene at det kan være urealistisk å forvente at de ulike samarbeidsaktørene har kapasitet til å påta seg krevende oppgaver eller mye ansvar. Dette gjelder både samarbeidsaktører ansatt i kommunen og frivillige aktører. Ett prosjekt har løst kapasitetsutfordringen ved å gjøre bruk av personer som behøver arbeidspraksis. Dette er et lurt grep som kommunen har forankret i et samarbeid med NAV, og som begge samarbeidspartene har nytte av. Et annet eksempel slik gjensidig nytte av samarbeid, som samtidig løser en kapasitetsutfordring i prosjektet, er å rekruttere frivillig ungdom som kan få godkjent krav i skolefag (faget «Innsats for andre») eller kurs (konfirmantkurs).

Prosjektene som har lavere måloppnåelse langs samarbeidsdimensjonen er preget av mangelfull implementering, med bakenforliggende årsaker som dreier seg om liten forankring, lav prioritering eller lav kapasitet. Disse prosjektene har i noen tilfeller bestått av mange ulike tiltak som ikke nødvendigvis er satt i sammenheng eller systematisert. Manglende systematikk på samarbeidene kjennetegnes også av *ad hoc*-basert interaksjon. Like fullt vil denne typen samarbeid også ha noe for seg, fordi det blir lettere å samarbeide igjen når man har samarbeidet om noe konkret tidligere.

Samarbeid er komplekst og har vært noe utfordrende for en del prosjekter. Det er noen flere prosjekter som vurderes til å ha noenlunde god måloppnåelse på samarbeidsdimensjonen sammenlignet med de øvrige evalueringstemaene. Prosjektporteføljen inneholder likevel flest prosjekter som har lyktes godt med å opprette nye og systematiske former for samarbeid. Samlet sett vil vi derfor vurdere prosjektenes måloppnåelse knyttet til systematiske samarbeidsformer som nokså god.

6.2.3 Tiltakene vurderes som effektive

Evalueringstemaet tiltak er operasjonalisert i følgende underspørsmål:

- I hvilken grad har prosjektene definert koblingen mellom tiltak og behov?
- I hvilken grad har prosjektene bidratt til nye fremgangsmåter for å nå målgruppen?

God kobling mellom tiltak og behov fremmes av kartleggingsarbeid i starten av prosjektet. I tillegg til at en innledende kartlegging kan forhindre at man iverksetter tiltak som ikke imøtekommer et behov blant målgruppen, kan det forhindre at man starter opp med tiltak helt eller delvis overlapper med allerede eksisterende tiltak. Kartlegginger av omfanget av målgruppen og deres behov er viktig i så henseende. I prosjektene hvor tiltaket imøtekommer målgruppens og/eller endringsagentenes behov har representanter fra en av disse gruppene gjerne vært involvert i utviklingen av tiltakene. Det er imidlertid kun få prosjekter som har lagt vekt på brukermedvirkning gjennom at barn og unge er med på utformingen av tiltakene. Flesteparten av tiltakene har derimot blitt utviklet i samarbeid med representanter fra førstelinjen enten fra kommunen eller frivillige lag og organisasjoner.

Noen av prosjektene som har mindre effektive tiltak har av ulike årsaker vært forsinket med utvikling og implementering av tiltakene. Tiltakene har derfor ikke fått *virke* ordentlig eller lenge nok til å få vist resultater.

Mange av prosjektene som har effektive tiltak har gjerne rigget egen organisasjon gjennom samarbeidsstrukturer, bruk av fritidskoordinator eller lignende, kombinert med tiltak som retter seg direkte mot barn og ungdom i form av aktivisering.

Andre prosjekter har rettet tiltakene mot endringsagentene som går ut på organisering og samarbeid, og samtidig hatt et tett blikk på hvordan barn og ungdom blir inkludert i aktivitet. Økonomiske støtteordninger er et eksempel på slike tiltak.

Prosjektene har stort sett funnet nye fremgangsmåter for å nå målgruppen, enten gjennom informasjon, nye aktivitetstilbud, oppfølgingsordninger eller gjennom tilrettelegging i form av økonomisk støtte, utstyr, opplæring, lokalisering i nærmiljøet eller lignende. Prosjektene som har lyktes med å nå målgruppen, har benyttet samarbeidspartnere i førstelinjen på en hensiktsmessig måte.

Igjen ser vi at *kombinasjoner* av ulike fremgangsmåter synes å være nøkkelen til å få barn og unge i målgruppen til å faktisk møte opp på fritidsaktiviteter. Dette henger sammen med at barn og unge i målgruppen ofte opplever flere ulike barrierer for deltakelse i fritidstilbud, slik at de må tilnærmes fra flere vinkler. Funn fra denne evalueringen tyder på at formidling av informasjon om fritidstilbud er viktig, men ikke tilstrekkelig for å sikre at barna og ungdommen man retter informasjonene mot faktisk møter opp i aktiviteten. Tilrettelegging i form av oppfølging eller økonomisk støtte skiller seg ut som viktige tiltak for å sikre faktisk deltakelse.

De aller fleste prosjektene er vurdert til å ha svært effektive tiltak og vi vil derfor vurdere måloppnåelsen på evalueringstemaet tiltak som god.

6.2.4 Tiltak og samarbeidsformer har stort potensial for videreføring internt og overføring eksternt

Evalueringstemaet overføringsverdi er operasjonalisert i følgende underspørsmål:

- I hvilken grad vil samarbeid eller fremgangsmåter fra prosjektet videreføres?
- I hvilken grad vil samarbeid eller fremgangsmåter fra prosjektet være overførbart til andre kommuner/bydeler eller organisasjoner?

Prosjektene med høy grad av videreføring til ordinært drift kjennetegnes av at de har benyttet strukturer som allerede finnes i kommunen eller organisasjoner. Dette kan være eksisterende aktivitetstilbud eller samarbeid med aktører som har god tilgang til målgruppen.

Blant prosjektene som inngår i evalueringen er det et par som har klart å skape tiltak som gir samarbeidende parter gjensidig nytteverdi. Eksempelet med bruk av personer som trenger arbeidspraksis for å drifte salg av brukt aktivitetsutstyr er et godt eksempel på dette. Nettopp på grunn av gjensidig nytteverdi og medfølgende motivasjon for å samarbeide, er det grunn til å tro at denne typen samarbeid vil vedvare.

Videre ser vi at prosjekter som planlegger for videreføring til ordinær drift fra start oftere lykkes med videreføring enn de prosjektene som kun har planlagt prosjektperioden. Årsaken til dette er at prosjekter som planlegges med tanke på ordinær drift i fremtiden, gjerne rigges annerledes organisatorisk eller ressursmessig enn prosjekter som kun har et begrenset tidsperspektiv.

Ikke overraskende viser evalueringen at det er «enkle» tiltak som ikke krever store økonomiske eller menneskelige ressurser for å drifte, som i størst grad opprettholdes etter endt prosjektperiode. Dette handler om at det kan være krevende å finne ekstra midler i kommunens budsjetter til nye tiltak, og at ansatte i kommunen og frivillige aktører har lite ledig kapasitet til nye oppgaver.

Et gjennomgående funn er at prosjekter som har kommet langt med implementeringen av tiltakene sine under prosjektperioden har lyktes bedre med å videreføre tiltakene enn prosjekter

som er forsinket og ikke har kommet så langt med implementeringen. Dette henger sammen med at det kan være vanskeligere å finne midler til å fortsette et tiltak dersom det ikke har vært i drift lenge nok til å vise resultater. Prosjektene dette gjelder har også begrenset overføringsverdi eksternt, fordi de ikke er helt ferdig utviklet.

Potensialet for overføring til andre steder og aktører er stort når tiltakenes organisering eller innretning ikke er sterkt bundet til sin kontekst. Vår undersøkelse kan blant annet tyde på at prosjekter som har tatt utgangspunkt i allerede eksisterende samarbeidskonstellasjoner kan være noe vanskeligere å gjennomføre andre steder, fordi en viktig årsak til at tiltakene har fungert så godt er at de bygger på samarbeid mellom aktører som har jobbet sammen over lengre tid. Dette kan bety at tiltakene fungerer særskilt godt i den konteksten de er initiert, men ikke like lett lar seg implementere andre steder hvor det ikke eksisterer tilsvarende samarbeidskonstellasjoner. Samtidig bemerker vi at disse prosjektene har gjennomgående høy grad av videreføring av tiltak til ordinær drift etter prosjektperioden, nettopp fordi de bygger på etablerte strukturer.

Skriftlig dokumentasjon av prosjektplaner og tilbud om veiledning fremmer tiltakenes umiddelbare overføringsverdi eksternt.

De aller fleste prosjektene har utformet tiltak som vil være mulig å adoptere med mindre tilpasninger. På bakgrunn av disse funnene vurderer vi de fleste prosjektene til å ha god overføringsverdi.

6.2.5 Overordnet vurdering av prosjektenes måloppnåelse

Evalueringen viser at prosjektene overordnet sett har god måloppnåelse på alle evalueringstemaene. Vurderingene peker på forhold som virker fremmende og begrensende på måloppnåelsen innenfor hvert tema.

Ut over de konkrete resultatene prosjektene kan vise til langs de ulike evalueringstemaene, opplever mange prosjektansvarlige og samarbeidspartnere at arbeidet med prosjektene i seg selv har ført til mer bevissthet rundt fattigdomsproblematikk i egen kommune/bydel og rundt viktigheten av fritid for å redusere konsekvensene av barnefattigdom. Mange har blant annet opplevd at samarbeidsaktører har fått større bevissthet rundt økonomi som en barriere for å delta, og at det hos mange har ført til erkjennelsen av at man kan gjøre mer for å inkludere barn og unge i fritidsaktivitet i kraft av rollen de besitter.

I tillegg til denne nye bevisstheten og holdningsskapende virkningen, har prosjektene gjennom sine tiltak bidratt til å gi aktørene verktøy for å jobbe inkluderende. Overordnet sett ser vi også at fokuset på samarbeid på tvers av kommune og frivillighet har ført til bedre kjennskap til hverandre og hvordan hver enkelt aktør kan bidra i inkluderingsinnsatsen, herunder hvem som jobber med hva og med hvilket mandat, hvilke støtteordninger de ulike aktørene forvalter og som kan benyttes overfor målgruppen, og bredden av fritidstilbud som finnes i nærmiljøet. Samarbeidet på tvers har medført endrede arbeidsmetoder som har lagt til rette for økt deltakelse i fritidsaktiviteter. Ved å samordne seg i større grad, trekke på hverandres kompetanse i utviklingen av tiltak og benytte hverandres roller i implementeringen av tiltak, har prosjektene bidratt til bedre utnyttelse av den samlede ekspertisen, velviljen og virkemidlene som finnes i lokalsamfunnet.

Det er derfor grunn til å hevde at prosjektene har bidratt til bedre tilbud for alle barn og unge, ikke bare for målgruppen. Enkelte prosjekter har økt kvaliteten på sine universelle tiltak og opplever at det bidrar til å redusere behovet for å bruke kommunens målrettede tiltak overfor

innbyggere. Det kan også bety at denne typen prosjekter og tiltak kan ha en forebyggende effekt, dersom de fanger opp barn og unge før de eventuelt trenger støtte fra hjelpeapparatet.

Ut over dette er det flere av prosjektene som har etablert gode samarbeid innad i kommunen, og som forteller at de nå har fått på plass de nødvendige strukturene og kjennskapen til hverandre som muliggjør samarbeid på andre områder.

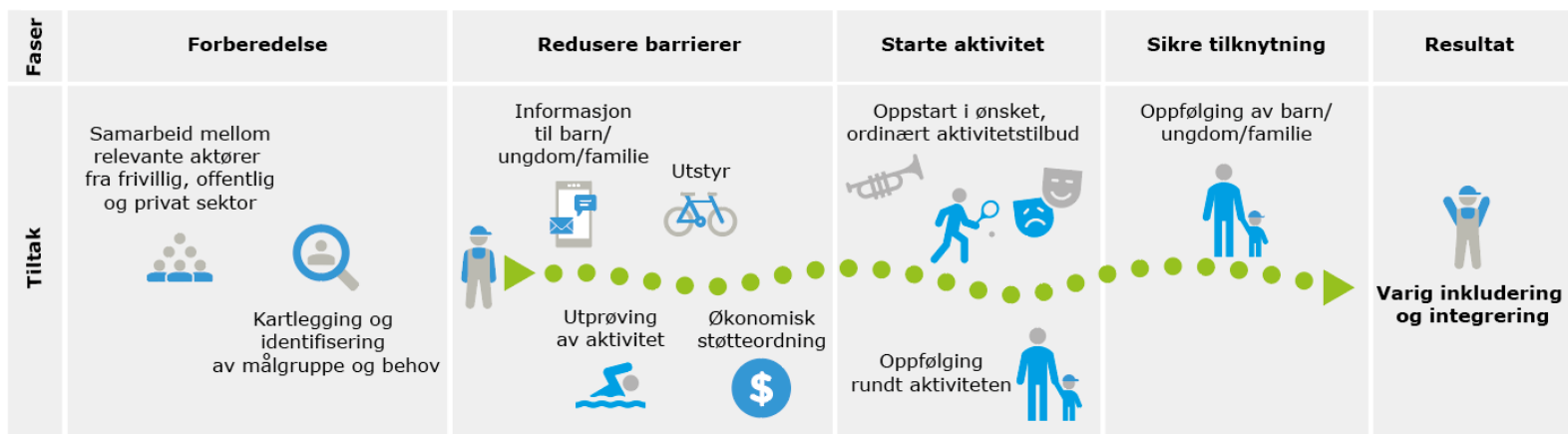
Konklusjon

Prosjektmidlene har bidratt til at flere barn og unge i inntektsfattige familier deltar i organiserte fritidsaktiviteter. Dette kan vi si fordi prosjektene under ordningen har utviklet og implementert effektive tiltak som i stor grad når en målgruppe som vanligvis er vanskelig å treffe. Dette er muliggjort gjennom nye former for samarbeid mellom kommuner, frivillige organisasjoner og lag og næringsliv. Evalueringen viser at man ved å samordne flere tjenester og tilbud rettet mot målgruppen vil kunne bidra til å gi en oppvekst med de samme mulighetene for mestring og utvikling for alle barn og unge. Dette kan realiseres gjennom flere ulike modeller for samarbeid, men forankring hos prosjekteiers ledelse og samarbeid med førstelinjen vurderes som viktige aspekter som fremmer effektive tiltak og tilgang til målgruppen.

De fleste av tiltakene og samarbeidene er innrettet på måter som muliggjør videreføring til ordinær drift, og legger derfor til rette for systematiske og varige samarbeid som kan bidra til økt deltakelse i fritidsaktiviteter blant barn og unge fra lavinntektsfamilier i et langvarig perspektiv. Prosjektene har i stor grad skapt tiltak og samarbeidsformer med overføringsverdi til andre steder og aktører. Det er utviklet både metoder, løsninger og konkrete verktøy som andre kan lære av og adoptere uten store tilpasninger og uten behov for spesielle strukturer for å lykkes – det være seg menneskelige, organisatoriske eller økonomiske rammer.

På bakgrunn av funnene i evalueringen har vi utarbeidet en figur som viser veien til inkludering i fritidstilbud. Figur 6-2 viser at samarbeid og forarbeid er viktig for å kunne tilby gode, treffsikre tiltak og for å identifisere målgruppen. Videre er det viktig å huske på at ulike barn kan trenge ulike tiltak, avhengig av hvilke barrierer de opplever for deltakelse i aktiviteten. I mange tilfeller vil et enkelt barn eller ungdom ha behov for en kombinasjon flere ulike tiltak.

Figur 6-2 Veien til inkludering i fritidstilbud

6.3 Om utlysningene av prosjektmidler

Evalueringen rommer prosjekter som har fått tilskudd over to ulike utlysninger, og prosjektene er evaluert samlet. Med tanke på mulige fremtidige tilskuddsutlysninger, så vi behov for å undersøke hvorvidt de to ulike utlysningene har resultert i prosjekter med ulik grad av måloppnåelse samlet sett eller på enkelttemaene som er evaluert.

Sammenligningen viser at den totale måloppnåelsen er nokså lik for de to utlysningene. Ut fra vår kvalitative vurdering av hvert prosjekt, ser vi at prosjektene som mottok tilskuddsmidler fra den andre utlysningen, i 2016, har noe høyere gjennomsnittlig måloppnåelse på evalueringstemaet overføringsverdi enn prosjektene som fikk midler fra den første utlysningen i 2015. Dette er ikke et overraskende funn, gitt at utlysningsteksten fra 2016 eksplisitt vektla utvikling og etablering av modeller og løsninger som har overføringsverdi. Prosjektene fra 2016-utlysningen har også noe høyere gjennomsnittlig måloppnåelse på samarbeidsdimensjonen. Til forskjell fra 2015-utlysningen som *oppfordret* til å inngå samarbeid med frivillighet og offentlige organisasjoner, rettet 2016-utlysningen seg *utelukkende* mot prosjekter som vektla lokalt samarbeid. Videre ga 2015-utlysningen tilskuddsmidler til prosjekter over en to års periode, som trolig kan ha bidratt til å bedre måloppnåelsen på samarbeidsdimensjonen i de aktuelle prosjektene. Vi presiserer at forskjellene er små, og er oppgitt som gjennomsnitt. Dette betyr at det kan være enkeltprosjekter med full måloppnåelse i begge utlysningene, som ikke kommer tydelig frem i en slik fremstilling.

Prosjektenes størrelse har også variert stort, fra tilskudd på 100 000 kr til 2 000 000 kr. En sammenligning av måloppnåelse i prosjekter ut fra prosjektstørrelse, målt i størrelsen på tilskuddet fra Kulturdepartementet, tyder på at store prosjekter i gjennomsnitt har fått til mer effektive tiltak enn mellomstore og små prosjekter. Samlet måloppnåelse er også høyere i gjennomsnitt for de store prosjektene enn de mellomstore og små prosjektene. Likevel vet vi at det finnes både små og mellomstore prosjekter som har svært god måloppnåelse.

Funn fra gjennomgangen av prosjektene viser at mottakerne av tilskudd verdsetter muligheten til å forme tiltakene underveis. Videre forteller flere aktører som har fått støtte for prosjekter med varighet på kun ett år, at tiltakene i prosjektet ikke har virket lenge nok til å vise resultater på det ene året.

Gode eksempler

7. GODE EKSEMPLER

I dette kapittelet beskrives åtte utvalgte prosjekter i nærmere detalj, langs evalueringstemaene samarbeid, tiltak, overføringsverdi og måloppnåelse.

7.1 Aktør: Bærum kommune

Prosjekt: Knutepunkt

Tilskudd fra Kulturdepartementet: 1 000 000 kr

Støtte fra utlysning (år): Innovativ og systematisk innsats for at barn som lever i inntektsfattige familier skal få delta i fritidsaktiviteter (2016)

Bærum kommune har jobbet med å etablere en modell som legger til rette for at alle barn får delta uavhengig av foreldrenes økonomi. Tjenesteområdet i Bærum kommune Ungdom og fritid, som drifter alle fritidsklubber og -sentre i Bærum, tok initiativ til prosjektet. Administrativt er tjenestestedet Ungdom og fritid i dag tilknyttet kommunalområdet Oppvekst og skole.

7.1.1 Målgruppe og målsetting

Tidlig i prosjektperioden fremsatte prosjektgruppen noen prinsipper for tiltaket som satte kursen for det videre arbeidet. For det første ønsket de å skape en ordning som legger til rette for å inkludere barn og unge fra lavinntektsfamilier inn i *ordinære* fritidsaktiviteter, fremfor å opprette eller legge til rette for fritidsaktivitet i lavterskeltilbud. Ved å inkludere i ordinære fritidstilbud kan barna og ungdommen i større grad velge en fritidsaktivitet de selv vil, og de får mulighet til å være med på samme fritidsaktiviteter som vennene sine. Videre har det vært et viktig prinsipp å legge til rette for at barn og unge fra lavinntektsfamilier skal kunne ha et *fullverdig* medlemskap i fritidsaktiviteten. Dette innebærer at de får en reell mulighet til å delta i lagets helhetlige tilbud, som kan omfatte cuper og turer i tillegg til treninger og kamper.

Prosjektgruppen utarbeidet en tredelt modell, kalt «Knutepunkt». Modellens tre elementer var fritidsstipend, foreldreoppfølging og «scholarship». Arbeidet under prosjektperioden var imidlertid konsentrert rundt Fritidsstipendet, samt noe foreldreoppfølging. På bakgrunn ideen om en tredelt modell, anbefalte prosjektgruppen kommunen å opprette en egen funksjon innenfor tjenesteområdet Ungdom og fritid, som kunne koordinere arbeidet med fritidsorganisasjoner og kommunalt hjelpeapparat, administrere fritidsstipendet og videreutvikle de to øvrige forslagene. Kommunen valgte imidlertid å kun satse videre på Fritidsstipendet.

Dette case-notatet vil derfor primært omhandle Fritidsstipendet. Tilgrensende tiltak og tiltaket for foreldreoppfølging vil også diskuteres kort. Målgruppen for Fritidsstipendet er barn og unge i lavinntektsfamilier som er under forsørgeransvar. I praksis betyr dette at mottakere av Fritidsstipendet ikke kan være i inntektsbringende arbeid selv. Frivillige idrettslag og kulturforeninger, samt kommunens tjenester som møter barn og unge i lavinntektsfamilier kan søke Fritidsstipend på vegne av barn og unge i målgruppen.

7.1.2 Tiltak

Prosjektet startet med en kartlegging av aktivitetstilbudet i Bærum. 370 organisasjoner ble identifisert. For å kunne vurdere fordeler og ulemper rundt ulike finansieringsordninger ble det også gjort undersøkelser av finansieringsordninger i andre kommuner. Bærum kommune har i flere år utdelt midler til deltakelse i fritidsaktivitet til barn og unge i lavinntektsfamilier gjennom satsningen «Barn i sentrum». Alle transaksjoner innenfor ordningen «Barn i sentrum» mellom januar 2015 og november 2017 ble analysert, for å skape et bilde av omfanget av behovet og ordningens nedslagsfelt. Det ble også gjort en undersøkelse av hvor store restansebeløp (dvs.

ubetalte fakturaer) enkelte idrettsklubber i kommunen hadde. Restansebeløp kan skyldes mange forhold, hvor svak betalingsevne kan være én av flere mulige årsaker.

Restanseprosjekt

De innledende undersøkelsene viste at mange klubber har store restansebeløp. Det ble gjennomført et pilotprosjekt i en utvalgt klubb for å nullstille gruppen med vedvarende restanseproblematikk. Klubben valgte ut 21 medlemmer med restansebeløp på til sammen 190 000 kr, og kontaktet de foresatte med tilbud om bistand til å betale beløpene. 14 foresatte ga samtykke til å motta hjelp. Deres restansebeløp ble delvis avskrevet av klubben, kommunen betalte et bidrag, og de foresatte betalte en liten egenandel.

Fritidsstipend

Fritidsstipendet er en sentralisert ordning som forvaltes av kommunen. Hjelpeapparatet i kommunen, eksempelvis helsesykepleier og miljøarbeidere på skolene, Barnevernet, NAV, Utekontakten og Flyktningtjenesten, kan søke på vegne av et barn eller en ungdom som de kjenner til at trenger økonomisk bistand for å delta i fritidsaktivitet. Alle søknader må imidlertid avtales med det aktuelle lag eller forening som søknaden om Fritidsstipend gjelder. Lag og foreninger kan også selv søke om Fritidsstipend på vegne av eksisterende medlemmer eller nye medlemmer. Dette betyr at ordningen også dekker behov som organisasjonene identifiserer. Bakgrunnen for denne innretningen er en oppfatning om at lag og organisasjoner har gode forutsetninger for å fange opp hvilke barn og unge som kan trenge økonomisk bistand, blant annet ved at de ser hvem som ikke betaler fakturaer som klubben sender ut og hvem som deltar på lagets helhetlige tilbud og ikke. Det kan imidlertid være flere grunner til ubetalte fakturaer, for eksempel liten vilje til å betale, lister som ikke har oppdatert kontaktinformasjon, medlemmer som ikke har meldt seg ut, mm. Informantene fra lag og foreninger er stort sett enige i at de har gode forutsetninger for å fange opp behov for Fritidsstipend blant sine medlemmer, men poengterer at det er trenere og lagledere som kjenner barna, ungdommene og eventuelt familiene best, og at det derfor er viktig at de er med på å identifisere og vurdere behov for økonomisk bistand i hvert enkelt tilfelle.

Organisasjoner som søker om Fritidsstipend må følge ordinære prosedyrer for betaling og purring før søknaden om Fritidsstipend sendes. Organisasjonene må i tillegg informere familien som søknaden gjelder om at familier med vedvarende lavinntekt har rettigheter i NAV. For at en utbetaling av Fritidsstipend skal skje må foresatte til barnet eller ungdommen transaksjonen gjelder gi et aktivt samtykke. Dette ble bestemt etter innspill fra Kommuneadvokaten.

Begrunnelsen for å innføre et krav om samtykke fra foresatte, var at foreldrenes medbestemmelse settes til side dersom kommunen betaler for medlemskap i et lag eller forening uten samtykke fra foreldrene. Barn har etter fylte 15 år rett til å melde seg ut og inn av foreninger, men kan ikke melde seg inn på egen hånd dersom det blir en økonomisk belastning for foreldrene. Erfaringene fra pilotprosjektet tilsa at innhenting av samtykke fungerer best når det er en person som familien kjenner som tar kontakt. Det er derfor å foretrekke at klubben innhenter samtykke fra foresatte fremfor kommunen.

Alle søknader går til og behandles av Bærum kommune. Tidligere fantes en desentralisert ordning i Bærum, hvor ungdomsskolene kunne utdele penger til fritidsaktiviteter. Både informanter fra Bærum kommune og en informant fra en ungdomsskole, opplever at dagens ordning er mer hensiktsmessig. De beskriver dagens sentraliserte ordning som mer strukturert og systematisk, noe som bidrar til at midlene blir mindre tilfeldig fordelt. Både informanten fra ungdomsskolen og informanter fra ulike idrettslag mener det er viktig at de som potensielle søkere har én vei inn. Det gjør det lettere for alle aktører å vite hvor de skal henvende seg for å søke om støtte til å dekke utgifter knyttet til fritidsaktivitet. Det er imidlertid identifisert andre fordeler ved å ha en

desentralisert modell, for eksempel at det kan føles mer tilgjengelig for den enkelte å søke om midler lokalt på en skole gjennom en person man kjenner.

Fritidsstipendet kan dekke utgifter knyttet til både kontingent, treningslisens, utstyr, deltakelse på cuper, turer og lignende. Det er foreløpig ikke satt noen øvre grense for hvor mye som kan utbetales per person. Formålet med denne innretningen er å sikre at barna og ungdommen får muligheten til å ha et fullverdig medlemskap i fritidsaktiviteten. Utgiftsdekningen kan ofte bli et spleiselag hvor Fritidsstipendet dekker deler av utgiftene, mens NAV kan dekke noe, eller at Fritidsstipendet dekker hele kontingenten og NAV dekker busskort.

Ordningen er basert på tillit mellom innbyggerne og lag og foreninger, og mellom lag og foreninger og kommunen. Løsningen med at familier ikke kan søke direkte om Fritidsstipend selv gir en sikkerhet, fordi det er en større terskel å snakke med laget, foreningen eller en person ansatt i kommunen om behov for økonomisk støtte. Det er ikke krav om dokumentasjon av behov, men klubbene skal undersøke med NAV hvorvidt vedkommende de søker på vegne av har behov for bistand. Videre går utbetalte stipender rett til laget eller foreningen der den enkelte stipendmottaker er medlem. Dette forsikrer at pengene som utbetales faktisk brukes på fritidsaktivitet. Fritidsstipendet har fått denne innretningen fordi det har vært viktig å skape en ubyråkratisk ordning som både er enkel å søke på og som er enkel å behandle. Dagens ordning legger til rette for kort behandlingstid og rask utbetaling av stipend. Alle informantene er enige i at det er et viktig prinsipp.

Foreldrekontakt for oppfølging av minoritetsspråklige foreldre

I prosjektperioden forsøkte Bærum kommune å samarbeide med en utvalgt klubb om å oppnevne en foreldrekontakt for minoritetsspråklige medlemmer. Tiltaket skulle bidra til økt involvering i fritidsorganisasjoner blant minoritetsspråklige foreldre. Klubben opplevde lav deltakelse i foreningslivet blant de minoritetsspråklige foreldrene, og opplever at språk og mangelfull kunnskap om og kjennskap til dugnadskultur og foreningsliv er viktige grunner til dette. Deltakelse i foreningslivet kan gi både sosial og språklig integrering for foreldrene så vel som for barna. Den utvalgte klubben utnevnte en arabisktalende forelder i klubben til foreldrekontakt. Han skulle fungere som de arabisktalende foreldrenes kontaktperson i klubben og skulle gi informasjon og svare på spørsmål på et språk og på en måte som de forstod. Intensjonen var å opprette et nettverk for foresatte med arabisk morsmål i denne klubben, som skulle brukes til å mobilisere til dugnader, og til å skape bedre kommunikasjon mellom de arabisktalende foreldrene og klubben.

Forsøket fungerte ikke etter hensikten og ble avsluttet. Informantene peker på at årsaken til dette var svikt i kommunikasjonen mellom Bærum kommune og klubbledelsen, og mellom klubbledelsen og foreldrekontakten, noe som i sin tur førte til svikt i kommunikasjonen ut til foreldrene.

7.1.3 Samarbeid

Ideene og løsningene i prosjektet har stort sett blitt utviklet av prosjektansvarlig fra kommunen, som ble engasjert til stillingen som prosjektleder og 100% frikjøpt fra sin ordinære stilling i Utekontakten i Bærum kommune under prosjektperioden.

Prosjektansvarlig har knyttet til seg samarbeidsaktører fra et utvalg idretts- og kulturorganisasjoner, en ungdomsskole, innføringsklassen og kommunale aktører fra NAV, Utekontakten og Ungdom og fritid. Disse aktørene har bidratt i en pilotprosjektgruppe som har møttes jevnlig under prosjektperioden for å diskutere prinsipielle problemstillinger og for å gi innspill til løsningene som prosjektansvarlig foreslo. Medlemmene i pilotprosjektgruppen var også med på å teste ut de ulike tiltakene som ble utviklet, herunder nedbetaling av restansebeløp i en

klubb, forsøk med foreldrekontakt i en klubb og ulike løsninger knyttet søknad og utbetaling av Fritidsstipend.

Skolen og idrettsklubbene som var med i pilotprosjektgruppen ble valgt ut fordi de ligger i de mest utsatte områdene i Bærum, hvor det er størst utfordring knyttet til fattigdom. Disse aktørene har derfor god kjennskap til problematikken og møter barn og unge fra lavinntektsfamilier i sine jobber. Informantene fra kommunens tjenester ble valgt ut fordi de jobber med målgruppen. Informantene fra prosjektgruppen mener det var en god og velbegrunnet sammensetning av gruppen. Sammensetningen og deltakelsen i pilotprosjektgruppen var med på å sikre tiltak og innretninger som kan imøtekomme behovene til barna og ungdommen i lavinntektsfamilier og som samtidig er tilpasset behovene de selv opplever i sine stillinger.

Pilotprosjektgruppen hadde møteaktivitet under prosjektperioden, men har ikke møttes i etterkant. Prosjektansvarlig har fortsatt sporadisk én-til-én-kontakt med de ulike samarbeidspartnerne for å følge opp ordningen og høre hvordan det går i praksis. Lagene og foreningene forteller at de har kontakt med hverandre og med kommunale instanser om enkeltsaker. Det hender for eksempel at andre klubber har kontakt med hverandre i forbindelse med overganger, og det hender ofte at Barnevernet, Flyktningtjenesten eller andre kommunale instanser kontakter klubbene når de har identifisert et barn eller ungdom med ønske om å starte i klubben og som har behov for Fritidsstipend. Informantene gir uttrykk for at denne måten å samarbeide på er et velfungerende system for identifisering og rekruttering av barn og unge med ønske om og behov for en fritidsaktivitet, og for dekning av nødvendige utgifter. Systemet fører også effektivt til innmelding i et fritidstilbud som den enkelte har valgt selv.

Ifølge informantene som har deltatt i samarbeidet gjennom pilotprosjektgruppen og utprøving av ulike ordninger, har de ulike partenes rolle vært tydelig definert fra start. Det er prosjektlederen som har stått for utvikling og utforming av tiltaket, mens pilotprosjektgruppen kunne komme med innspill. Videre har det vært deres oppgave å gjøre ordningen kjent og ta den i bruk i egen organisasjon. De oppgir å ha spredt informasjon om Fritidsstipendet videre til kolleger, lagledere og trenere.

Bærum idrettsråd og Bærum kulturråd ble bedt om å vurdere løsningene presentert i en statusrapport underveis i prosjektet. Informantene fra idrettsrådet og kulturrådet oppgir at de gjerne skulle vært koblet tettere på underveis i prosjektet, men har tro på at Fritidsstipendet er en god løsning som supplerer tilbud som allerede finnes i kommunen på en god måte.

En søknad om Fritidsstipend må gå gjennom et lag eller en forening som tilbyr fritidsaktivitet. Lagene og foreningene har også gode forutsetninger for å avdekke behov for økonomisk bistand hos sine medlemmer. Det er derfor essensielt at lag og foreninger blir kjent med ordningen og tar den i bruk. En informant reflekterer over hvor viktig det er at klubbene, spesielt innenfor idrett, tar ansvar for å hjelpe medlemmene sine når aktivitetstilbudet har blitt så dyrt som det er i dag. Informantene trekker også frem skolene som viktige samarbeidspartnere, fordi de blir godt kjent med barna og ungdommen, og også ofte foreldrene, og møter personer med behov for bistand som ikke nødvendigvis er fanget opp andre steder i systemet.

Samtlige informanter tror det er viktig at det er kommunen som har tatt rollen som prosjekteier, fordi kommunen har et samfunnsansvar og ingen egeninteresse i prosjektet. I tillegg er det kommunen som kan bevilge penger til Fritidsstipendet.

7.1.4 Overføringsverdi

Fritidsstipend-ordningen ble pilotert under prosjektperioden og implementert i ordinær drift i april 2018. Under piloten bidro medlemmene i pilotprosjektgruppen til å teste søknadsskjema, registrerings- og betalingsordninger for Fritidsstipendet. Vedtaksbrev ble også sendt til foresatte med kopi til mottakerorganisasjonen og søker. Deretter ble søknadsprosessen gjort digital og implementert i ordinær drift. I dag er ansvaret for administreringen av Fritidsstipendet lagt til en eksisterende stilling i kommunen. Kommunen har bevilget 1 000 000 kr til Fritidsstipendet i 2019. Dette ble gjort dels fordi tiltaket fylte et behov som ble etterspurt av kommunestyret noen år tilbake. Prosjektgruppen har også vært aktive med å informere kommunalsjefen om fremdrift og måloppnåelse underveis i prosjektet.

Et Fritidsstipend basert på de prinsipper og løsninger som Bærum har utviklet, kan overføres til andre kommuner. Tilbakemeldingene fra informantene i Bærum er at ordningen oppleves som diskret og ikke stigmatiserende for de som mottar stipendet. Ordningen er ubyråkratisk og kan derfor tas i bruk uten at søkere må sette av mye tid og ressurser til å søke. Videre krever ordningen lite administrasjon, vedlikehold og videreutvikling, hvilket betyr at driften av ordningen i seg selv ikke er svært kostnadskrevende.

For å kunne opprette en økonomisk støtteordning er det imidlertid en forutsetning at man har midler å dele ut. I Bærum er det kommunen som har bevilget disse midlene. Det kan tenkes at det i enkelte kommuner vil være noe mer krevende å få satt av et stort beløp til en slik ordning enn det var i Bærum. Hvor stor pott som avsettes til Fritidsstipend vil nødvendigvis variere ut fra omfanget av behovet i den enkelte kommune. Faktaboksen nedenfor gir et inntrykk av omfanget av behovet i Bærum.

NØKKELFAKTA BÆRUM KOMMUNE:

- Antall innbyggere per 2019: 126 841 (SSB, 2019)
- Barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt: 6,2% (Bufdir, 2016)
- Barn i husholdninger uten yrkestilknyttede personer: 4,8% (Bufdir, 2016)
- Barn i husholdninger med lavinntekt der hovedforsørger har lav utdanning: 51% (Bufdir, 2016)
- Barn i husholdninger med lavinntekt som mottar mer enn halvparten av samlet inntekt gjennom offentlige overføringer: 59,2% (Bufdir 2016)
- Barn i husholdninger med enslig forsørger: 11,8% (Bufdir, 2016)
- Barn i husholdninger som har mottatt sosialhjelp i løpet av året: 3,7% (Bufdir, 2016)
- Prosentandel av ungdomsskoleelever som er med i en fritidsorganisasjon: 72% (Ungdata, 2017)
- Prosentandel av ungdomsskoleelever som er mye plaget av ensomhet: 18% (Ungdata, 2017)
- Innvandrere utgjorde 17,5% av befolkningen i 2018 (IMDi, 2018)
- Antall bosatte flyktninger siden 2012: 942 (IMDi, 2018)

Bærum har presentert Fritidsstipendet gjennom KS sitt kommunenettverk. Det er flere kommuner som har etterspurt mer informasjon om ordningen, og minst én kommune som allerede har implementert ordningen i sin kommune.

For at Fritidsstipend-ordningen skal få utnyttet sitt potensial som inkluderingstiltak, må den gjøres kjent i kommunale instanser som jobber opp mot barn, unge og familier fra lavinntektsfamilier, fortrinnsvis NAV, Barnevernet, Flyktningtjenesten og Utekontakten, samt på skolene som møter alle barn og unge. Videre må lag og foreninger bli kjent med ordningene. Bærum

har involvert representanter fra disse instansene i utvikling og pilotering, hvilket har bidratt til å sikre relevans og brukervennlighet for de ferdige løsningene. I tillegg har det bidratt til eierskap og kjennskap til ordningene blant disse personene. Medlemmene i pilotprosjektgruppen har kunnet ta med sin særskilte kunnskap om Fritidsstipend tilbake til sin arbeidsplass og spre informasjonen om ordningen der. Dersom andre kommuner skal implementere den ferdige løsningen, kreves aktiv spredning av informasjon om ordningen. Bærum kommune har lagt ut informasjon og elektronisk søknadsskjema til Fritidsstipendet på kommunens nettsider.¹⁰ Prosjektansvarlige har bedt idrettsrådet og kulturrådet om å spre ordningen videre til lederne i sine medlemsorganisasjoner, hvilket de bekrefter å ha gjort via nettside, nyhetsbrev og informasjonsmøte. Dette kan være en hensiktsmessig og lite ressurskrevende måte å spre informasjon om Fritidsstipendet på. Derfra er det lederne i de enkelte foreningene som har ansvar for å spre informasjon om Fritidsstipendet videre til lagledere, trenere og foreldre i klubben. Det vil være viktig med kontinuerlig spredning av informasjon om ordningen til potensielle søkerorganisasjoner, på grunn av store utskiftninger i frivillige og ansatte i lag og foreninger og i enkelte kommunale tjenester. Det kan være hensiktsmessig å bruke flere formidlingskanaler.

De andre ordningene som er utprøvd i Bærum under prosjektperioden er ikke videreført i ordinær drift. Dette gjelder restanseprosjektet og foreldrekontakt for minoritetsspråklige. Ideen om et «scholarship» ble ikke ferdig utviklet eller prøvd ut under prosjektperioden. Siden kommunen ikke opprettet en stilling knyttet til Knutepunktsfunksjonen som prosjektet foreslo, er det ikke planer om å videreutvikle disse løsningene på nåværende tidspunkt.

7.1.5 Måloppnåelse

Bærum har jobbet dedikert med et Fritidsstipend. Fritidsstipendet er vel utviklet, har benyttet samarbeidspartnere på en god måte og implementert løsningen i ordinær drift. Videre ble det gjort et forsøk på å implementere en foreldrekontaktrolle i et idrettslag. Dette viste seg å ikke fungere, sannsynligvis på grunn av mangelfull rolle- og forventningsavklaring som ga en ineffektiv implementering. Rambøll har ikke grunnlag for å vurdere dette tiltakets effektivitet, da det ikke ble fullstendig implementert. Den videre vurderingen av måloppnåelse i pilotprosjektet som er gjennomført i Bærum, vil primært dreie seg om Fritidsstipendet.

Under prosjektperioden, fra mai til november 2017, mottok ti idrettslag og to kulturorganisasjoner støtte til medlemskap gjennom Fritidsstipendet. To av idrettslagene var deltakere i pilotprosjektgruppen. Disse midlene hjalp 61 barn og unge inn i fritidsaktivitet, hvorav majoriteten hadde minoritetsspråklige foreldre. 55 av de 61 utbetalte stipendene gikk til fotballaktivitet. I tillegg til lagene og foreningene selv har to ungdomsskoler og innføringsklassen, NAV, Ungdom og fritid, Utekontakten og skolehelsetjenesten stått som søkere. I perioden ble det utbetalt ca. 4 400 kr i gjennomsnitt per mottaker. Antallet transaksjoner er tilnærmet lik antallet transaksjoner som ble gjort gjennom den tidligere ordningen «Barn i sentrum», men utbetalingene av Fritidsstipend er i gjennomsnitt høyere enn utbetalingene som ble gjort gjennom «Barn i sentrum». Dette kan tyde på at flere behov knyttet til deltakelse i aktiviteten, for eksempel turer og cuper, i større grad dekkes gjennom Fritidsstipendet.

Siden april 2018 da Fritidsstipendet ble implementert i ordinær drift, har 237 barn og unge i Bærum blitt hjulpet inn i aktivitet gjennom Fritidsstipend, herav 162 gutter og 75 jenter. Denne skjevheten kan antakeligvis forklares med at over 80% av Fritidsstipendene i 2018 ble tildelt minoritetsspråklige barn og unge og at man ser at det er vanskeligere for minoritetsspråklige jenter å drive idrett enn minoritetsspråklige gutter. I tillegg består en viktig undermålgruppe av de minoritetsspråklige, nemlig enslige mindreårige, av flere gutter enn jenter, fordi det har blitt bosatt betraktelig flere enslige mindreårige gutter enn enslige mindreårige jenter. 208 av

¹⁰ <https://www.baerum.kommune.no/tjenester/natur-kultur-og-fritid/tilskuddsordninger/fritidsstipend/>

utbetalingene ble gitt til deltakelse i idrettsorganisasjoner, mens 29 av utbetalingene ble gitt til deltakelse kulturaktiviteter som omfattet sang, musikk, dans eller instrument. Det ble utbetalt totalt 876 000 kr i 2018, og i gjennomsnitt 3700 kr per mottaker.

Per 12. mars 2019 har Bærum kommune allerede mottatt 159 søknader om Fritidsstipend, og 114 søknader behandlet og innvilget. Av disse er 59 Fritidsstipend gitt til jenter og 55 Fritidsstipend gitt til gutter. 84 av utbetalingene har gått til idrettsorganisasjoner, mens 17 utbetalinger har gått til organisasjoner som tilbyr sang, musikk, dans eller instrument. 30 søknader har kommet fra diverse kommunale tjenester, mens 84 søknader har kommet fra idrettsorganisasjoner. Økningen i antall søkere kan skyldes at ordningen har blitt mer kjent. Dominansen av søknader til idrettsaktiviteter over kulturaktiviteter, skyldes antakeligvis en kombinasjon av hvilket aktivitetstilbud som finnes, hvor godt kjent disse tilbudene er blant innbyggere og ansatte i kommunale tjenester, samt hvor godt Fritidsstipendet har blitt kjent i organisasjonene.

Ved oppstarten av prosjektet stipulerte prosjektlederne behovet for Fritidsstipend i Bærum til rundt 300 barn (basert på undersøkelser av SSB-tall om antall barn i kommunen, medianinntekt, etc.). Dersom dette estimatet stemmer, har Fritidsstipendet i stor grad nådd målgruppen. I følge informanter møter Fritidsstipendet et behov som har eksistert i lang tid og de er fornøyde med løsningen.

Forutsetningen for at ordningen kan bidra til å beholde medlemmer er at lag og foreninger kjenner til ordningen. Foreløpig erfarer Bærum kommune at de store klubbene sender flest søknader om Fritidsstipend. Fremover blir det derfor viktig å sikre at også små organisasjoner kjenner til ordningen og har kapasitet til å bruke den.

Siden både lag, foreninger og kommunale instanser kan identifisere barn og unge med behov for økonomisk bistand for å delta i fritidsaktivitet, kan stipendet både brukes til å beholde *eksisterende* medlemmer i et fritidstilbud og brukes til å rekruttere *nye* barn og unge inn i fritidsaktivitet. Når en kommunal tjeneste står som søker av Fritidsstipend, kan det bety at det søkes om Fritidsstipend for et nytt medlem. Søknadene fra idrettslag kan også gjelde førstegangshenvendelser til klubben, men reflekterer ellers behov hos eksisterende medlemmer. En informant peker på at Fritidsstipendet har vært spesielt viktig for å beholde ungdommer fra lavinntektsfamilier, som lett kan falle fra ettersom medlemskontingenten øker for eldre medlemmer. Forutsetningen for å klare å rekruttere inn nye medlemmer i fritidstilbudet er at personer i kommunens hjelpeapparat som møter barn og unge i målgruppen kjenner til muligheten for å søke økonomisk støtte, samt at fritidstilbudet er kjent.

Undersøkelsen kan ikke si noe om hvorvidt alle relevante aktører i kommunen og frivilligheten kjenner til ordningen i dag. Informantene fra utvalgte idrettslag som var involvert i prosjektet forteller imidlertid at de får henvendelser fra instanser som Utekontakten, Barnevernet, NAV og Flyktningtjenesten, som har identifisert et barn eller ungdom med ønske om å starte i fritidsaktivitet og som har behov for økonomisk bistand. Det hendte de fikk henvendelser tidligere også, men de opplever muligens noe økt kontakt etter at Fritidsstipendet ble kjent. Følgende sitat fra en informant fra NAV forteller hvordan Fritidsstipendet har ført til at de kan hjelpe flere med forespørsler knyttet til fritidsaktivitet.

«Før avslo vi mange søknader, siden vi har de rammene vi har. Nå har vi en annen mulighet, og kan vise til Fritidsstipend. Vi jobber annerledes nå ovenfor barnefamilier».

Enkelte informanter virker noe usikre rundt enkelte sider ved Fritidsstipendet, som hvorvidt man kan søke om utstyr og hvorvidt de kan søke på vegne barn og unge som deltar i fritidstilbud i

Bærum men som bor i en annen kommune. Videre er det noe usikkerhet rundt hvem som har ansvar for å undersøke familiens økonomi før utbetaling – om dette er søkeren sin oppgave eller om det er noe kommunen gjør når de behandler søknader. Dette kan tyde på at det er behov for tydeligere informasjon om disse forholdene.

Suksessfaktorer i prosjektet:

- Bærum kommune har utviklet en ubyråkratisk stipendordning som både er enkel å søke på og hvor søknadene er enkle å behandle. Ordningen er basert på tillit, men forhindrer utnyttelse ved at lag, foreninger eller kommunal instans søker på og mottar utbetalinger på vegne av familien.

7.2 Aktør: Hå kommune

Prosjekt: Alle med i Hå

Tilskudd fra Kulturdepartementet: 300 000 kr

Støtte fra utlysning (år): Innovativ og systematisk innsats for at barn som lever i inntektsfattige familier skal få delta i fritidsaktiviteter (2016)

7.2.1 Målgruppe og målsetting

Formålet med prosjektet «Alle med i Hå» har vært å inkludere alle barn og unge i kommunen i minst én fritidsaktivitet uavhengig av familiens økonomi. På bakgrunn av kommunens deltagelse i «Sjumilssteget» i Rogaland fylkeskommune, ble det gjennomført en kartlegging i Hå kommune som viste at kommunen hadde utfordringer med oppfølging av barn og unge med flerkulturell bakgrunn. Et av tiltakene for bedret inkludering og oppfølging av flerkulturelle barn og ungdom var Fylkesmannens satsning: «Kompetanse for mangfold». Som et ledd i dette søkte kommunen om prosjektmidler til ALLEMED, og fikk etter søknad til Kulturdepartementet innvilget 300 000 kr i prosjektmidler.

Det er utarbeidet flere typer tiltak i arbeidet med prosjektet. Tiltakene var definert i forkant av prosjektet, men har også blitt videreutviklet i løpet av prosjektperioden. Blant de mest sentrale tiltakene finner man ansettelsen av ALLEMED-koordinator. ALLEMED-koordinator har hatt ansvaret for å etablere kontakt med offentlige tjenester og frivillig sektor, og tanken er at man ved å etablere kontakt med ulike tjenesteområder i kommunen skal kunne fange opp barn og unge som står i fare for å ikke kunne delta i fritidsaktiviteter på grunn av familiens økonomi.

Målgruppen har i hovedsak vært barn med minoritetsbakgrunn, men også andre barn og unge som ikke deltar i en fritidsaktivitet fra før.

7.2.2 Tiltak

Opprettelse av ALLEMED-koordinator i 50%-stilling i kommunen

Det mest sentrale tiltaket i prosjektet har vært opprettelsen av en ALLEMED-koordinator i 50 % stilling i kommunen. ALLEMED-koordinator har jobbet aktivt som brobygger mellom de svakerestilte familiene, idrettsorganisasjonene og ulike tjenesteområder i kommunen. ALLEMED-koordinatoren ble ansatt i kommunen for å sikre samarbeid med skoler, flyktningsenheten, NAV, asylmottak, språkstasjon og barnevern. Dette samarbeidet har vært sentralt for å kommunisere og informere om ALLEMED-prosjektet. De offentlige tjenestene har videreformidlet tilbudet, og på denne måten satt familier med barn og unge i kontakt med koordinator. Koordinator har også jobbet med skolene for å understreke betydningen av deltagelse i fritidsaktiviteter. Skolene har, sammen med saksbehandlere i NAV og andre offentlige tjenester, fungert som et viktig talerør mot foreldrene.

De offentlige tjenestene har oppfordret foreldrene til å la barna delta i minst én fritidsaktivitet, og videre informert om arbeidet til ALLEMED-koordinatoren. Ved å spørre foreldre om de ønsker at familien blir kontaktet av ALLEMED-koordinator, får de offentlige tjenestene samtykke til å dele familiens kontaktinformasjon med koordinatoren. I tillegg rapporteres det at mange av familiene i målgruppen har tatt direkte kontakt med koordinator. ALLEMED-koordinator reiser på besøk til familiene og forteller om fritidstilbudet i området, og lar barna få velge en aktivitet de ønsker å begynne med. Deretter tar koordinator kontakt med idrettslag/forening for å sørge for at det er plass til en ny deltaker. Koordinatoren følger familien og barnet til den valgte aktiviteten hvor barnet ønskes velkommen og får være med i aktiviteten. Da trekker ALLEMED-koordinator foreldrene til side for å informere om de ulike økonomiske støtteordningene de kan benytte seg av. Her er det et viktig poeng at barnet ikke er til stede og får høre diskusjon og samtaler rundt

foreldrenes økonomiske situasjon. Dersom familien ønsker det, kan ALLEMED-koordinatoren bistå med å søke støtte på vegne av familien.

For å sikre samarbeidet mellom koordinator og offentlige tjenester har man etablert en felles møtearena. Det er satt opp faste samarbeidsmøter med ALLEMED-koordinator, kommunalsjef, idrettskonsulent og oppvekstkoordinator (SLT). Det er ellers blitt gitt fast tilbakemelding om status for ALLEMED-arbeidet i kommunens tverrfaglige organ i regi av SLT.

Brosjyrer

Et viktig tiltak for å nå familier med barn og unge i målgruppen har vært å utvikle brosjyrer med oppdatert informasjon og oversikt over alle aktivitetstilbudene i kommunen. På denne måten kan barn, foreldre, idrettsorganisasjonene og andre aktører i kommunen orientere seg om hva som finnes, og hvor man skal henvende seg dersom man har spørsmål. Koordinator har også utviklet informasjonsskriv og brosjyrer om ALLEMED-koordinatoren og tilbudet om veiledning og oppfølging til fritidsaktiviteter. Disse brosjyrene er oversatt til flere ulike språk slik at foreldre skal kunne forstå informasjonen. Brosjyrene ligger på kommunen sine hjemmesider, og informasjonsskrivene ligger tilgjengelig ved kommunens nettsider. Brosjyrene ajourføres jevnlig, med nye navn og telefonnummer.

ALLEMED-koordinator har hatt en stor fordel av å selv snakke seks ulike språk. Dette gir et godt utgangspunkt for å utveksle informasjon i møtet med minoritetsfamiliene. I tillegg har hans tidligere erfaring som fotballspiller, og egen erfaring med å bli inkludert i idretten da han selv flyttet til Norge gitt koordinator fordelene av å kunne dele av egne erfaringer fra en lignende situasjon.

Informasjon om eksisterende ordninger for gratis medlemskontingent

Koordinatoren informerer foreldrene om de økonomiske støtteordningene som finnes i kommunen – og som eksisterer uavhengig av prosjektet. NAV har en ordning for familier som mottar sosialstønad lengere enn 26 uker, og kan dekke utgifter til én fritidsaktivitet per barn i husholdningen. NAV refunderer utlegg til kontingenter ved fremvisning av kvittering, eller ved direkte betaling ved fremvisning av faktura. Maksbeløpet for et barn er 1500 kr i året. Koordinator hjelper foreldrene med å fylle ut søknaden til NAV. Dersom søknaden ikke innvilges hjelper koordinator foreldrene med å søke idrettsorganisasjonen direkte. De to største idrettsorganisasjonene i kommunen har etablert hvert sitt fond som blant annet kan søkes for å dekke medlemskontingenter og andre utgifter knyttet til aktiviteter. Søknaden til idrettsorganisasjonene behandles av daglig leder i idrettslaget. Søknaden anses som en formalitet heller enn en formell søknad. Idrettslagene rapporterer at de ikke gir avslag på søknader. Videre sørger koordinator for å ta kontakt med den aktuelle fritidsaktiviteten. Her informerer han om at det er et barn som ønsker å delta, og videre legger til rette for at barnet skal få en god velkomst. I enkelte tilfeller har trenere ønsket å snakke med koordinator for å få råd til hvordan man kan tilrettelegge og inkludere, i disse tilfellene fungerer koordinator som en samtalepartner og rådgiver.

7.2.3 Samarbeid

Den nyopprettede koordinatorstillingen sikrer samarbeid mellom de ulike offentlige tjenestene, frivillig sektor og målgruppen. Kommunen med SLT-koordinator i spissen ser ut til å være den største, og eneste, initiativtakeren i prosjektet, særlig ved det administrative ansvaret for å søke midler til prosjektet. Til tross for at kommunen har vært initiativtaker har det fra tidligere vært et stort fokus på å inkludere barn og unge i fritidsaktiviteter. Koordinatorstillingen bidrar imidlertid til at man faktisk etablerer en strukturert innsats for ikke bare å nå målgruppen men også å sikre deltagelse ved oppfølging både før og underveis når barnet er inkludert i fritidsaktiviteten.

For å sikre samarbeidet mellom koordinator og offentlige tjenester har man etablert en felles møtearena. Det er satt opp faste samarbeidsmøter med ALLEMED-koordinator, kommunalsjef, idrettskonsulent og oppvekstkoordinator (SLT). Det er ellers blitt rapportert om status for ALLEMED-arbeidet i kommunens tverrfaglige organ i regi av SLT. På denne måten har prosjektet bidratt til nye og systematiske former for samarbeid på tvers av ulike tjenester. I tillegg til de formelle møtearenaene har koordinator sørget for å utvikle kommunikasjonsnettverk slik at han enkelt får innpass på allerede etablerte møtearenaer (for eksempel rektormøter).

De mest sentrale aktørene for å nå målsettingen må sies å være ALLEMED-koordinator i kommunen, NAV og idrettslagene. ALLEMED-koordinator har ansvaret for å etablere og fange opp barn i målgruppen ved å samarbeide med andre offentlige tjenester. Videre sørger koordinator for at barnet får delta i fritidsaktiviteten. Viktig i denne prosessen er å hjelpe foreldrene til å søke om støtte. Etter at søknaden er sendt er det opp til NAV å behandle søknaden, eventuelt idrettslagene dersom familien ikke får støtte fra NAV.

7.2.4 Overføringsverdi

Den tidligere 50 % stillingen er nå videreført og utvidet, og ALLEMED-koordinator er nå ansatt 100% i kommunen. ALLEMED-koordinatoren og arbeidsgruppa fortsetter samarbeidet med å sørge for brobygging mellom offentlig sektor, frivillig sektor og enkeltmennesker i målgruppen. Man har også ønsket å videreutvikle tilbudet til å gjelde eldre ungdommer og barn i barnehagealder. Kommunen har en person som jobber opp mot de minoritetsspråklige barna i barnehagen, og ALLEMED-koordinator vil samarbeide tett med henne i tiden fremover.

Prosjektet har høy grad av overføringsverdi, ettersom organiseringen er enkel og ressurseffektiv. Modellen er bygget opp rundt koordinatorstillingen som har vært avgjørende for gjennomføringen. Samtidig har man tatt utgangspunkt i allerede eksisterende tilbud i kommunen som gjør det enkelt å videreføre prosjektet. En forutsetning er at man kan tilby familier gratis kontingenter, eller andre økonomiske støttetilbud. Dette er mulig fordi idrettslagene besitter et fond, og fordi det er satt av penger i NAVs budsjetter for utbetaling av støtte. Dette er forutsetninger som må være på plass for at man skal kunne tilby et gratis aktivitetstilbud.

NØKKELFAKTA HÅ KOMMUNE:

- Antall innbyggere per 2019: 18 814 (SSB, 2019)
- Barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt: 7,1% (Bufdir, 2016)
- Barn i husholdninger med lavinntekt som mottar mer enn halvparten av samlet inntekt gjennom offentlige overføringer: 50,8% (Bufdir, 2016)
- Barn i husholdninger med lavinntekt der hovedforsørger har lav utdanning: 60,8% (Bufdir, 2016)
- Barn i husholdninger uten yrkestilknyttede personer: 5,4% (Bufdir, 2016)
- Barn i husholdninger med enslig forsørger: 10,5% (Bufdir, 2016)
- Barn i husholdninger som har mottatt sosialhjelp i løpet av året: 4,6% (Bufdir, 2016)
- Prosentandel av ungdomsskoleelever som er med i en fritidsorganisasjon: 72% (Ungdata, 2016)
- Prosentandel av ungdomsskoleelever som er mye plaget av ensomhet: 17% (Ungdata, 2016)
- Innvandrere utgjorde i 2018 12,7% av befolkningen (IMDi, 2018)
- Antall bosatte flyktninger siden 2012: 167 (IMDi, 2018)

I tillegg har STL-koordinator og ALLEMED-koordinator besøkt kommuner i området for å videreformidle erfaringer med prosjektet. Her har man lagt vekt på opprettelsen av ALLEMED-koordinator for å etablere kommunikasjon på tvers av ulike offentlige tjenester, frivillig sektor og målgruppen. Flere av nabokommunene har adoptert modellen, og planlegger å starte arbeidet i egen kommune. Blant annet er Time kommune allerede i gang med tiltaket.

Et annet tiltak med overføringsverdi er utarbeidelsen av brosjyrer. Disse trekkes frem som gode verktøy for å formidle informasjon til alle samarbeidspartnere. Det er videre viktig å oversette brosjyrene slik at foreldre har mulighet til å forstå hva tilbudet innebærer. Brosjyrer med oversikt over fritidstilbudene på flere språk er et konkret tiltak med overføringsverdi til andre kommuner eller bydeler.

Konkrete verktøy med overføringsverdi:

- Opprette en koordinatorstilling i kommunen/bydelen som fungerer som brobygger mellom offentlige etater, frivillig sektor og enkeltpersoner i målgruppen
- Lage brosjyrer med informasjon om fritidsaktiviteter på flere språk
- Koordinator hjelper til med det administrative rundt søknadsprosessen

7.2.5 Måloppnåelse

Målgruppen for prosjektet har vært barn og unge i grunnskolealder, med hovedfokus på de med flykning- eller innvandrerbakgrunn. Det er vanligvis knyttet utfordringer til å nå denne gruppen på grunn av blant annet språkutfordringer, men også fordi temaet er tabubelagt og kommunikasjon mellom ulike relevante aktører er taushetsbelagt. Samarbeid og kommunikasjon på tvers av ulike aktører er å anse som en forutsetning i arbeidet med å identifisere målgruppen. Ved å være ansatt i kommunen har ALLEMED-koordinator i større grad hatt handlingsrom til å etablere kontakt med tjenester som har vært relevante for å nå målgruppen. ALLEMED-koordinator har identifisert og knyttet kontakt med målgruppen ved å samarbeide og utveksle informasjon med sentrale aktører, blant annet skolen, barnevern og NAV. I tillegg har de offentlige tjenestene sørget for å informere målgruppen om hvilke muligheter som finnes, og hvor man kan henvende seg for å få hjelp.

Koordinator har lyktes i å etablere et kommunikasjonsnettverk mellom kommunens tjenester, idrettslagene og personer i målgruppen. På bakgrunn av dette har prosjektet bidratt til at over 100 barn i målgruppen har startet med minst én organisert fritidsaktivitet siden prosjektets oppstart.

I tillegg rapporteres det om synergieffekter der foreldre har fulgt barnas aktiviteter. De blir inkludert i dugnadsånden som frivillig sektor er preget av, samtidig som de bygger nettverk ved deltagelse på idrettsarrangementer og kamper. I tillegg har koordinator gitt informasjon om aktiviteter som foreldre kan delta på, som for eksempel språkcafé eller treningssenter.

Suksessfaktorer i prosjektet:

- Koordinatorstilling i kommunen
- Samarbeid mellom SLT-koordinator, NAV, skoler, frivillig sektor, Flykningtjenesten osv.
- Koordinator bør ha god kunnskap innen kultur og språk
- Økonomiske forutsetninger der man gir barna mulighet til gratis aktiviteter

7.3 Aktør: Korpsnett Norge

Prosjekt: Korps for alle

Stimuleringsmidler fra Kulturdepartementet: kr. 800 000 (til hele prosjektet)

Støtte fra utlysning (år): Stimuleringsmidler til utprøving av fattigdomstiltak på frivillighetsfeltet (2015)

Korpsnetts prosjekt «Korps for alle» kan overordnet sett deles inn i tre faser. Den første fasen innebar kartleggingsarbeid, mens den andre fasen bestod av tre piloter som skulle prøve ut forskjellige tilnærminger til inkludering og rekruttering av målgruppen til korps. Den siste fasen omhandlet kunnskapsdeling og implementering av kunnskap fra prosjektet og pilotene. Til case-studien valgte vi ut den mest vellykkede av de tre pilotene, som ble gjennomført på en skole i Oslo.

7.3.1 Målgruppe og formål

Målet med prosjektet *Korps for alle* var å utvikle kunnskap om og tiltak for inkludering og rekruttering av barn og unge, uavhengig av foreldrenes økonomiske situasjon. En målsetting var derfor å gjøre korps kjent og lett tilgjengelig som fritidsaktivitet for alle barn og foreldre. Kunnskapen og tiltakene som skulle utvikles i prosjektperioden skulle også videreføres innenfor organisasjonens opplæringstilbud og ordinære drift, samt spres til medlemskorpsene.

Målgruppen for prosjektet i sin helhet var primært barn og unge i lavinntektsfamilier, men også barn og unge generelt. Man ønsket å legge til rette for en bred og inkluderende rekruttering til skolekorps. I piloten som beskrives i dette case-notatet var målgruppen elever på 3. trinn på en skole i Oslo.

7.3.2 Tiltak

Som nevnt innledningsvis vil vi i dette case-notatet særlig inneholde informasjon om den innledende delen av prosjektet, piloten på en skole i Oslo, samt den siste delen av prosjektet som omhandlet implementering av kunnskapen i Korpsnetts organisasjon og medlemskorps. Tiltakene i prosjektet var bestemt i forkant av oppstarten av prosjektet, men det ble gjort enkelte justeringer underveis. I det følgende beskrives de utvalgte tiltakene i prosjektet nærmere.

Litteraturgjennomgang og erfaringssamling

Gjennom prosjektperioden leste prosjektteamet i Korpsnett seg opp på forskning om barn i familier med vedvarende lavinntekt, i tillegg til å delta på konferanser om oppvekst, inkluderende rekruttering, frivillighet og ALLEMED-verktøyene.

Korpsnett gjennomførte to spørreundersøkelser for å få oversikt over hva det koster å være medlem i korps, og for å kartlegge barrierer for deltakelse. Grunnet lav svarprosent ble det imidlertid vanskelig å konkludere med noe sikkert. Man fant likevel tendenser i datamaterialet som indikerte at den største barrieren for å være med i korps er at få eller ingen venner spiller instrumenter. Man fant også indikasjoner på at pris er viktigere for familier med lav inntekt enn for familier med høy inntekt. Siden det var få som besvarte undersøkelsen, og man ikke fikk tydelige nok svar på i hvilken grad pris er utslagsgivende for deltakelse i korps, bestemte Korpsnett seg for å ta utgangspunkt i at medlemskontingent er en utfordring for foreldre med lav inntekt.

I undersøkelsen til skolekorpsene fant man videre at korpsstyrene har lite kunnskap om kommunale ordninger med kontingentkasser og lignende støtteordninger, noe som indikerer at

korpsene ikke har kunnskapen som må til for å kunne veilede og hjelpe foreldre som ønsker å la barna deres spille, men som ikke har råd til medlemskontingent. Funnene fra undersøkelsene underbygget i så måte opplevelsen av at det er behov for mer kunnskap om inkluderende rekruttering og tilrettelegging for deltakelse i skolekorpsene.

Utprøving av rekruttering gjennom klassekorps

Korpsnett la ut en utlysning der skolekorps kunne søke om å pilotere en av tre prebestemte tilnærminger til inkluderende rekruttering av målgruppen til korpset. Til sammen fikk de inn 19 søknader, hvor tre søkere fikk innvilget ønsket om å utføre pilot. To av disse valgte klassekorps som tilnærming, mens én valgte utprøving av opplevelseskort. Sistnevnte lyktes i mindre grad enn de to foregående. Det er imidlertid uklart hva som er årsaken til at denne piloten ble mindre vellykket som de øvrige pilotene.

Den mest interessante piloten, som i særlig høy grad lyktes med å mobilisere målgruppen, var en skole i Oslo. Det bør nevnes at klassekorps i seg selv ikke er nytt, men at å benytte klassekorps som tilnærming for å inspirere og tilrettelegge for deltakelse i korps som fritidsaktivitet er nytt.

Et klassekorps som nøkkel for å bedre kunne rekruttere til skolekorpset fra målgruppen innebærer et nært samarbeid med skolen. Etter at skolen ble forsikret om at klassekorpset ikke ville koste skolen noen særlige ressurser utover at én av skolens musikk lærere skulle få opplæring i metoden, stilte skoleledelsen seg positiv til å prøve ut klassekorps på tredje trinn. Musikk læreren fikk i oppgave å oppfylle målene i læreplanen gjennom å relatere læringsmålene til korpsinstrumenter og utøve musikk i form av korps i musikk timene. For å tilrettelegge for dette fikk læreren veiledning og støtte fra skolens kontaktperson i Korpsnett, og skolen fikk utdelt læremidler og undervisningsmaterie ll tilpasset klassekorpsmodellen.

Med midlene fra KUD ble det både kjøpt inn noen nye instrumenter til skolekorpset for at de kunne ha nok til et klasesett, og man sikret inntekten til skolekorpsets dirigent som nå også skulle fungere som musikkinstruktør i klassekorpset sammen med den utvalgte musikk læreren på skolen. Skolen fikk også låne instrumenter fra skolekorpset.

Skolekorpset tilknyttet den utvalgte skolen hadde svært få medlemmer før prosjektets oppstart, og korpsets styre slet med å få kontakt med barn og foreldre i området for å rekruttere til korpset. En stor andel av befolkningen i bydelen er av utenlandsk opprinnelse, og mange er ukjent med korps som fritidsaktivitet.

Klassekorpset har gjort elevene kjent med samspilling og korps, og på skoleavslutninger og andre arrangementer i skolens regi, har klassekorpset spilt for foreldre og annet publikum. Dette har også bidratt til at foreldrene har fått kjennskap til hva korpsmusikk er. Medlemmer fra skolekorpsets styre fikk lov til å komme og gi informasjon på foreldremøter og andre arrangementer i regi av skolen med foreldre tilstede. Her informerte de om muligheten for å spille i skolekorps på fritiden hvis barna hadde lyst til å fortsette å spille i korps etter at klassekorpset var ferdig ved utgangen av tredje trinn.

I prosjektperioden reduserte skolekorpset medlemskontingenten med 50 kroner for alle medlemmene. Selv om det er mulig å søke det lokale NAV-kontoret om støtte til hele eller deler av medlemskontingenten, er det foreldre som opplever å bli avvist. Derfor har skolekorpset også lagt til rette for å inngå spesialavtaler med enkeltforeldre om at de kan betale det de klarer for medlemskapet. Korpsstyret understreker at dette er ikke en ønskesituasjon, ettersom et foreldrestyrt korpsstyre ikke bør ha slik sensitiv informasjon om andre korpsforeldre. Samtidig er det en løsning som åpner for at flere kan få være med. Skolekorpset forsøker imidlertid å gjøre

noe med denne situasjonen, for å unngå å sette foreldre og korpsstyre i en situasjon som kan oppleves som sår og stigmatiserende for foreldrene det gjelder.

Utvikling av kurs og materiell

I siste fase av prosjektet forsøkte Korpsnett å samle all kunnskap og erfaringer de tilegnet seg gjennom prosjektperioden. Dette omfattet både kunnskap fra kartleggingene og erfaringer fra de tre pilotene. Denne informasjonen har de brukt til å utvikle en brosjyre som de sender ut til alle medlemskorpse, og som alltid ligger tilgjengelig på Korpsnetts kurs og arrangementer. Brosjyren inneholder informasjon om grep man kan ta for å drive mer inkluderende rekruttering og tilrettelegging for deltakelse for barn fra lavinntektsfamilier til korpse.

I tillegg har kunnskapen blitt innlemmet i alle Korpsnetts kurs. Dette gjelder alt fra styre- og økonomikurs, klassekorpslærerkurs, rekrutteringsseminarer og kurs i medlemsutvikling. Korpsnett sentralt har også tatt ALLEMED-verktøyene i bruk, og oppfordrer nå alle medlemskorpse til å ta verktøyene i bruk lokalt.

7.3.3 Samarbeid

I Korpsnett ble det nedsatt en arbeidsgruppe på tre personer med relevant kompetanse innen barne- og ungdomsarbeid, klassekorps og korpsdrift. Disse ble kontaktpersoner for hver sin pilot, i tillegg til å lede prosjektet som helhet. Én var prosjektleder, mens de andre to var prosjektmedarbeidere.

I oppstarten av prosjektet knyttet Korpsnett til seg Telemarksforskning, som ble engasjert for å gjennomføre undersøkelsen rettet mot foreldre ved et representativt utvalg ved landet skoler. Dette samarbeidet ble avsluttet da Telemarksforskning leverte resultatene fra undersøkelsen.

De tre skolekorpse som piloterte ulike tilnærminger til inkluderende rekruttering, samarbeidet tett med hver sin kontaktperson fra Korpsnetts arbeidsgruppe. I tillegg hadde pilotmiljøene, sammen med sin kontaktperson, samarbeid med ulike aktører i sitt nærområde.

Siden pilotprosjektet vi fokuserer på i dette case-notatet prøvde ut klassekorps, var det skolen som var den mest essensielle samarbeidspartneren der. Selv om skolekorpset og skolen hadde dialog fra før, blant annet fordi skolekorpset øver i skolens lokaler, har de ikke hatt et slikt samarbeid tidligere. Samarbeidet med skolen har særlig gått gjennom skolens ledelse, samt sosiallærer, en musikk lærer og kontaktlærere på tredje trinn. Den involverte musikk læreren og skolekorpsets dirigent fikk opplæring i klassekorpsmetodikk fra pilotens kontaktperson i Korpsnetts arbeidsgruppe.

Ettersom klassekorpset skulle foregå på skolen var skolen en naturlig arena for møter i forbindelse med samarbeidet, i tillegg til telefon og e-post. Eierskapet til prosjektet som helhet har i hovedsak vært forankret i Korpsnett, og til dels i de tre skolekorpse som ble valgt til pilotering. Skolen har dermed ikke hatt noen stor utøvende rolle i samarbeidet, men har vært samarbeidsvillige, har ønsket prosjektet velkommen, og gitt av sin tid til møter, i tillegg til å gjennomføre enkelte mindre oppgaver. Den største innsatsen har vært gjennomført av musikk læreren som ble valgt til å undervise tredje trinn i klassekorps. Han har måttet sette seg inn i metodikken, og har samarbeidet tett med Korpsnetts kontaktperson og med skolekorpsets dirigent. Dette arbeidet har imidlertid ikke vært kompensert ettersom det har vært meningen at musikk læreren skulle bruke av egen arbeidstid i musikkfaget. Ut over dette stiller skolen med en lærer som frivillig deltar i skolekorpsets kvartalsvise styremøter. Sosiallæreren sørger videre for å dele informasjon om prosjektet med bydelens SaLTo-koordinator og andre offentlige tjenester på møter i bydelen.

7.3.4 Overføringsverdi

Med en kombinasjon av egne midler og prosjektmidler har skolekorpset og skolen mulighet til å fortsette med klassekorps ut skoleåret 2018/2019. Det er imidlertid uklart hvorvidt de vil videreføre prosjektet neste skoleår, ettersom det krever en del midler å lønne en musikkinstruktør til. Det er nemlig en viktig del av klassekorpsmetodikken at klassen har to lærere/instruktører i musikkundervisningen, siden det gjør det mulig å dele klassen inn etter hvilke instrumenter de spiller, og videre for å kunne hjelpe alle elevene som har behov for hjelp i undervisningen.

Kunnskapen fra prosjektet som helhet, herunder kurs og informasjonsmateriell, er nå implementert i Korpsnetts organisasjon. Korpsnett går nå aktivt ut til sine medlemmer og utfordrer korpsene til å vurdere nivået på medlemskontingenter, mulighet for søskenmoderasjon og videre undersøke om det finnes kommunale ordninger eller andre lokale støtteordninger de kan informere foreldre om for å gjøre det mulig å inkludere barna i skolekorps. I Korpsnett ønsker man å fortsette arbeidet med disse temaene, og erfaringene fra *Korps for alle* vil prege opplæring, rekruttering og medlemsutvikling i tiden fremover, både i Korpsnett nasjonalt og lokalt i skolekorpsene.

«Vi har fått ny kunnskap og gjort noen erkjennelser som bidrar til at vi i dag har helt andre samtaler om bred og inkluderende rekruttering, enn det vi hadde før prosjektet startet. Vi er mye bedre rustet til å sette i gang gode diskusjoner, og vi har med oss kunnskap, erfaringer og eksempler som vi ikke hadde for tre år siden».

Det er flere elementer ved prosjektet som har overføringsverdi til andre kontekster – både til andre steder og på andre områder enn korps. Ett av de viktigste suksesskriteriene i dette prosjektet har vært å gjøre korps som aktivitet kjent for målgruppen og deres foreldre, og videre opplyse foreldrene om at det er mulig å fortsette med aktiviteten i skolekorpset på fritiden. I tillegg har det vært viktig at skolekorpset tilrettelegger for foreldre med dårlig råd, ved å tilby lavere medlemskontingent, i tillegg til å ha redusert den generelle medlemskontingenten med 50 kroner. Til sammen har dette gitt svært gode resultater på rekrutteringen.

Klassekorpsmetodikken vil imidlertid ikke være mulig å få til på alle andre områder, ettersom det krever at aktiviteten kan inkluderes i undervisningen i ett av skolefagene. Det er videre ressurskrevende å utarbeide støttmateriell som passer overens med læreplaner og læremål. På den annen side er det gode muligheter for å gjøre bruk av aktivitet som allerede er del av undervisningen i enkelte fag, og som ikke krever innpass i like mange undervisningstimer som klassekorpsmetodikken legger opp til.

Eksempelvis vil eksterne aktivitetstilbydere kunne gjøre en avtale med skoler om å bistå inn som instruktør sammen med læreren, i idrettsaktiviteter i kroppsøving, speideraktiviteter i naturfag eller kor i musikk. Dette krever ikke noe ekstra av skolen, annet enn velvilje fra ledelsen og læreren til å inkludere en ekstern samarbeidspart i undervisningen. Samtidig er det svært viktig at aktivetslederen som er med i undervisningen ikke utfordrer skolens pedagogiske retningslinjer, og utøver god pedagogisk praksis i møte med elevene på skolen. Videre burde organisasjoner som bistår i undervisningen få innpass på foreldremøter for å fortelle om fritidsaktivitetstilbudet. En slik ordning koster ikke mye penger, men krever tillit mellom skole og aktivetsleder, samt at skolen forstår verdien av at barn får mulighet til å delta i en fritidsaktivitet hvor de kan oppleve mestring.

Et annet overførbart element er kartlegging av målgruppen og målgruppens behov, samt utvikling av informasjonsbrosjyrer og annet materiell som bidrar til spredning av viktig informasjon og bevissthet rundt problematikken i organisasjonen. Dette krever noe økonomiske og menneskelige ressurser for å få i stand, men bidrar til å løfte kunnskapsnivået i organisasjonen, og aktualiserer aktivitetene organisasjonen tilbyr for flere.

NØKKELFAKTA DELBYDELEN HVOR CASE-SKOLEN LIGGER:

- Antall innbyggere per 2016: 6089 (Oslo kommune, 2016).
- Barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt: 39,4% (Bufdir, 2016)
- Barn i husholdninger med lavinntekt uten yrkestilknyttede personer: 58% (Bufdir, 2016)
- Barn i husholdninger med lavinntekt som mottar mer enn halvparten av samlet inntekt gjennom offentlige overføringer: 64,9%. (Bufdir, 2016)
- Barn i husholdninger med lavinntekt der hovedforsørger har lav utdanning: 72,4% (Bufdir, 2016)
- Barn i husholdninger uten yrkestilknyttede personer: 22,4% (Bufdir, 2016)
- Barn i husholdninger med enslig forsørger: 18,6% (Bufdir, 2016)
- Barn i husholdninger som har mottatt sosialhjelp i løpet av året: 18,5% (Bufdir, 2016)
- Barn i husholdninger der minst én person mottar uføretrygd: 4,5% (Bufdir, 2016)
- Den aktuelle skolen har 522 elever der 466 elever er minoritetsspråklige (Oslo kommune, statistikkbanken, 2018/2019)
- I delbydelen er 11% av befolkningen under 16 år innvandrere, og 57% er norskfødt med to innvandrere foreldre (Oslo kommune, 2016)
- Unge som er med i organisasjoner, klubber, lag eller foreninger i bydelen i 2012: 49,5% (Oslo kommune, statistikkbanken, 2012)
- Tilfredshet med lokalmiljøet blant unge i bydelen i 2015: 66,5% (Oslo kommune, statistikkbanken, 2015)

7.3.5 Måloppnåelse

Målet med prosjektet *Korps for alle* var å utvikle kunnskap om, og tiltak for, inkludering og rekruttering av barn og unge i korps, uavhengig av foreldrenes økonomiske situasjon. Gjennom de innledende spørreundersøkelsene og selve gjennomføringen av de tre pilotene fikk Korpsnett kunnskap om hva som må til for å nå og rekruttere barn og unge fra lavinntektsfamilier til korpsaktivitet. De ulike tiltakene som ble prøvd ut i prosjektperioden viste seg å ha ulike måloppnåelse. Den mest vellykkede tilnærmingen var klassekorpset, som to av de tre pilotene valgte å prøve ut.

Skolekorpset har hatt stor suksess med å rekruttere fra klassekorpset og fra skolen for øvrig i prosjektperioden. Skolekorpset gikk fra 6-7 medlemmer høsten 2017, til 25 medlemmer ved årsskiftet 2018/2019.

Pilotprosjektet på den utvalgte Oslo-skolen lyktes med å gjøre korps kjent og lett tilgjengelig som fritidsaktivitet for alle barn og foreldre med gjennom sitt klassekorpstiltak. Ettersom klassekorps

ble obligatorisk for tredjeklassingene på skolen gjennom musikkundervisningen, ble alle barna på trinnet kjent med korps som aktivitet. I tillegg ble foreldrene deres introdusert for aktiviteten gjennom informasjon på foreldremøter og opptredener på skoleavslutninger og andre arrangementer i skolens regi. Ved å øke kjennskapet til korps som aktivitet blant tredjeklassinger på en skole, vil også resten av skolen, søsken og nabolagene også få bedre kjennskap til aktiviteten. På den måten har Korpsnett nådd ut til flere enn bare elevene på den ene skolen med informasjon om korps som fritidsaktivitet.

Kunnskapen og tiltakene som skulle utvikles i prosjektperioden ble også innlemmet i organisasjonens opplæringstilbud, samt spredd til medlemskorpsene. Slik har Korpsnett lagt til rette for at medlemskorps over hele landet kan jobbe bedre med rekruttering og inkludering av barn og unge fra lavinntektsfamilier.

Suksessfaktorer i prosjektet:

- Forankre samarbeidet hos skoleleder og lærer som underviser i det aktuelle faget
- Legge så få oppgaver som mulig til skolens ansatte
- Lån av nødvendig utstyr for å sikre classesett
- Få innpass på foreldremøter for å fortelle om klassekorps og muligheten til å fortsette med korps på fritiden i skolekorpset
- Sikre at ekstern instruktør er omforent med skolens pedagogiske praksis

7.4 Aktør: Med hjerte for Arendal

Prosjekt: Fortet SMS

Stimuleringsmidler fra Kulturdepartementet: kr. 1 500 000

Støtte fra utlysning (år): Stimuleringsmidler til utprøving av fattigdomstiltak på frivillighetsfeltet (2015)

Prosjektet *Fortet Samhold – Mestring – Styrke (Fortet SMS)* har hatt som mål å skape en kostnadsfri sosial møteplass for barn og unge, med aktiviteter som målgruppen er interessert i. Prosjektet bygger på erfaringer fra «Med hjerte for Arendal», der et stort antall frivillige organisasjoner, kommune og menigheter er involverte.

7.4.1 Målgruppe og målsetting

Målet med prosjektet var å tilrettelegge for samarbeid om å utvikle lokalstedet Sandvigen Fort i Arendal som arena for en rekke aktiviteter og tilbud tilrettelagt for barn og unge som står utenfor organiserte fritidsaktiviteter. Målgruppen har primært vært barn og unge i ungdomsskolealder som ønsker noe å fylle fritiden med. I tillegg ønsket prosjektaktørene å lage et tilbud for unge under 20 år som av ulike årsaker faller utenfor samfunnet. Tiltakene ble spesielt rettet mot barn og unge med flerkulturell bakgrunn, fordi kostandene knyttet deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter ofte forhindrer denne gruppen i å delta.

7.4.2 Tiltak

Det har pågått en rekke ulike prosesser underveis i prosjektet. En del av prosessene har vært finansiert av midlene fra Kulturdepartementet, men det har også pågått overlappende prosjekter som har fått økonomisk støtte fra andre utlysninger i samme periode. I det følgende vil vi presentere tiltakene som er gjennomført med utgangspunkt i midlene fra Kulturdepartementet.

Hovedtiltaket i prosjektet Fortet SMS har vært å gjøre Sandvigen Fort i stand til bruk. I tillegg har det stått sentralt å etablere samarbeid med flere aktivitetstilbydere, for å kunne samle innsatsen overfor målgruppen og for å kunne gi et omfattende aktivitetstilbud.

Kartlegging av fritidsønsker hos målgruppen

I forkant av utviklingen av aktivitetstilbudet gjennomførte prosjektaktørene en elektronisk undersøkelse til ungdomsskoleelevene i Arendal i samarbeid med Agderforskning. Bakgrunnen for undersøkelsen var å undersøke hvorfor svært mange slutter med fritidsaktiviteter i ungdomsskolealder. Over 600 elever besvarte undersøkelsen. Resultatet viste at elevene opplevde at det eksisterende fritidstilbudet for målgruppen var for spisset, og at det var for mye alvor og konkurranse i aktivitetene. Undersøkelsen viste videre at elevene ønsket seg et mer variert aktivitetstilbud med mulighet for å komme og gå uten forpliktelser. På bakgrunn av dette ble det utviklet et aktivitetstilbud i prosjektet som skulle møte målgruppens ønsker.

Aktivitetstilbud og arrangementer

Fortet SMS består av en rekke organisasjoner som samarbeider om et bredt aktivitetstilbud. Siden tilbudet er bredt har de utpekt tre delprosjektledere. Disse har, i samarbeid med flere organisasjoner og aktivitetstilbydere, opprettet et regelmessig aktivitetstilbud med ukentlige aktiviteter. Ikke alle aktivitetene har foregått på Fortet, men har vært del av aktivitetstilbudet under konseptet Fortet SMS. Bredden av aktiviteter har vært stor. Blant annet har ungdommene kunnet være med på boksing, parkour, klatring, rafting, cricket, frisbee-golf, økseasting, basketball, fotball, GPS-tracking, bueskyting, militærløype, sandvolleyball, matlaging, aerobic, yoga, sykkelverksted, mm.

Under *Fortet Ekstrem*, et arrangement som tok sikte på å bygge selvtillit og selvfølelse for flyktningsungdom og annen ungdom, fikk deltakerne ikke bare mulighet til å være med på ulike utfordrende aktiviteter, men også et motivasjonsforedrag fra mennesker som har vært utsatt for ekstreme situasjoner. Det ble også opprettet en elevbedrift sammen med Ungt Entreprenørskap på Stinta skole. Gjennom elevbedriften fikk ungdom anledning til å oppleve ansvar, utvikling og mestring gjennom å jobbe med ulike aktiviteter.

Gjennom Fortet SMS har man også fått til å etablere en cricketklubb i Arendal. Arbeidet ble initiert av flyktningsungdom som ønsket å drive med cricket, som siden fikk hjelp til å etablere klubben gjennom prosjektet. Ungdommene selv er ledere og instruktører, rekrutterer nye spillere og sørger for et jevnlig treningstilbud.

Rekruttering av målgruppen

Fremgangsmåten for å nå målgruppen har vært nettverksbasert. Veldig mye av fokuset har ligget på å koble ulike sektorer og å jobbe på tvers med formidling og kommunikasjon for å nå målgruppen. Styringsgruppen har jobbet aktivt med å nå nøkkelpersoner i ulike offentlige institusjoner for å etablere et nettverk som sikrer at personer i målgruppen får informasjon og tilbud om deltakelse i aktivitetene på Fortet.

Informantene fra prosjektet la vekt på at de som trenger mest hjelp ofte roper lavest. I tillegg kan denne gruppen ha lite tillit til systemet, og mangle informasjon om hvor man skal henvende seg og hvilke rettigheter man har. For å nå målgruppen har man derfor måttet jobbe på tvers av frivillig og offentlig sektor, og man har forsøkt å kommunisere og etablere samarbeid med offentlige instanser slik som Barnevernet, NAV og Voksenopplæringen.

Aktørene fra frivilligheten har erfaringer med at det kan være vanskelig å få ansatte i de offentlige tjenestene til å ta seg tid til å møte dem. Derfor valgte prosjektaktørene å oppsøke de ulike offentlige aktørene (som skole, barnevern og andre kommunale etater) på allerede etablerte møtearenaer. Slik fikk medlemmene i arbeidsgruppen anledning til å snakke med eksempelvis skoleledere om tilbudet, og fikk samtidig diskutert hvordan de offentlige instansene kunne bidra for å sikre gode fritidstilbud.

Hente- og bringetjenester

I prosjektperioden ble det utviklet en kjøreapp ved hjelp av midler til et parallellprosjekt av Fortet SMS. Gjennom appen kan ungdom som trenger transport til aktivitetene på Fortet SMS mobilisere frivillige som kan kjøre til og fra aktiviteten. Målgruppen for prosjektet ble benyttet som testpanel under utviklingen av appen, og fikk gi innspill til funksjonalitet og brukervennlighet.

7.4.3 Samarbeid

Prosjektledelse og prosjektkoordinering ble lagt til en arbeidsgruppe bestående av tre personer med relevant kompetanse og erfaring innenfor sine ansvarsområder. Dette betyr i praksis at prosjektet fikk tre delprosjektledere som har styrt hver sin del av tilbudet. De tre prosjektlederne har hatt jevnlig møter sammen med leder av styringsgruppen (se nedenfor). Én av de tre prosjektlederne har hatt det overordnede ansvaret for daglig drift på Fortet SMS, og har bidratt spesielt aktivt inn i koordinering, oppfølging og etablering av aktiviteter.

For å sikre produktivitet og fremgang i prosjektet ble det også etablert en styringsgruppe. Styringsgruppen fikk i mandat å bidra til å utvikle og koordinere aktivitetstilbudet på Fortet SMS. Styringsgruppen bestod av en prosjektleder som hadde erfaring fra «Med hjerte for Arendal» og et sekretariat som skulle ha ansvar for budsjett.

Det er mange aktører involvert i prosjektet. For å nevne noen har Kirkens Bymisjon, NAV, Arendal Bokseklubb, Frivilligsentralen, Voksenopplæringen, Hisøy idrett, Agderforskning og Arendal kommune vært viktige bidragsyttere. Nettverksorganisasjonen «Med hjerte for Arendal» hadde allerede etablert et samarbeid på tvers av frivillig og offentlig sektor. Modellen og metodikken for dette samarbeidet ble videreført i Fortet SMS. Strukturen er derfor svært lik, med en styringsgruppe bestående av flere ulike aktører med ulik kompetanse, mens ulike organisasjoner har hatt ansvar for delaktivitetene på Fortet SMS. Flere av de samarbeidende aktørene kjente hverandre fra «Med hjerte for Arendal», men nøkkelpersonene og enkeltmenneskene hadde ikke nødvendigvis samarbeidet tidligere.

Prosjektet har lagt stor vekt på samarbeid og kommunikasjon på tvers av frivillige og offentlige instanser. Prosjektaktørene opplever at man ved å bygge nettverk på tvers av sivilsamfunn og offentlige instanser lettere kan identifisere og komme i kontakt med målgruppen. Et viktig grep for godt samarbeid har vært fokuset på nettverksbygging. Styringsgruppen kontaktet nøkkelpersoner tidlig i prosessen for å høre om de kunne tenke seg å bidra med sin kompetanse. Det har vært stort fokus på å holde alle parter inkludert gjennom statusoppdateringer og jevn formidling av relevant informasjon. Ifølge informantene har samarbeidet også blitt fremmet ved at styringsgruppelederen, som er tilknyttet kommunen, har hatt eget kontor utenfor kommunebygningen med «åpen dør».

Rollefordelingen mellom de ulike samarbeidsaktørene ble bestemt i forkant av prosjektets oppstart, men har også formet seg underveis. Etterhvert opplevde de blant annet gode synergier ved at de tre delprosjektlederne ble trygge på hverandre og begynte å dele erfaringer og ressurser på tvers.

7.4.4 Overføringsverdi

Tilbudet på Fortet SMS ble videreført etter endt prosjektperiode. Dette var mulig gjennom ekstern økonomisk støtte kombinert med noe egenfinansiering fra kommunen og frivillige organisasjoner. Samtidig peker informantene på at de viktigste årsakene til at tilbudet kan videreføres er at Fortet SMS driftes gjennom frivillig arbeid og midler som kommer fra utleie av lokalet Sandvigen Fort. I tiden fremover vil Fortet SMS i større grad driftes og opprettholdes av de ulike organisasjonene som tilbyr aktiviteter.

Prosjektets styringsgruppe opphørte etter prosjektets slutt, men det er opprettet en ny styringsgruppe for det videre arbeidet med Fortet. Prosjektets prosjektleder jobber fremdeles aktivt med organisering av aktiviteter på Fortet.

Prosjektet har også overføringsverdi til andre steder og kontekster, men krever en prosjektleder eller koordinator som kan holde i

Konkrete verktøy med overføringsverdi:

- Nettverksmodellen for samarbeid
- App for å hente og bringe ungdom til fritidsaktiviteter

prosjektet på lik linje med prosjektlederen for Fortet SMS. Modellen for samarbeid er omfattende og tar tid å etablere, men den vurderes også som god fordi den favner bredt og bygger broer mellom offentlige tjenester, mellom frivillige organisasjoner og aktivitetstilbydere og på tvers mellom offentlig og frivillig sektor.

Videre mener flere av informantene at transportappen har stor overføringsverdi, fordi det er stort behov for transportordninger også andre steder. Det kan være relevant å benytte frivillige i arbeidet med å frakte ungdommene til og fra aktiviteter også andre steder.

NØKKELFAKTA ARENDAL KOMMUNE:

- Antall innbyggere per 2019: 44 785 (SSB, 2019)
- Barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt: 12% (Bufdir, 2016)
- Barn i husholdninger med lavinntekt uten yrkestilknyttede personer: 59,8% (Bufdir, 2016)
- Barn i husholdninger med lavinntekt som mottar mer enn halvparten av samlet inntekt gjennom offentlige overføringer: 68,2% (Bufdir, 2016)
- Barn i husholdninger med lavinntekt der hovedforsørger har lav utdanning: 57,5% (Bufdir, 2016).
- Barn i husholdninger uten yrkestilknyttede personer: 11,9% (Bufdir, 2016)
- Barn i husholdninger med enslig forsørger: 17,1% (Bufdir, 2016)
- Barn i husholdninger som har mottatt sosialhjelp i løpet av året: 7,4% (Bufdir, 2016)
- Barn i husholdninger der minst én person mottar uføretrygd: 11,3% (Bufdir, 2016)
- Prosentandel av ungdomsskoleelever som er med i en fritidsorganisasjon: 65% (Ungdata, 2016)
- Prosentandel av ungdomsskoleelever som er mye plaget av ensomhet: 19% (Ungdata, 2016)
- Innvandrere utgjorde 11,9% av befolkningen i 2018 (IMDi, 2018)
- Arendal kommune har bosatt 636 flyktninger siden 2012 (IMDi, 2018)

7.4.5 Måloppnåelse

Fortet SMS har hatt stor pågang av barn og unge til aktiviteter og arrangementer. Flere av deltakerne er ungdom med flyktning- og minoritetsbakgrunn. Samtidig er det også mange etnisk norske som også har benyttet det brede aktivitetstilbudet.

Prosjektgruppen har jobbet aktivt med å nå ut til målgruppen gjennom kontakt med offentlige tjenester og aktører. Samarbeidsmodellen sikrer at samtlige aktører har vært påkoblet gjennom hele prosjektperioden, samtidig som at prosjektet har lagt grobunn for satsinger og prosjekter som kan løses i samarbeid mellom flere av aktørene i tiden fremover.

Det har vært avgjørende for prosjektet at prosjektleder og øvrige samarbeidsparter har hatt et samarbeidsnettverk i ryggen, og at de har mange og gode relasjoner til ulike aktører gjennom nettverksorganisasjonen «Med hjerte for Arendal». Dette har gitt anledning til å opprette dialog med nøkkelpersoner hos de ulike offentlige tjenestene for å informere om tilbud, og for å nå ut til målgruppen. Det har også vært en suksessfaktor at prosjektet har hatt muligheten til å benytte Sandvigen Fort for å samle aktiviteter og gjennomføre arrangementer for målgruppen.

Suksessfaktorer i prosjektet:

- Nettverksbygging. Ha fokus på å holde alle parter inkludert gjennom statusoppdateringer og jevn formidling av relevant informasjon
- «Låne» taletid på allerede avtalte møter hos relevante samarbeidsparter i kommunen
- Kartlegging av fritidsønsker blant målgruppen
- Bredt aktivitetstilbud og ingen forpliktelse til oppmøte
- Transport-app i samarbeid med frivillige

7.5 Aktør: Modum kommune

Prosjekt: Innovativ og systematisk innsats for at barn som lever i inntektsfattige familier skal få delta i fritidsaktiviteter

Tilskudd fra Kulturdepartementet: 500 000 kr

Støtte fra utlysning (år): Innovativ og systematisk innsats for at barn som lever i inntektsfattige familier skal få delta i fritidsaktiviteter (2016)

Modum kommune har tidligere arbeidet med å opprette aktivitetstilbud og både målrettede og universelle ordninger som skal fremme deltakelse i fritidsaktiviteter for innbyggerne i kommunen, herunder opplevelseskort (deles ut av NAV), mulighet for å få vedtak om fritidskontakt som kan ledsage, støtte og trygge barn og unge i aktivitetstilbud, gratis lavterskel fritidstilbud (Aktiv UNG) og BUA-ordning for gratis utlån av aktivitetsutstyr. Modum kommune har imidlertid opplevd at tilbudene ikke har blitt benyttet av personer i målgruppen eller øvrig befolkning i ønsket grad. Dette utløste et behov for å samle og synliggjøre informasjon om ordningene og tilbudene som finnes.

7.5.1 Målgruppe og mål

Allerede i søknaden skisserte Modum et behov for å etablere en samarbeidsplattform på tvers av etater og sektorer i kommunen. Hensikten var å bygge et system for informasjonsdeling og rekruttering som sikrer at barn og unge i målgruppen nås, samt samordne eksisterende tilbud og ordninger for å gjøre det enklere for målgruppen å benytte dem. Tilbud og ordninger skulle gjøres attraktive og tilgjengelige ved å samle dem digitalt på en brukervennlig versjon av www.fritid123.no. Det var et definert mål å utvikle en varig løsning i Modum kommune. For å få til dette ønsket de å samarbeide på tvers av tjenester i kommunen, med frivillige og private aktører og to nabokommuner. Målsettingene er i tråd med kommunens Strategiplan for barn og unge (2017), hvor fritid og utjevning av sosial ulikhet står sentralt.

Målgruppen for tiltakene er både kommunens ansatte og barn og unge som i liten grad deltar i fritidstilbud, med spesiell vekt på barn og unge fra lavinntektsfamilier og innvandrerfamilier.

7.5.2 Tiltak

Brukermedvirkning

Modum kommune ønsket å innhente kunnskap om hvorvidt fritidstilbudene og -ordningene som allerede fantes i kommunen faktisk nådde målgruppene, og hva som eventuelt skulle til for at målgruppen skulle oppleve tilbudene som attraktive og faktisk benytte dem. Modum kommune inviterte derfor aktuelle brukere til dialog og innspill til utformingen av tiltak. Flere pekte på behovet for en enkel og gjennomiktig samarbeidsmodell, med lite byråkrati. Det kom også frem, spesielt fra barn og unge, at de trengte mer tilgjengelig informasjon om fritidstilbudet i nærområdet. De ville ha informasjonen tilgjengelig på nett i et brukervennlig format som lignet www.finn.no.

TIPS TIL BRUKERMEDVIRKNING FRA BARN

I Modum brukte de tegninger og spurte og forklarte rundt tegningene i samtalen med barna. Slik opplevde de å oppnå en reell brukermedvirkning fra barna.

Da det var avgjort at Modum skulle videreutvikle nettsiden www.fritid123.no, ble barn på barneskoler, ungdom fra ungdomsrådet, fritidsklubben og ungdom som mottar målrettede tjenester

for å delta i fritidsaktiviteter, samt ansatte i kommunens tjenester og frivillige fra lag og

foreninger invitert til å komme med innspill. Innspillene fra brukergruppene bidro til å konkretisere hvordan nettsiden www.fritid123.no skulle utformes, og sikret løsninger som oppleves som relevante og anvendelige for de aktuelle brukergruppene.

Nettportalen www.fritid123.no

På bakgrunn av tilbakemeldingene fra potensielle brukergrupper, ble det bestemt at Modum kommune gjennom prosjektet skulle videreutvikle den allerede eksisterende nettportalen www.fritid123.no.

Nettsiden samler og synliggjør eksisterende fritidstilbud i Modum og i nabokommunene Sigdal og Krødsherad. I tillegg til foreningens navn og informasjon om hver enkelt aktivitet, står informasjon om hva som kreves av forkunnskaper for å delta, hva som kreves av utstyr, kostnader og kontaktinformasjon. Denne informasjonen kan være viktig for familier som ønsker eller vurderer å delta i fritidsaktiviteter, men som er usikre på om de har råd eller passer inn. I tillegg til å vise bredden i aktivitetstilbudet i nærområdene, inneholder nettsiden informasjon om ordning for utlån av aktivitetsutstyr, fritidskontaktordningen og ulike tilrettelagte fritidsaktiviteter. At informasjon om ordninger som kan hjelpe barn og unge i målgruppen inn i fritidsaktiviteter er samlet på ett sted gjør det enklere for både familier og ansatte i kommunale tjenester å finne fram til ulike muligheter som finnes for å understøtte inkluderingen.

Under prosjektperioden ble lag og foreninger invitert til å registrere sine aktivitetstilbud på nettsiden. 5-10% av lagene responderte på forespørselen, mens Frisklivsentralen måtte ringe de resterende lagene for å samle inn informasjon, og deretter legge inn informasjonen for dem på nettsiden. Modum erfarer at det har blitt lettere å få informasjon fra lag og foreninger etter hvert som nettsiden har blitt mer kjent. En forutsetning for at en slik oversikt skal holde seg relevant, er at man sikrer at nettsiden inneholder oppdatert informasjon om lagene og fritidstilbudene. Planen i Modum er å legge inn en automatisk påminnelse til alle aktørene hvert år, som forteller at det er på tide å oppdatere informasjonen på nettsiden.

I dag inneholder oversikten 224 organiserte fritidsaktiviteter som tilbys av lag, foreninger, kommunen og private aktører i de tre kommunene.

Brukergrensesnittet på www.finn.no ble brukt som inspirasjon da www.fritid123.no skulle utvikles. Det ble blant annet opprettet en mulighet til å filtrere søket på alder, bosted og interesse. Nettsiden inneholder informasjon om alle fritidstilbud i Modum, Sigdal og Krødsherad. Ved å inkludere alle ordinære fritidstilbud kan nettsiden brukes av alle, ikke bare lavinntektsfamilier, og man unngår at det oppstår sosialt stigma knyttet til bruk av nettsiden. For å sikre at nettsiden møter behovene i målgruppen og blir relevant for dem, var det også viktig å synliggjøre aktivitetstilbud som er gratis (denne funksjonen lanseres snart), samt vise bredden av eksisterende fritidsaktiviteter som for eksempel ungdomshus, klubber og andre organiserte møteplasser, speider, 4H, samt friluft-, kultur- og mosjonsaktiviteter, som spesielt kan treffe de som ikke ønsker å konkurrere. Det er også mulighet til å finne lag og foreninger eller aktivitetstilbud tilrettelagt for personer med funksjonsnedsettelse, og nettsiden er tilpasset familier som ikke behersker norsk ved at all informasjonen også foreligger på engelsk.

Felles rutiner for informasjonsdeling og rekruttering

Der er mange ulike kommunale tjenester som møter målgruppen gjennom sitt arbeid, og de kommunale ordningene rettet mot målgruppen er forankret i ulike tjenester. Gjennom prosjektet har det derfor også vært sentralt å utvikle felles rutiner og system for informasjonsdeling og rekruttering som kan bidra til å sikre at målgruppene benytter fritidstilbudene som finnes. Samarbeidsplattformen som er utviklet innebærer at kommunens ansatte har fått ansvar for å informere om fritidsaktiviteter til innbyggerne de er i kontakt med, gjennom å bruke nettsiden www.fritid123.no. Dette betyr at ansatte i NAV som møter familier med stønadsbehov,

Flyktningtjenesten som møter minoritetsspråklige familier, helsetjenesten, barnevern og andre som møter familier, barn og unge med ulike utfordringer, kan dele informasjon om fritidstilbudet og drive målrettet rekruttering til fritidsaktiviteter.

Det er en fordel at flere av disse tjenestene også møter foreldrene og får snakket om fritid og vist nettsiden til dem, fordi de kan ha mangelfull kjennskap til fritidstilbudet som kan forhindre barnas deltakelse. Flere informanter peker også på skolen som en spesielt viktig samarbeidspartner, for miljøterapeuter og lærere på skolene møter alle barna og kan fange opp barn og unge i målgruppen som ikke er fanget opp andre steder i systemet. Dermed kan de fanges opp og hjelpes før de får behov for tjenester fra andre steder i systemet. På skolene i Modum blir nettsiden brukt i én-til-én-samtaler og i gruppesamtaler elevene har med miljøterapeut, og er foreslått som fast innslag på de årlige foreldremøtene. Arbeidet med å skape felles rutiner for informasjonsdeling og rekruttering har bidratt til å gjøre nettsiden kjent, og til at spesielt barn og unge i målgruppen nås. Tilbakemeldingene fra ansatte i tjenestene er at nettsiden er et håndgripelig verktøy som gjør samtalen om fritidsaktiviteter enklere og mer konkret.

Implementering av ALLEMED

Et fjerde tiltak i prosjektet gikk ut på å implementere ALLEMED-verktøyet i lag og foreninger. ALLEMED kan brukes for å øke bevisstheten rundt fattigdomsproblematikk og konsekvensen for deltakelse i fritidsaktivitet. ALLEMED gir også konkrete handlingsverktøy, som kan gjøre det enklere for frivillige å vite hvordan de skal håndtere slike tilfeller.

Frisklivssentralen presenterte ALLEMED og nettsiden www.fritid123.no i et møte med idrettsrådet og utlyste et lite stimuleringsstilskudd som lag og foreninger kunne få til å implementere ALLEMED i klubben. Forutsetningen for å motta tilskudd var at laget/foreningen måtte gjøre informasjon om fritidstilbudet sitt tilgjengelig på www.fritid123.no og jobbe aktivt med inkludering, herunder gjennomføre ALLEMED-dugnad internt i klubben og dele erfaringer i et lokalt ALLEMED-nettverk. Det ble utarbeidet en samarbeidsavtale som forpliktet kommunen og lag/foreninger som mottok tilskuddet til å gjennomføre dette inkluderingsarbeidet.

7.5.3 Samarbeid

Et sentralt mål ved prosjektet var å etablere et systematisk samarbeid mellom ulike kommunale etater og sektorer, og mellom kommunen, frivillige og private aktører. Bakgrunnen for denne målsettingen var at mange aktører fra ulike sektorer møter barn og unge i målgruppen i sitt arbeid, og at ulike aktører forvalter ulike ordninger som kan fremme deltakelse i fritidsaktiviteter. For å gjøre det enklere å benytte de ulike ordningene og tilbudene overfor målgruppen, var det behov for å etablere et system for informasjonsdeling og rekruttering. Prosjektet var plassert organisatorisk ved Frisklivssentralen under helse- og sosialetaten.

Det ble opprettet en arbeidsgruppe bestående av en representant fra hver sektor: prosjektleder ansatt ved Frisklivssentralen i Modum (helse- og sosialetaten), ungdomsleder (ansatt i kulturoretaten) og en miljøterapeut ved en av barneskolene (undervisningsetaten). Arbeidsgruppen fikk et tydelig mandat fra styringsgruppen om å utarbeide en løsning for å gi barn og unge mulighet til å delta på fritidsaktiviteter. Samtidig fikk de stor frihet og tillit innenfor de definerte rammene. De tre arbeidsgrupped medlemmene jobbet tett sammen hele året prosjektet pågikk. Representanten fra Frisklivssentralen ledet arbeidet, mens ungdomslederen og miljøterapeuten ble valgt ut fordi de jobbet tett med målgruppen i sitt daglige virke. Dette gjorde at arbeidsgruppen hadde mulighet til å både snakke med barn og unge om behov og ønsker i tidlig fase, samt bruke nettsiden i sine møter med barn og unge etter at løsningen var lansert. Miljøarbeideren i arbeidsgruppen sitter i et nettverk sammen med miljøarbeiderne på de andre barneskolene i Modum, og fikk ekstra ansvar for å spre www.fritid123.no til de andre barneskolene gjennom nettverket.

Arbeidsgruppen inviterte representanter fra andre aktuelle tjenester med på dialogmøter med arbeidsgruppen ved behov, slik som NAV og Flyktningtjenesten. Slik har flere ulike aktører oppnådd kjennskap og eierskap til prosjektet, samtidig som de har unngått fragmentering av utviklingsarbeidet ved å begrense arbeidsgruppen og mesteparten av arbeidet til tre sentrale personer.

For å legge til rette for en god implementering av prosjektet i kommuneorganisasjonen, ble det tidlig lagt vekt på forankring på både ledernivå og mellomledernivå i kommuneadministrasjonen. Kommunestyret fattet også vedtak som sikret prosjektets forankring politisk. Dette var

spesielt viktig med tanke på overføring av løsningene fra prosjektet til ordinær drift. Det ble opprettet en styringsgruppe for prosjektet bestående av etatsleder kultur, etatsleder undervisning, etatsleder helse og sosial og leder ved Frisklivssentralen som var prosjektleder. Etatslederne sitter også i rådmannens ledergruppe, så involvering av disse var viktig for å sikre forankring på administrativt nivå og få fortløpende avgjørelser fra ledelsen. De har bidratt med strategiske valg i prosjektet, og har hatt en lav terskel for kontakt med arbeidsgruppen slik at de har kunnet bidra med innspill når arbeidsgruppen har vært usikker.

TIPS TIL FORANKRING AV PROSJEKTET

Sørg for at prosjekter og søknader om prosjektmidler er basert på lokale planer og retninger som er vedtatt i kommunen. Det har gjort det enklere å få inn i økonomi- og budsjetttrunder i kommunen.

Både representant fra styringsgruppen og medlemmene i arbeidsgruppen forteller at prosjektarbeidet har bidratt til tettere samarbeid på tvers av etatene. Det kan være en utfordring å samarbeide på tvers av sektorer innad i kommunen, både på grunn av separate budsjetter og på grunn av ulike prioriteringer. Samarbeidet innad i kommunen som oppstod under prosjektet, gjorde det mulig å løfte diskusjonen rundt de enkelte tilbudene og ordningene som finnes for målgruppen ut fra etatene og opp på et felles tverrfaglig nivå. Dessuten har samarbeidet bidratt til økt bevissthet rundt barnefattigdom og fritid i alle etatene og sikret at alle jobber i samme retning. Informantene meddeler at samarbeidet rundt deltakelse i fritidsaktiviteter gjennom dette prosjektet også har lagt til rette for samarbeid på andre områder.

Representanter fra frivilligheten var involvert i prosjektet gjennom å gi innspill til utformingen av nettsiden www.fritid123.no, og gjennom registrering av informasjon om eget lag og aktivitetstilbudet de har. Frisklivssentralen forsøkte også å stimulere frivilligheten til implementering av ALLEMED-verktøyene og informerte om dette i idrettsrådets forum. Forsøket resulterte kun i to konkrete samarbeid hvor begge lagene forpliktet seg til å implementere ALLEMED gjennom en avtale med kommunen.

7.5.4 Overføringsverdi

Modum kommune hadde fokus på å utvikle løsninger som kunne videreføres i ordinær drift etter prosjektperioden, helt fra prosjektets begynnelse. Arbeidsgruppen tok utgangspunkt i at løsningene de utviklet skulle kunne leve videre uavhengig av de tre medlemmene som arbeidet tett med utviklingen under prosjektperioden. De hadde fått tydelige signaler om at det ikke ville opprettes nye stillinger som skulle ivareta prosjektet etter prosjektperioden, og dermed var det viktig å koble på mange aktører og jobbe for å implementere løsningene i eksisterende stillinger. Arbeidsgruppen mener det å ha en tett påkoblet styringsgruppe bestående av etatsledere var essensielt for muligheten til å videreføre tiltakene til ordinær drift, fordi det har bidratt til forankring, prioritering og spredning av informasjon om prosjektet oppover til kommuneledelsen.

Det tverrsektorielle samarbeidet internt i kommunen som ble etablert i prosjektperioden er videreført til ordinær drift. Prosjektet har bidratt til å forplikte representanter fra ulike sektorer til å delta samtidig på møter, og etatslederne som satt i styringsgruppen har fortsatt å møtes annenhver uke også i etterkant av prosjektet. Prosjektet har derfor bidratt til å legge et grunnlag for videre samarbeid om kommunens overordnede satsning mot barnefattigdom. Arbeidsgruppen har ikke jevnlig møter nå som prosjektet er ferdig, men alle medlemmene forteller at det er lettere å ta kontakt på tvers enn før de samarbeidet rundt fritid i dette prosjektet.

Erfaringen fra Modum viser at det er en del arbeid knyttet til utvikling av en nettside. Modum jobber fortsatt med å optimalisere nettsiden, og vil blant annet å legge inn en automatisk oversettelsesfunksjon slik at informasjonen blir tilgjengelig på flere språk. Det er lagt til rette for overføring av nettsiden til andre kommuner ved at det tekniske bak nettsiden løsrives slik at det kan tas i bruk av andre som vil opprette en tilsvarende nettside. Frisklivsentralen vil gi mer informasjon om nettløsningen når den er ferdig utviklet og klar for spredning. For andre kommuner som ønsker å implementere programvaren og lansere en tilsvarende nettside, vil det naturligvis bli mindre arbeid knyttet til utvikling av nettsiden. Kommuner som ønsker å etablere og implementere en tilsvarende løsning, må imidlertid regne med å bruke tid på å knytte kontakt med lag og foreninger for å samle inn informasjon om aktivitetstilbudene, og på å markedsføre og implementere nettsiden i kommunens tjenester og blant befolkningen.

NØKKELFAKTA MODUM KOMMUNE:

- Antall innbyggere per 2019: 13 980 (SSB, 2019)
- Barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt: 14% (Bufdir, 2016)
- Barn i husholdninger uten yrkestilknyttede personer: 11,1% (Bufdir, 2016)
- Barn i husholdninger med lavinntekt der hovedforsørger har lav utdanning: 65,1% (Bufdir, 2016)
- Barn i husholdninger med lavinntekt som mottar mer enn halvparten av samlet inntekt gjennom offentlige overføringer: 66,6% (Bufdir, 2016)
- Barn i husholdninger med enslig forsørger: 17,6% (Bufdir, 2016)
- Barn i husholdninger som har mottatt sosialhjelp i løpet av året: 7,6% (Bufdir, 2016)
- Prosentandel av ungdomsskoleelever som er med i en fritidsorganisasjon: 65% (Ungdata, 2017)
- Prosentandel av ungdomsskoleelever som er mye plaget av ensomhet: 22% (Ungdata, 2017)
- Innvandrere utgjorde i 2018 10,3% av befolkningen (IMDi, 2018)
- Antall bosatte flyktninger siden 2012: 186 (IMDi, 2018)

Nettsiden krever lite oppfølging og drift. Oppdateringen av informasjonen på nettsiden er satt ut til lag og foreninger, som skal motta en automatisk generert e-post én gang i året. I Modum er det satt av penger i kommunebudsjettet til å følge dette opp og sikre driften av nettsiden, og ansvaret er lagt til Frisklivsentralen som ledet prosjektet. Arbeidet med å markedsføre nettsiden er en kontinuerlig oppgave som skal ivaretas av Frisklivsentralen og samarbeidspartnerne.

Det kan være krevende å få satt av penger i kommunens budsjett til overføring av et prosjekt til ordinær drift. I Modum klarte de det ved å synliggjøre prosjektet og resultatene overfor resten av organisasjonen, slik at det skulle bli prioritert i budsjettrunden.

Prosjektaktørene utformet en plan for implementering av nettsiden www.fritid123.no i Modum, Sigdal og Krødsherad. Planen inneholder en strategi for formidling av nettsiden til innbyggerne og formidling til kommunens ansatte. Planen inneholder en liste over hvor nettsiden skal markedsføres og en liste over sektorer og tjenester som skal kjenne til løsningen. Bruk av implementeringsplan kan være en god fremgangsmåte for å sikre at de ønskede målgruppene nås.

Det ble gjort omfattende innbyggerrettet informasjonsspredning i prosjektet. Nettsiden www.fritid123.no ble lansert med pressekonferanse i januar 2018. Lanseringen fikk omtale i lokalavisa Bygdeposten, TV Modum, lokalradio og på NRK Buskerudsendingen. Nettsiden er også markedsført gjennom sosiale medier, Frisklivssentralens faste side i lokalavisen og gjennom Modum kommunes Facebook-side og hjemmeside. I kommunen er www.fritid123.no, i henhold til planen, orientert om på ledermøter i kommunen, implementert i barnehager og skoler (undervisningssektoren), hos Utekontakten og Ungdomshuset (kultursektoren) og på helsestasjon, NAV, Barnevernet, Flyktningtjenesten, Fysio-/ergo-tjenesten, mfl. Implementeringen er fortsatt et pågående arbeid nedfelt i kommunens tiltaksplan til nylig vedtatt handlingsplan for barn som lever i fattigdom. Frisklivssentralen har utarbeidet informasjonsmateriell for markedsføring av nettsiden som ligger tilgjengelig på www.fritid123.no og som andre kan la seg inspirere av. På nettsiden ligger også kontaktinformasjon til Frisklivssentralen.

Nettsiden www.fritid123.no er også formidlet eksternt i ulike fora. Modum har for eksempel delt løsningen med andre kommuner i KS-nettverk, på en samling for Frisklivssentralene i Buskerud og Nordland og på Fylkesmannens fagkonferanse for mennesker med utviklingshemming. Modum kommune ble også invitert som eneste norske delegasjon til WHO sin internasjonale «healthy cities»-konferanse, hvor de presenterte nettsiden www.fritid123.no. Videre er løsningen delt i den nasjonale Idebanken for frisklivssentraler.¹¹ Formidlingen av løsningen i disse sammenhengene har skapt oppmerksomhet rundt løsningen. Modum har fått henvendelser fra flere kommuner som er interesserte i å implementere løsningen i egen kommune.

TIPS

Besøk nettsiden www.fritid123.no og ta kontakt med Modum dersom du ønsker å lage en nettside etter samme oppsett i din kommune. Her kan du også finne inspirasjon til informasjonsmateriell.

Modum jobber med å «løsrive» det tekniske bak nettsiden, slik at programvaren kan tas i bruk av andre kommuner. Dette betyr at andre kommuner ikke trenger å bruke ressurser på å bygge opp søkefunksjoner, etc.

7.5.5 Måloppnåelse

Modum har jobbet dedikert med utvikling av nettsiden www.fritid123.no, som samler og synliggjør fritidstilbud og andre relaterte ordninger. Nettsiden er vel utviklet, prosjektet har involvert relevante samarbeidspartnere på en god måte og implementert løsningen i ordinær drift. Løsningen er også overførbart til andre kommuner.

Modum kommune har utformet en nettside som kan brukes av hele befolkningen. Dette ble gjort på bakgrunn av innspill fra potensielle brukergrupper. Dette var et viktig grep for å forhindre at

¹¹ <https://idebank.frisklivssentralen.no/>

bruk av nettsiden blir forbundet med sosialt stigma. Nettsiden har bidratt til å gjøre informasjon om fritidstilbudet i nærområdene mer tilgjengelig fordi det gir en samlet oversikt på nett. Nettsiden supplerer andre mye brukte informasjonsmetoder som lapper, ranselpost og plakater. Informantene mener at informasjon gjennom nettsiden i større grad når frem til barn, unge og foreldre enn de andre informasjonsmetodene.

Modum kommune har valgt å markedsføre nettsiden bredt til hele befolkningen. Samtidig har nettsiden blitt brukt målrettet overfor barn og ungdom som i liten grad deltar i organiserte fritidstilbud ved at ansatte i kommunen som jobber med barn, unge og familier i målgruppen kjenner til og bruker nettsiden i sine møter med dem (eksempelvis miljøterapeuter på barneskoler, i NAV og på ungdomsklubben). Disse personene har gode forutsetninger for å identifisere hvem som befinner seg i målgruppen og som kan trenge en fritidsaktivitet.

Modum kommune har statistikk for bruk av nettsiden www.fritid123.no som tilsier at siden blir mye brukt. På rapporteringstidspunktet hadde 1255 besøkende vært på nettsiden til sammen 1552 ganger i løpet av de siste 30 dagene. 300 personer var inne samme dag som det ble avholdt pressekonferanse med lansering. Besøkstallet varierer nå mellom 15 og 60 brukere daglig. Statistikken kan ikke si noe om hvorvidt de besøkende er i eller utenfor målgruppen. Videre er det ikke nødvendigvis slik at de som besøker nettsiden også faktisk møter opp på en organisert aktivitet.

En forutsetning for å lykkes med denne typen informasjons- og rekrutteringsmetode er at nettsiden blir kjent og faktisk brukes av de ansatte i kommunen. Dette har blitt vektlagt under prosjektperioden og informantene gir tilbakemeldinger om at ansatte i de ulike tjenestene er mer bevisst på hva som finnes av fritidsaktiviteter nå, kjenner til nettsiden og bruker den i møtene med innbyggerne. Tilbakemeldingene fra ansatte i kommunen (fritidsklubben for ungdom, barneskole, NAV) som bruker nettsiden til samtaler om fritid i sine møter med barn, unge og familier i målgruppen, forteller at verktøyet treffer godt og gjør at barna finner frem til aktivitetstilbud de ikke visste at fantes. Frisklivsentralen har også mottatt tilbakemeldinger om nye innmeldinger i fritidsaktiviteter etter at ansatte i kommunen har vist frem nettsiden. En informant gir tilbakemelding om at www.fritid123.no tas i bruk i forbindelse med utlevering av opplevelseskort for å vise hva kortet kan brukes på, samt informeres om i forbindelse med informasjon om utlånsordningen BUA. En annen informant forteller at en lærer brukte nettsiden i samtaletime med fem elever som de visste at ikke deltok i fritidsaktiviteter. Samtalene resulterte i at fire av de fem elevene begynte med en aktivitet. Ut over slike enkeltfortellinger, er det vanskelig å måle nettsidens virkning i form av økt deltakelse i fritidsaktiviteter.

Arbeidet med å gjøre nettsiden kjent blant ansatte i kommunen og blant innbyggerne må fortsette og krever kontinuerlig oppfølging. Undersøkelser gjort blant skolebarn i en klasse viser at langt fra alle kjenner til nettsiden, til tross for bred innbyggerrettet markedsføring.

Informantene som kjenner godt til nettsiden på grunn av deltakelse i prosjektet, sier det har vært enkelt å implementere den i sin arbeidshverdag. Det å få spredt nettsiden rundt til alle ledd i organisasjonen kan imidlertid være en utfordring, særlig når det ikke er ansatt en person som kan reise rundt til virksomhetene for å følge det opp. Forankringen og den brede involveringen i prosjektperioden har vært et bevisst grep for å legge til rette for implementeringen.

Arbeidet med prosjektet har involvert mange personer på tvers i kommunen, og fra frivillige lag og foreninger, samt potensielle brukergrupper. Alle samarbeidspartene vi har snakket med opplever at de samarbeider bedre på tvers at etater og opp mot frivillige lag og organisasjoner som følge av kontakten som oppstod gjennom prosjektet. Informantene forteller at de har fått økt kjennskap til bredden i aktivitetstilbudet i Modum og nabokommunene Sigdal og Krødsherad, økt dialog med frivillige lag og foreninger og økt bevissthet både blant kommunalt ansatte og i

frivilligheten om barnefattigdom og viktigheten av fritid. Informanter fra kommunen gir også tilbakemelding om at de har endret arbeidsmetoder: Gjennom å bruke nettsiden aktivt har de har hevet kvaliteten på et universelt tiltak, som i enkelte tilfeller har kunnet erstatte målrettede tiltak som både oppleves som stigmatiserende for den enkelte og er mer kostnadskreven for kommunen. Dette er en viktig merverdi både for enkeltindivider og for samfunnet.

Prosjektet har bidratt til økt informasjon, tilgjengelighet, bevissthet og samarbeid rundt fritidsaktiviteter og fattigdomsproblematikk. Det er imidlertid grunn til å tro at det finnes andre barrierer for deltakelse som ikke avhjelpes direkte gjennom tiltakene i prosjektet, eksempelvis den økonomiske barrieren. Målgruppen kan imidlertid lettere finne frem til gratisaktiviteter enn tidligere ved å bruke nettsiden. Nettsiden fungerer derfor som et godt supplement, men ikke som erstatning for, målrettede tiltak som finnes i kommunen.

Det ble gjort et forsøk på å stimulere lag og organisasjoner til å implementere ALLEMED for å jobbe mer bevisst med inkludering, gjennom utlysning av midler. Utlysningen fikk liten oppslutning – kun to lag søkte om stimuleringsstilskudd for å implementere ALLEMED, og ett lag implementerte ALLEMED uten å søke om tilskuddet. En informant fra Frisklivsentralen tror den lave oppslutningen rundt utlysningen skyldes at søknaden ble for tungvint, til tross for at de etterstrebet å lage enkel søknadsprosess. Det ble lagt opp til at klubbene måtte skrive en kort søknad, samt sende inn rapport dersom de mottok stimuleringsmidler. I tillegg måtte de skrive under på en samarbeidsavtale som forpliktet til å forankre ALLEMED i lagets styre, gjennomføre årlig ALLEMED-dugnad, profilere seg som ALLEMED-klubb og dele erfaringer i et lokalt ALLEMED-nettverk, samt holde informasjon om faste fritidsaktiviteter i klubben oppdatert på nettsiden www.fritid123.no. En informant fra styringsgruppen tror den lave oppslutningen rundt stimuleringsstilskuddet skyldes at lagene har for lite kapasitet til å følge opp slike søknader og forpliktelser og at et økonomisk insentiv ikke var rett insentiv for å få dem med.

Suksessfaktorer i prosjektet:

- Forankring hos etatslederne har gjort det enklere å nedsette en arbeidsgruppe og starte med konkrete arbeidsoppgaver. En forutsetning for å få til dette har vært å sette prosjektet i sammenheng med kommunens helhetlige satsning innenfor barnefattigdom, fritid og folkehelse. Et tips fra Modum er derfor at prosjekter og søknader om prosjektmidler er basert på lokale planer og retninger som er vedtatt i kommunen. Det har gjort det enklere å få tiltakene inn i økonomi- og budsjetttrunder i kommunen.
- Modum kommune utformet tiltakene i prosjektet med utgangspunkt i behovet hos potensielle brukergrupper. Alle aktørene var enige i hva som var behovet for å gjøre aktiviteter mer tilgjengelig. Samarbeidet gikk lett når en slik enighet var etablert i forkant.
- Modum kommune har lagt vekt på brukermedvirkning og bred involvering. De har hatt et ønske om at alle involverte skal føle at de eier prosjektet, selv om kommunen holder i det. I tillegg bidrar dette at viktige samarbeidsaktører setter av tid til å møtes og til å implementere verktøy, og ikke minst til at man utvikler og implementerer løsninger som brukerne har behov for og ønsker å bruke.
- Modum kommune har brukt en implementeringsplan, som bidro til å sikre at både innbyggerne og ansatte i kommunen får kjennskap til verktøyet www.fritid123.no og bruker den i sitt arbeid.

7.6 Aktør: Nasjonal dugnad mot fattigdom og utenforskap (NDFU)

Prosjekt: ALLEMED i kommuner og ALLEMED i frivillige organisasjoner

Tilskudd fra Kulturdepartementet: 2015: kr. 2 000 000

2016: kr. 1 194 000

Støtte fra utlysning (år): Stimuleringsmidler til utprøving av fattigdomstiltak på frivillighetsfeltet (2015) og Innovativ og systematisk innsats for at barn som lever i inntektsfattige familier skal få delta i fritidsaktiviteter (2016)

7.6.1 Målgruppe og formål

Nasjonal dugnad mot fattigdom og utenforskap (NDFU) har jobbet med tematikken barnefattigdom og deltakelse i fritidsaktivitet siden 2013. I 2015 fikk NDFU midler til å utvikle ALLEMED. ALLEMED er et informasjons- og handlingsverktøy utviklet for å skape bevissthet og bidra til å gi konkrete ideer til hvordan man kan handle for å inkludere barn i fritidsaktivitet, uavhengig av familiens økonomi.

NDFU har gjennomført ett prosjekt i hvert av de to søknadsrundene. Prosjektet i 2015 handlet om å utvikle ALLEMED-verktøy for frivillige organisasjoner, som ble lansert våren 2016. Prosjektet i 2016 gikk ut på å teste og implementere ALLEMED i norske kommuner, samt bidra til å etablere samarbeid mellom kommuner og organisasjoner.

Ettersom ALLEMED-prosjektene har jobbet opp mot kommuner og frivillige organisasjoner, heller enn med konkret inkludering av barn og unge, har vi i dette case-notatet valgt å både gjøre rede for ALLEMED-prosjektene generelt, og videre presentere erfaringene fra én ALLEMED-kommune spesielt. Dette for å dekke både ALLEMED-prosjektene innhold og måloppnåelse og å gi et nærmere innblikk i hvordan én spesifikk kommune har arbeidet med verktøyene og målgruppen for utlysningene. Case-notatet vil i hovedsak fokusere på prosjektet som fikk midler fra utlysningen i 2016, fordi den utvalgte case-kommunen ikke hadde kommet like godt i gang med bruk av ALLEMED-verktøyene hos de frivillige organisasjonene.

ALLEMED-prosjektene til NDFU har hatt som mål å bidra til å motvirke barns utenforskap som konsekvens av fattigdom gjennom å bidra til deltakelse i fritidsaktiviteter. Dette ønsket de å oppnå ved å gjøre kommuner og frivilligheten bedre i stand til å ivareta behovene til barn som opplever økonomi som en barriere. Det har også vært en målsetting at dette arbeidet skulle bidra til nye og systematiske former for samarbeid.

7.6.2 Tiltak

ALLEMED-verktøy for frivilligheten og for kommuner

Både alle ALLEMED-verktøyene for frivilligheten og ALLEMED-verktøyene for kommuner består av dialogkort med en enkel kjøreplan. Disse kan benyttes for å starte opp arbeidet i den enkelte organisasjon eller kommune. I det nyutviklede verktøyet for kommuner møter man fiktive barn med ulike historier, men som alle har til felles at de trenger en form for hjelp direkte eller indirekte, for å kunne delta i fritidsaktivitet. Verktøyet gir et utgangspunkt for dialog om hvordan man

NØKKELFAKTA OM NDFU/ALLEMED:

- Nasjonal dugnad mot fattigdom og utenforskap blant barn og unge (NDFU) er et bredt fellesinitiativ bestående av norske frivillige organisasjoner, fagmiljøer og foreninger.
- 47 kommuner har meldt seg inn som ALLEMED-kommuner
- Nesten 300 lag, klubber og foreninger har vært i kontakt med ALLEMED

fanger opp og bygger bro inn i fritidsaktivitet, gjennom god samhandling internt i kommunen og mellom kommune og frivillighet.

Det ble lagt vekt på pilotering og utvikling av ALLEMED som konsept underveis i prosjektet. Produktet ble blant annet dialogkortene for kommuner og frivillige organisasjoner. Videre ble det også utviklet en nettside med filmer, en inspirasjonsbank og verktøy som kan benyttes av både kommuner og frivillige organisasjoner. Inspirasjonsbanken er organisert slik at den er knyttet til ulike typer tiltak som svarer til ulike, konkrete barrierer for barn og unge når det gjelder deres mulighet for å delta i aktiviteter.

I tillegg til å utforme konkrete verktøy, har ansatte hos NDFU bidratt med å støtte kommuner og frivillige organisasjoner i sin innføring av ALLEMED. Her har NDFU bidratt inn i dugnader - altså større arbeidsverksteder der et bredt spekter av aktører involveres. I dugnadene både i kommunene og i de frivillige organisasjonene, benyttes dialogkortene for å bidra til bedre samarbeid internt og mellom ulike etater, organisasjoner og aktører, samt til en bevisstgjøring av tematikken for flere.

7.6.3 Samarbeid

NDFU er i utgangspunktet et bredt samarbeid mellom en rekke frivillige organisasjoner. I styringsgruppen sitter representanter fra Redd Barna, Røde Kors, Norges idrettsforbund, KFUK-KFUM, Voksne for barn, Frelsesarmeen og Kirkens Bymisjon. Alle disse har således samarbeidet om utviklingen i prosjektet. Samarbeidet bestod i utgangen av 2017 av 27 selvstendige organisasjoner. Alle organisasjonene stiller seg bak målet om at alle barn og unge som ønsker det skal ha mulighet til å delta i organisert fritidsaktivitet, uavhengig av foreldrenes økonomi (fritidserklæringen), og jobber med å spre ALLEMED-verktøyet i egne organisasjoner.

De ansatte i NDFU har videre samarbeidet med flere kommuner i utviklingen av tiltakene sine. Blant annet har levekårsteamet i Drammen kommune vært mye inne i et pilotsamarbeid tidlig i prosjektfasen. Gjennom utviklingsarbeidet var også kommunene Moss, Åmli, Verdal og Vågan inne som piloter.

Samarbeidskonstellasjonen som utgjør NDFU var i stor grad etablert før Kulturdepartementets tildelinger. Samtidig har tildelingene fra KUD bidratt til å videreutvikle og videreføre det arbeidet som allerede var startet opp av NDFU.

ALLEMED har vært en viktig bidragsyter når det gjelder å systematisere og formalisere ulike samarbeid med formål å inkludere barn og unge i fritidsaktiviteter, både i kommuner og organisasjoner. Ulike ALLEMED-dugnader og ALLEMED-stafetter fremstår som gode måter å sette i gang et bredere samarbeid i kommuner og mellom kommune og ulike organisasjoner, samt lokale lag og foreninger. Her kan flere arbeide med å finne gode løsninger og former for samarbeid som bidrar til å inkludere flere barn og unge i fritidsaktiviteter.

7.6.4 Overføringsverdi

Nettsidene ALLEMED¹² vil videreføres fremover, med sine verktøy, filmer og inspirasjonsbank. Imidlertid er det foreløpig ikke finansiering til å kunne fortsette å ha ansatte i NDFU som arbeider med videreutvikling av verktøyene, eller veiledning og oppfølging av organisasjoner og kommuner. Det er derfor usikkert i hvilken grad det vil være ressurspersoner fra NDFU tilgjengelig til å drive arbeidet videre og til å veilede kommuner og organisasjoner i hvordan de kan videreutvikle sitt arbeid med inkludering av barn og unge i fritidsaktiviteter ytterligere. NDFU vil sannsynligvis ikke kunne bidra inn i ulike dugnader og oppstartsfaser av ALLEMED i kommuner

¹² <http://www.allemed.no/>

eller frivillige organisasjoner på samme måte som de har gjort under prosjektperiodene. Dette gjør modellen noe sårbar.

Når det kommer til det som gjøres i de enkelte frivillige organisasjonene og i kommunene knyttet til bruk av ALLEMED-verktøyene, vil dette arbeidet kunne videreføres i den grad aktørene får til å drive arbeidet fremover på egenhånd ved hjelp av ALLEMED-verktøyene og ressursene på nettsiden. Det vil også være gode muligheter for nye organisasjoner og kommuner å prøve seg frem med disse hjelpemidlene, men imidlertid (sannsynligvis) uten støtten fra kompetente ansatte i NDFU. Elementene i prosjektet med mest overføringsverdi er i dette henseende de konkrete verktøyene som ble utviklet i prosjektperioden, og som ligger tilgjengelig på Internett (se boksen nedenfor).

Konkrete verktøy med overføringsverdi:

- ALLEMED-nettsiden
- Filmer
- Inspirasjonsbank, med gode eksempler fra kommuner og organisasjoners metoder og løsninger for å inkludere barn og unge i fritidsaktiviteter
- Dialogverktøy
  - For kommuner
  - For frivillige organisasjoner

7.6.5 Måloppnåelse

Måloppnåelsen fra NDFU-samarbeidet og arbeidet med ALLEMED-prosjektene er svært høy sett opp mot prosjektenes egne målsettinger. NDFU har fått til det de planla i prosjektperiodene, og det er flere organisasjoner og kommuner som har tatt verktøyene i bruk, og som har benyttet seg av bistand og veiledning fra NDFU i implementeringen.

ALLEMED-prosjektene har i svært stor grad nådd målene som ble satt i søknadene. Det er utviklet verktøy og de er implementert i svært mange kommuner, organisasjoner, lag og foreninger. NDFU og ALLEMED har hatt et relativt bredt nedslagsfelt og en betydelig innvirkning på hvordan mange kommuner og frivillige organisasjoner jobber med å inkludere barn og unge. Responsen hos frivillige organisasjoner og kommuner har vært større enn forventet. Dette tyder, slik Rambøll ser det, på et behov for slike konkrete verktøy for å jobbe med problematikken, samt at ALLEMED har lyktes med å lage et konsept som oppleves som relevant for begge målgruppene (kommuner og frivillige organisasjoner).

Det er samtidig viktig å understreke at det ikke er mulig å si noe om i hvor stor grad den store spredningen av ALLEMED-verktøyene har bidratt til måloppnåelse i form av inkludering av flere barn og unge i organiserte aktiviteter. Når det kommer til måloppnåelse med henblikk på KUDs utlysninger, og i hvilken grad de har nådd målgruppen for utlysningene, er dette vanskelig å si noe konkret om. Det skyldes blant annet at prosjektene har vært indirekte innrettet mot målgruppen barn og unge i lavinntektsfamilier. Altså har prosjektene rettet seg mot aktører som jobber for å inkludere barn og unge i fritidsaktiviteter og har siktet seg inn mot å identifisere mange av de gode grepene som denne evalueringen også undersøker.

Suksessfaktorer i prosjektet:

- Bred involvering av mange ulike frivillige organisasjoner
- Forankring gjennom forpliktelse fra ulike aktører
- Relevante eksempler som viser kompleksiteten i utfordringene og bidrar til bevisstgjøring av mange ulike aktører
- Konkrete verktøy til hvordan ulike aktører kan arbeide med å inkludere barn og unge

7.6.6 Erfaringer fra implementering av ALLEMED i en kommune

For å få et bedre innblikk i hvordan arbeidet med ALLEMED-verktøyene fungerer i kommunen, har Rambøll gjennomført case-intervjuer i én kommune hvor de har benyttet ALLEMED. I det følgende presenteres erfaringene fra kommunens arbeid med implementeringen. Siden vi kun har besøkt én av mange kommuner som har implementert ALLEMED, kan det hende andre kommuner har gjort seg andre erfaringer med bruk av verktøyene.

Verktøyene i ALLEMED oppleves som brukervennlige, nyttige og gode. Verktøyene ligger åpent og lett tilgjengelig for alle som vil bruke dem, noe som fremmer anvendelse av verktøyene. Samtidig erfarer vi at det krever en del av de involverte partene for at de faktisk skal gjøre bruk av verktøyene som en naturlig del av sin arbeidshverdag.

Case-kommunen oppgir at det har vært nyttig med en kontaktperson og et nettverk som de har kunnet sparre med, og som de har kunnet hente inspirasjon fra. Det virker å være viktig for kommunen å kunne få oppfølging og veiledning i arbeidet med implementering av ALLEMED for å trygges underveis, og for å sikre fremdrift.

Selv om case-kommunen vi snakket med ikke hadde så lang erfaring med praktisk bruk av verktøyene i ALLEMED, vektlegges ALLEMED-dugnaden som svært inspirerende, og det er enighet rundt at det under dugnaden var godt å kunne benytte de håndfaste verktøyene slik at man fikk konkretisert visjonene om «god oppvekst i kommunen». I tillegg ga dugnaden og introduksjonen av verktøyene noe praktisk å jobbe videre med etter dugnaden. Det vektlegges at ALLEMED-arbeidet er langsiktig, og at lokallagene og øvrige aktører må bli påkoblet etter hvert, slik at alle får eierskap til tematikken og verktøyene. Det kontinuerlige arbeidet med ALLEMED er like mye å anse som en bevisstgjøringsprosess som noe annet.

Kommunen vi har snakket med mener det er viktig at all informasjon og alt inkluderingsarbeidet når ut til alle barn og unge, slik at man både treffer de sårbare gruppene, og hindrer stigmatisering. Dette vil øke sannsynligheten for å få til å inkludere målgruppen inn i fritidsaktiviteter. Tidligere brukte kommunen NAV for å nå ut med tilbud spesielt tilpasset målgruppen, men nå – i tråd med kunnskapen de har fått fra ALLEMED – vil kommunene heller benytte andre instanser, og en større bredde av aktører for å treffe flere. Her nevnes helsestasjonen og skolene spesielt. På bakgrunn av dette vil det være viktig å inkludere skolelederne i arbeidet.

Informasjon og transport er kjente utfordringer for å inkludere barn og unge fra målgruppen i fritidsaktiviteter. Gjennom ALLEMED opplever case-kommunen å få nyttige verktøy som bidrar til å løse utfordringen med informasjonsdeling. Foreldre og barn må ha nok informasjon om hva som finnes av aktivitetstilbud, og om hvilke muligheter som finnes for tilrettelegging (støttetiltak). En floke det imidlertid ikke er like lett å løse, er utfordringen med transport. Det er særlig vanskelig i

å komme seg til og fra aktiviteter i distrikts-Norge, og i store kommuner. Det koster å kjøre bil, mange foreldre har ikke råd, tid eller anledning til å kjøre.

ALLEMED er ikke bare et konsept med nyttige verktøy, men viktig for å igangsette et nødvendig holdningsarbeid i frivillige lag og foreninger. Informanter i case-kommunen mener en slik satsing bør være forankret i, og komme fra kommunen og idrettsrådet, sær-idrettsforbund og de enkelte lag og foreninger.

ALLEMED-dugnad – kun for de som allerede er engasjerte?

En utfordring knyttet til innføringen av ALLEMED i case-kommunen var å få til å involvere organisasjoner og kommunale aktører som ikke allerede har stort fokus på barnefattigdom og inkludering av barn og unge i fritidsaktiviteter. Dette tyder på at de som deltok på dugnaden allerede jobber godt med problematikken, mens de som kanskje er mindre bevisste på dette ikke møtte på dugnaden.

Kommunen jobber derfor med å gjennomføre en ALLEMED-stafett hvor de største sær-idrettene skal gjennomføre interne dugnader for lagledere, trenere og foreldre. Kommunen vil støtte lagene i gjennomføringen av disse dugnadene og benytte dialogverktøyene fra ALLEMED. Internt i kommunen jobbes det også med å vedta fritidserklæringen, slik at det sikres enda bedre forankring – også på politisk nivå.

7.7 Aktør: Trivselslaben AS i Vadsø kommune

Prosjekt: Alle skal med!

Tilskudd fra Kulturdepartementet: 1 130 000 kr

Utlysning (år): Innovativ og systematisk innsats for at barn som lever i inntektsfattige familier skal få delta i fritidsaktiviteter (2016)

7.7.1 Målgruppe og målsetting

Formålet med prosjektet «Alle skal med» har vært å involvere aktører fra både kommune, frivillighet og lokalt næringsliv i arbeidet for å inkludere barn og unge fra inntektsfattige familier i fritidsaktiviteter. Prosjektet har derfor rettet seg mot aktører fra kommunen, frivilligheten, lag og foreninger, næringsliv og privatpersoner, for å få dem med på samarbeidet.

Sekundærmålgruppen, som tiltakene skal skape nytteverdi for, er barn og unge i alderen 6-18 år fra lavinntektsfamilier som bor i Vadsø kommune.

Målene med prosjektet var å få på plass et godt system for å fange opp og sluse barn og unge fra inntektsfattige familier inn i fritidsaktiviteter, å etablere en lokal finansieringsmodell for støtte til utgifter knyttet til fritidsaktivitet, å lage en modell for koordinering av samarbeidet mellom kommunen, frivillig sektor og private aktører, og at resultatene fra prosjektet innlemmes i kommunens nye frivillighetspolitikk.

Prosjektet har bestått av en rekke ulike tiltak. Case-notatet er fokusert rundt de største aktivitetene som det har blitt jobbet mest med under prosjektperioden, nemlig system for samhandling og koordinering, Fritidsfond, aktivitetsarrangementet Sportscamp og Innovasjonscamp.

7.7.2 Tiltak

System for samhandling og koordinering mellom kommunen, frivilligheten og næringsliv

Prosjektet har hadde som målsetting å etablere et system som fanger opp de barna og ungdommene som står utenfor fritidsaktiviteter på grunn av økonomiske utfordringer i familien. For å få til det var det blant annet viktig å sette ulike aktører i kontakt. Trivselslaben opprettet en styringsgruppe med medlemmer fra kommunen, privat næringsliv og frivilligheten. Styringsgruppen har i løpet av prosjektperioden hatt fem møter, hvor de blant annet diskuterte hvilket behov som finnes hos målgruppen og hvordan prosjektet burde innrettes for å møte dette behovet (se mer under Samarbeid).

Trivselslaben opprettet en lukket Facebook-gruppe for deltakerne i styringsgruppen, samt kontaktpersoner i ulike relevante kommunale enheter og frivillige lag og foreninger. Medlemmene i gruppen kunne bruke nettforumet til å diskutere problemstillinger, dele erfaringer, informasjon og utfordringer. Trivselslaben har også brukt den lukkede Facebook-gruppen til informasjonsdeling.

Trivselslaben opprettet også en åpen Facebook-side hvor de la ut informasjon om prosjektet, utviklingen underveis og markedsførte tiltakene de satte i gang. De brukte nettsiden for å sette lys på fattigdomsproblematikken og for å gjøre prosjektet kjent. Det ble også delt informasjon om eventuelle gratisarrangementer i regi av lag og foreninger, som lagene selv sendte inn til Trivselslaben. Opprinnelig hadde Trivselslaben planer om å lage et system for deling av personinformasjon på tvers av kommunale enheter, lag og foreninger. De så at dette ville bli en omfattende oppgave, og valgte istedenfor å jobbe for å forbedre informasjonstilgangen til familiene i målgruppen. De lagde derfor to informasjonsbrosjyrer til henholdsvis familier, og til frivillige lag og organisasjoner og veiledere i kommunen. Brosjyren til familiene skal ligge tilgjengelig på tannlegekontor, NAV, bibliotek, servicekontor, helsestasjon og helsesenter, og

ansatte i førstelinjen skal ta i bruk informasjonen i brosjyren når de møter barn, unge og familier i målgruppen.

Fritidsfond

I oppstarten av prosjektet gjennomførte Trivselslaben samtaler med frivillige lag og foreninger i Vadsø for å kartlegge hvilke utfordringer som finnes for barn og unge fra lavinntektsfamilier som ønsker å delta i fritidsaktivitet. Gjennom samtalene kom det frem at økonomi var den største barrieren for deltakelse. Derfor gjorde Trivselslaben nærmere undersøkelser av ulike økonomiske støtteordninger, og endte med å utvikle et solidaritetsfond, kalt Fritidsfondet i Vadsø.

Trivselslaben arrangerte en innsamlingsaksjon hvor de samlet inn penger til fondet. Gjennom innsamlingsaksjonen ble Fritidsfondet også kjent blant innbyggere i Vadsø. Trivselslaben oppfordret kommunen, lokale næringslivsaktører og privatpersoner til å donere et valgfritt beløp til Fritidsfondet gjennom SpareBank1 sin innsamlingsnettside www.spleis.no. Trivselslaben gjennomførte også en ringerunde til alle bedrifter i Vadsø med oppfordring om å donere et beløp til fondet. Ordføreren i Vadsø lovt å gi et bidrag tilsvarende størrelsen på innsamlet beløp (opptil 50 000 kr), og bidro således til å stimulere alle til å bidra.

Nå fungerer ordningen slik at alle barn og unge, uavhengig av betalingsevne, kan melde seg inn i det fritidstilbudet de selv ønsker. Ved behov for økonomisk støtte til å betale kontingent, treningsavgift, reise til cuper, eller lignende, kan familier ta kontakt med treneren, leder eller andre som har et verv i det aktuelle idrettslaget eller kulturskolen. Vedkommende kan deretter søke om støtte fra Fritidsfondet på vegne av barnet eller ungdommen. Ved innvilget søknad utbetaler Fritidsfondet beløpet direkte til det aktuelle laget eller foreningen.

Det var ønskelig å opprette en ubyråkratisk ordning som legger til rette for rask behandling av søknader og raske utbetalinger. Søkeren trenger derfor ikke å navngi personen søknaden gjelder. Dette bidrar til å sikre anonymitet, noe som er spesielt viktig i en kommune med få innbyggere hvor mange kjenner hverandre. Uten krav til dokumentasjon av behov og andre opplysninger blir ordningen lett å søke på og enkel å administrere. Det betyr imidlertid også at ordningen er basert på stor grad av tillit. Ingen av informantene fra Trivselslaben, kommunen, frivilligheten og næringsliv tror likevel at noen vil utnytte fondet, fordi det er en terskel å be om økonomisk hjelp. Det ligger også en sikkerhetsmekanisme i at beløpet utbetales til klubben og ikke til enkeltpersoner.

Fritidsfondet har sin egen nettside med informasjon om ordningen, retningslinjer for å søke og elektronisk søknadsskjema.¹³ Nettsiden inneholder også en oversikt over alle aktivitetstilbud i Vadsø og informasjon om støtteordninger som NAV forvalter.

Vadsø kommune har påtatt seg ansvaret for å være sekretariat for Fritidsfondet, og oppfølgingen av fondet er lagt til en allerede eksisterende merkantil stilling i kommunen. Sekretariatet for Fritidsfondet skal også holde oversikten over aktivitetstilbudet oppdatert, ved at lag og foreninger løpende melder inn eventuelle endringer i kontaktinformasjon, ol. Trivselslaben ønsket opprinnelig å legge sekretariatsfunksjonen til idrettsrådet, men idrettsrådet i Vadsø består kun av frivillige som ikke hadde kapasitet til å utføre oppgaven. Det er også opprettet et fondsstyre som skal behandle søknadene om støtte fra Fritidsfondet. Fondet består av én representant fra Vadsø kommune, én representant fra Vadsø næringsforening og en representant fra Vadsø idrettsråd. For å få innvilget søknaden om støtte må to av de tre medlemmene i fondsstyret godkjenne søknaden.

¹³ www.fritidvadsø.no

Både offentlig, privat og frivillig sektor bidrar økonomisk til Fritidsfondet, samt bidrar gjennom fondsstyret. Dette sikrer legitimitet til ordningen. Informanter oppgir at involveringen fra alle tre sektorer har hatt en samlet virkning, og ikke har minst bidratt til bevisstgjøring rundt viktigheten av inkludering og fritidsaktivitet.

Aktiviteter

Trivselslaben arrangerte et sommerarrangement, kalt *Sportscamp*. Sportscampen var et gratis aktivitetstilbud for barn og unge som gikk over flere uker i sommerferien. Trivselslaben tilrettela for arrangementet ved å ordne dagsplan, bespisning, rigge nødvendig transport, mm. Aktuelle kommunale aktører (eksempelvis bibliotek og Kulturskolen) og lag og foreninger, fikk tildelt dager som de skulle fylle med valgfritt aktivitetsinnhold. Lagene og foreningene stilte med nødvendig utstyr og instruktører. Aktivitetene var åpne for alle, slik at det ikke skulle bli sett på som et stigmatiserende arrangement. For å sikre at barn og unge i målgruppen faktisk deltok, ble Sportscampen spesielt markedsført overfor familier i målgruppen gjennom kommunens hjelpeapparat, som NAV, tjenester i Kvalifiseringsenheten (barnevern, NAV, Flyktningtjenesten, mfl.) og asylmottaket. Ut over dette ble Sportscampen markedsført gjennom universelle kanaler som sosiale medier og lokalavis.

Aktørene som bidro med aktiviteter mottok dugnadspenger, som de enten valgte å legge i klubbkassen eller som de delte ut til ungdommer som hadde instruktørrollen som sommerjobb. I tillegg var det to enslige mindreårige asylsøkere som hadde praksis på Sportscampen gjennom miljøtjenesten. De to kunne oversette informasjon for besøkende som ikke forstod alt på norsk og bidro til kontinuitet for deltakerne siden de var tilstede hver dag. Lokale næringslivsaktører bidro til å realisere arrangementet gjennom økonomisk støtte.

Trivselslaben arrangerte også en *innovasjonscamp* for ungdom på 10. trinn på en ungdomsskole, i samarbeid med Ungt Entreprenørskap i Finnmark, lokale næringslivsaktører og ordføreren. Dette gjorde de for å involvere ungdommen og spre kunnskap og bevissthet rundt fattigdomsproblemstilling. Ungdommene fikk i oppgave å komme frem til forskjellige løsninger for å øke deltakelsen i fritidsaktiviteter for barn og unge fra lavinntektsfamilier. Vinnerforslaget gikk ut på at elever på ungdomsskolen kan holde gratis aktiviteter til barn og unge som del av et skolefag. Trivselslaben fulgte opp forslaget og skolen gikk med på å innføre valgfaget «Innsats for andre». Faget ble tilbudt påfølgende skoleår, men fikk for få søkere. 10. klassingene som ønsket seg faget hadde gått ut av skolen da det ble innført. Et lurt grep hadde derfor vært å holde innovasjonscampen for 9. klassinger.

7.7.3 Samarbeid

Den sosiale entreprenøren Trivselslaben har ledet prosjektet. Informantene har tro på at en sosial entreprenør som Trivselslaben, som kjenner lokalsamfunnet, kommunen og frivilligheten godt, eigner seg til å lede tverrsektorielle prosjekter. Selv konstaterer representanter fra Trivselslaben at de som sosial entreprenør har et spesielt engasjement for å skape endring i samfunnet. Videre er de fleksible med tanke på arbeidstid og kan derfor i stor grad tilpasse seg de ulike samarbeidsaktørene som har tid til å møtes på ulike tidspunkter. Som privat firma kan de ha større kapasitet til å fokusere på utviklingsprosjekter enn andre offentlige og frivillige aktører.

Tidlig i prosjektet utarbeidet Trivselslaben en oversikt over frivillige lag og foreninger i Vadsø for å identifisere potensielle samarbeidspartener i prosjektet. De inviterte lederne i de identifiserte lagene til dialog for å informere om prosjektet, og samtidig innhente tanker og erfaringer fra frivilligheten omkring utenforskap. Lagene og foreningene bidro med informasjon om kostnader knyttet til deltakelse i de ulike aktivitetene for ulike aldersgrupper. Denne informasjonen har Trivselslaben brukt for å bistå enkeltpersoner som skulle søke støtte gjennom NAV sine støtteordninger.

Videre laget Trivselslaben en oversikt over alle aktuelle kommunale enheter. Trivselslaben ble invitert til ledermøte i sektoren Kvalifisering, velferd og inkludering (KVI) for lederne i NAV Vadsø, Miljøtjenesten, Kvalifiseringsenheten og Barne- og ungeenheten/barnevernet. Der informerte Trivselslaben om prosjektet samt diskuterte tjenestenes erfaringer med målgruppen og utfordringer knyttet til deltakelse i fritidsaktiviteter. De møtte også den kommunale kulturskolen og Samarbeidsgruppen for alle kommunale enheter som jobber opp mot flyktninger i Vadsø, for å informere om prosjektet og diskutere utfordringene med dem.

For å innlede kontakt med lokale næringslivsaktører gikk Trivselslaben gjennom Varanger Næringsssenter AS som er sekretær for Vadsø Næringsforening. Trivselslaben ble invitert til å fortelle om prosjektet på næringsforeningens frokostmøte for næringsaktørene i Vadsø. Det ble også lagt vekt på å informere om Fritidsfondet i dette forumet, sammen med en oppfordring om å gi bidrag til fondet. Videre informasjon om prosjektet ble spredd til næringsaktører med et informasjonsskriv.

Vadsø kommune er i en nedbyggingsprosess og har derfor knapt med ressurser. Denne situasjonen gjør det vanskelig å prioritere utviklingsprosjekter. Informanten fra kommunen forteller at det derfor passet godt at prosjektet ble ledet av en privat aktør. Informanten forteller at dette er nokså nytt i Vadsø, men at det har vært spennende å samarbeide med en sosial entreprenør i et utviklingsprosjekt. Informanten fra kommunen påpeker samtidig viktigheten av å involvere kommunen tett i arbeidet, og nødvendigheten med å forankre denne typen prosjekter både administrativt og politisk i kommunen. Forankring og prioritering av prosjektet innad i kommunen er en forutsetning for videreføring i ordinær drift.

I prosjektet Alle skal med! ble kommunalsjef for Kvalifisering, velferd og inkludering (KVI) involvert i prosjektets styringsgruppe, og har derfor vært tett påkoblet de strategiske avgjørelsene gjennom hele prosjektperioden. Kommunalsjefen har kunnet sørge for at både kommuneledelsen og tjenestene som ligger i sektoren har vært informert om prosjektet. Videre bestod styringsgruppen av en representant fra Vadsø Næringsforening og en representant fra Vadsø idrettsråd. Se mer informasjon om organiseringen av styringsgruppen i avsnitt 7.7.2.

Trivselslaben har skapt et samarbeid mellom offentlig, privat og frivillig sektor. Gjennom prosjektet har de erfart at aktørene fra de ulike sektorene har forskjellige arbeidskulturer og arbeidsprosesser, som kan gjøre det vanskelig å få til et effektivt samarbeid. Det handler for eksempel om de har ulike arbeidstider som kan gjøre det vanskelig å finne felles møtetider. I tillegg er de ulike aktørene presset på kapasitet, noe som har gjort det utfordrende å få enkeltaktører til å ta ansvar for aktiviteter i prosjektet. Flere informanter forteller at de ikke har hatt kapasitet til å ta en så stor rolle i prosjektet som det kanskje var forventet av dem. De har imidlertid bidratt med det de har kunnet og har vist engasjement for prosjektet. Samlet bidrar disse forholdene bidrar til at samarbeid på tvers av sektorer krever mye tid og arbeid.

Trivselslaben har hatt som formål å få med seg «hele Vadsø» på prosjektet, både aktører fra privat, offentlig og frivillig sektor og befolkningen generelt. De involverte aktørene har naturligvis vært involvert i svært ulik grad. Styringsgruppen har vært tettest på utviklingen av tiltakene, mens tjenestene og frivilligheten har vært tettere på gjennomføring av tiltakene. Trivselslaben har fungert som en koordinator som mye av samarbeidet har gått gjennom.

7.7.4 Overføringsverdi

Trivselslaben tok initiativ til og ledet prosjektet Alle skal med!. Nå som prosjektet er sluttført skal de trekke seg helt ut. Dette har vært planlagt for fra start. Involveringen av mange ulike aktører og på ledernivå, har vært en strategi for å sikre forankring og mulighet for videreføring.

De ansatte på Trivselslaben har et stort kontaktnettverk, noe som trolig bidratt til å muliggjøre den brede involveringen. Mange av de involverte aktørene kjenner Trivselslaben fra før, og det har antakeligvis gjort det enklere å skaffe samarbeidspartnere. Dette kan tale for at en sosial entreprenør kan ha bedre forhold for å skape bred involvering i mindre lokalsamfunn enn i store byer. Det samme gjelder engasjementet hos lokalbefolkningen når det gjelder innsamling av penger til et Fritidsfond. I Vadsø vet de ulike bidragsyterne at fondet skal være for barn og unge i lokalsamfunnet. Den lokale dimensjonen kan være vanskeligere å synliggjøre i større byer.

NØKKELFAKTA VADSØ KOMMUNE:

- Antall innbyggere per 2019: 5894 (SSB, 2019)
- Barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt: 13% (Bufdir, 2016)
- Barn i husholdninger uten yrkestilknyttede personer: 19,1% (Bufdir, 2016)
- Barn i husholdninger med lavinntekt der hovedforsørger har lav utdanning: 78,3% (Bufdir, 2016)
- Barn i husholdninger med lavinntekt som mottar mer enn halvparten av samlet inntekt gjennom offentlige overføringer: 82,5% (Bufdir, 2016)
- Barn i husholdninger med enslig forsørger: 19,3% (Bufdir, 2016).
- Barn i husholdninger som har mottatt sosialhjelp i løpet av året: 17,4% (Bufdir, 2016)
- Prosentandel av ungdomsskoleelever som er med i en fritidsorganisasjon: 70% (Ungdata, 2017)
- Prosentandel av ungdomsskoleelever som er mye plaget av ensomhet: 24% (Ungdata, 2017)
- Innvandrere utgjorde 16,9% av befolkningen (IMDi, 2018)
- Antall bosatte flyktninger siden 2012: 502 (IMDi, 2018)

I Vadsø er det planlagt å arrangere en årlig innsamlingsaksjon til Fritidsfondet, og banksjefen og ordføreren har signalisert at de vil være med videre. Denne typen innsamlingsaksjon hvor man engasjerer privatpersoner og næringsliv kan gjøres i andre kommuner også. Å samle inn penger fra mange ulike aktører til et solidaritetsfond gjør at man er mindre avhengig av at kommunen bevilger et stort beløp til støtteordningen år etter år.

Ideen om et Fritidsfond, innsamlingsaksjon til fondet, utforming av retningslinjer, nettside og elektronisk søknad ble utviklet under prosjektperioden. Lanseringen av ordningen tok imidlertid lengre tid enn forventet, fordi det tok tid å finne ut hvem som skulle ha ansvar som sekretariat for Fritidsfondet. Det tok også tid å få på plass tre medlemmer til fondsstyret. Trivselslaben ønsket opprinnelig at idrettsrådet skulle være sekretariat for fondet, men de hadde ikke kapasitet. Nå har kommunen tatt over som sekretariat for Fritidsfondet og det er opprettet et fondsstyre bestående av en representant fra Vadsø kommune, Vadsø næringsforening og Vadsø idrettsråd. Fritidsfondet ble søkbart i februar 2019. Det er rom for lokale variasjoner når det gjelder valg av sekretariat og valg av medlemmer til fondsstyret. I Hammerfest har Hammerfest Næringsforening opprettet et

lokalt fritidsfond¹⁴ etter modellen i Vadsø. Fondet forvaltes, i likhet med i Vadsø, av Næringsforeningen i samarbeid med kommunen og frivilligheten.

At Fritidsfondet allerede er overført til Hammerfest, viser at tiltaket har overføringsverdi. Trivselslaben og SpareBank1 Nord-Norge er i en prosess hvor de skal se nærmere på hvordan de kan jobbe for å opprette flere lokale Fritidsfond i Nord-Norge. SpareBank1 Nord-Norge ønsker å bidra økonomisk til lokale flere fritidsfond.

Det er ingen spesielle forhold som tilsier at andre lokalsamfunn ikke kan gjennomføre en Sportscamp etter modellen fra Vadsø. Forutsetningen er imidlertid at man klarer å engasjere både kommunen, frivillige lag og næringsliv til å bidra. Planlegging og gjennomføring av et tilsvarende Sportscamp krever også en aktør som har ressurser til å engasjere samarbeidspartnere og som kan organisere arrangementet. Det vil være noe kostnader knyttet til et slikt arrangement, som enten kan komme fra eksterne prosjektmidler, fra kommunen eller gjennom sponsing fra næringslivet.

Det vil være mindre krevende å arrangere en Innovasjonscamp etter mønster fra Vadsø på ungdomsskoler andre steder. Trivselslaben samarbeidet med Ungt Entreprenørskap, som har god erfaring med å holde slike prosesser. Ungt Entreprenørskap finnes i alle fylker.

Bruk av brosjyrer med informasjon om eksisterende ordninger for økonomisk bistand til deltakelse i fritidsaktiviteter er et enkelt grep for å samle og tilgjengeliggjøre nyttig informasjon for familier og personer som jobber i de kommunale tjenestene. Tilsvarende informasjonsbrosjyrer kan også utarbeides andre steder og med tilpasset innhold.

Prosjektet Alle skal med! i Vadsø, resulterte i en liste med elleve punkter for hvordan Vadsø kommune burde arbeide for en bedre innretning på inkluderingsarbeidet og for å legge til rette for at barn og unge fra lavinntektsfamilier skal kunne delta i fritidsaktiviteter sammen med jevnaldrende. Trivselslaben har gitt listen navnet «Vadsø-modellen». Punktene handler både om bruk av frivilligheten, prioritering av ressurser, informasjonsdeling og noen forslag til nye tiltak. Et av de viktigste innspillene fra Trivselslaben var å ansette en koordinator, for de ser at en slik funksjon kunne bidratt til å realisere mange av de andre punktene på listen. Vadsø kommune mottok innspillene i forbindelse med arbeidet med en ny frivillighetserklæring som er under utvikling på evalueringstidspunktet. Vadsø-modellen inneholder konkrete punkter som andre kommuner også kan la seg inspirere av når de skal utarbeide sin fritidspolitikk og frivillighetspolitikk. Punktene er basert på behovet som er identifisert i Vadsø, men er i stor grad universelle.

Vadsø-modellen

1. Forankre videre frivillighetsarbeid politisk og administrativt og dermed gi tydelige signaler om at man ser og verdsetter det arbeidet som legges ned i frivillig sektor i Vadsø kommune.
2. Utarbeide en frivillighetserklæring som representerer Vadsø kommunes frivillighetspolitikk, og som inneholder grunnleggende prinsipper og overordnede målsettinger for kommunens samspill med frivillig sektor. Dette arbeidet bør gjøres i et nært samarbeid med frivillige lag og foreninger i kommunen. Her anbefales det å ta utgangspunkt i den nasjonale Frivillighetserklæringen. På området barnefattigdom anbefaler vi i tillegg at *Sjekkliste for ALLEMED-arbeidet i kommune*¹⁵ brukes som et utgangspunkt for å sikre at barn og unge fra familier med lav inntekt blir godt nok ivarettatt.
3. Sette av ressurser til å koordinere kommunens arbeid ut mot frivillige lag og foreninger og som ivaretar kontakt og koordinering overfor kommunens egne enheter som kan ha behov for å samarbeide med frivillig sektor. Denne ressursen bør også ha et stort fokus på å være én

¹⁴ Isbjørnfondet. <<https://isbjornfondet.com/>>

¹⁵ <<http://www.allemed.no/verktoy/kommunesektor/>>

dør inn overfor barn, unge og foreldre som kan trenge ekstra bistand med tanke på deltakelse i fritidsaktiviteter. I denne koordineringsressursen bør også en sekretærfunksjon ovenfor Vadsø idrettsråd igjen vurderes. En slik koordinator vil også være en viktig ressurs med tanke på råd og veiledning i forbindelse med utviklingsprosjekter i samarbeidet mellom kommunen og frivilligheten, og til å følge opp kommunens frivillighetspolitikk i praksis. Det bør også vurderes om det nyopprettede solidaritetsfondet *Fritidsfondet i Vadsø* kan administreres via denne koordineringsressursen.

4. Frivilligsentralen i Vadsø har allerede en definert rolle ut mot en begrenset gruppe lag og foreninger i Vadsø (primært ut mot foreninger med pensjonister eller godt voksne medlemmer). Vadsø frivilligsentral bør absolutt trekkes inn i det videre arbeidet med å utvikle en ny frivillighetspolitikk i kommunen. Vadsø kommune eier og driver sentralen og har allerede brukt en del ressurser på deler av frivillig sektor, men her mener vi det bør vurderes å se på om man kan koble en eventuell koordinerende ressurs sammen med frivilligsentralen og idrettsrådet slik at man kan utnytte ressursene slik at man når ut til en større del av frivillig sektor i kommunen.
5. Videreføre ordningen med gratis halleie og rimelig leie av andre bygg/rom i kommunen for aktiviteter for barn og unge.
6. Kommunen bør ha en oppdatert informasjonsside for lag og foreninger der ansatte og befolkningen forøvrig kan finne informasjon om aktiviteter og tiltak i regi av frivilligheten i kommunen. Her bør man også lett kunne komme i kontakt med koordinator, Vadsø idrettsråd og Frivilligsentralen. Om det er andre råd eller utvalg (som Finnmark Friluftsråd) som er naturlig koblet opp hit bør dette vurderes.
7. Sette av årlige midler til Fritidsfondet i Vadsø (solidaritetsfond) som lag, foreninger og personer rundt barn/unge (f.eks. sosiallærere, helsesøster, frivillige ledere) kan benytte seg av dersom familien har vansker med å dekke kontingent mm. knyttet til fritidsaktiviteter. Her bør det årlig gjennomføres en innsamling sammen med næringslivet og private velgjørere. Det er likevel viktig at kommunen går i bresjen og bidrar økonomisk til dette fondet for å vise at kommunen tar ansvar og ser viktigheten av dette arbeidet.
8. Opprettholde abonnement på Tilskuddsportalen.no slik at lag og foreninger kan få tilgang til en god oversikt over mulige prosjekt og utviklingsmidler til sine foreninger og bistå med råd og veiledning i forbindelse med søknadsskriving og rapportering (igjen et veiledningsarbeid for en koordinator).
9. Det bør sikres at kommunen har gode rutiner for å ivareta barns rett til fritidsaktivitet når familien mottar økonomisk sosialhjelp hos NAV. Her anbefales det veldig å se til NAV Tromsø og Tromsø kommune som har gjort et solid arbeid på dette området. Informasjon lett tilgjengelig og jevnlig veiledning på viktighet av deltakelse for barn fra familier med lav inntekt. Men også informasjon for trenere og ledere i klubbene slik at de vet hvilke muligheter som ligger her.
10. Vadsø kommune bør gå i bresjen for å opprette en utlånsordning som gjør at barn og unge kan låne utstyr til aktiviteter. Da foreslår vi at man opprettet en BUA-ordningen slik som mange andre kommuner etter hvert har gjort. Helst i samarbeid med lag og foreninger i byen.
11. Kommunen bør også vurdere om det skal opprettes friplasser på kulturskolen for barn fra lavinntektsfamilier (som for eksempel som helsesøster kan bistå med å søke på).

7.7.5 Måloppnåelse

Det har vært svært mange ulike aktører påkoblet i ulike deler av prosjektet. Trivselslaben har fungert som en koordinator for samarbeidet under prosjektperioden, og mye av samarbeidet har gått gjennom dem. Tilbakemeldingene fra informantene fra kommunen og frivilligheten er at det er lettere å jobbe på tvers og ta kontakt med hverandre om konkrete saker etter prosjektet fordi de kjenner hverandre og hverandres tilbud bedre. Inntrykket er at denne kontakten har foregått én-til-én over telefon, istedenfor ved bruk av den lukkede Facebook-gruppen for medlemmene i styringsgruppen. Telefonsamtaler har egnet seg bedre fordi det ofte har vært snakk om enkeltpersoner. Næringslivet har primært bidratt økonomisk, men bidrar også i fondsstyret.

Funnene fra undersøkelsen tyder på at involvering av både kommunen, frivilligheten og lokalt næringsliv har bidratt til å skape en felles forståelse av utfordringer med fattigdom og konsekvenser for deltakelse i fritid i Vadsø. Informantene fra utvalgte samarbeidende lag og foreninger forteller at de har fått større bevissthet rundt fattigdomsproblematikk, og vet i større

grad enn før hvordan de skal håndtere det. Trivselslaben opplever å få flere henvendelser fra ulike lag som lurer på hvordan de kan løse utfordringer knyttet til deltakelse i fritidsaktiviteter. Et av idrettslagene i Vadsø har opprettet et C-lag i fotball for å inkludere flere i idretten som ikke nødvendigvis ønsker å satse. Dette er en konsekvens av økt bevissthet rundt viktigheten av fritid. Enkelte representanter fra det kommunale hjelpeapparatet og frivilligheten oppgir at de kan løse utfordringene knyttet til fritid bedre dersom de samarbeider om familiene i målgruppen.

Kommunale aktører oppgir at kjenner bedre til frivillighetens tilbud som resultat av prosjektsamarbeidet, og vet bedre hvor de kan ringe når de fanger opp noen i målgruppen som trenger et fritidstilbud. Rambøll opplever at det imidlertid er noe usikkert hvor bredt implementert dette er i kommunens tjenester, siden enkelte av aktørene Rambøll har vært i kontakt med i forbindelse med evalueringen oppgir å ikke ha særlig kjennskap til satsningen.

Det ble samlet inn i underkant av 230 000 kr gjennom innsamlingsaksjonen til Fritidsfondet. I tillegg bidro SpareBank1 med 50 000 kr og ordføreren bidro med 50 000 kr på kommunens vegne. Samtidig som innsamlingskampanjen sikret penger til Fritidsfondet, bidro kampanjen til å sette fokus på barnefattigdom og konsekvenser det kan ha for barn og unges fritid. Forutsetninger for at en slik finansieringsordning skal gagne alle som trenger det, er at den er kjent blant lag, foreninger og andre som skal søke, og at det er en forholdsvis enkel søknadsprosess som ikke krever for mye tid og ressurser. Disse forholdene synes å ligge godt til rette i Vadsø gjennom bred spredning av informasjon om ordningen, selv om det foreløpig er de største idrettslagene som har gjort størst bruk av fondet.

På undersøkelsestidspunktet hadde fondet vært operativ i et par uker, og ti søknader hadde kommet inn.

Informantene fra ulike samarbeidspartnere pekte ut Sportscampen sammen med Fritidsfondet som viktige tiltak i prosjektet. Sportscampen bidro til bevissthet rundt fattigdomsproblematikk og viktigheten av fritidsaktiviteter hos lag og organisasjoner, næringsliv og kommunen som arrangerte. Samtidig bidro tiltaket til å synliggjøre bredden i aktivitetstilbudet overfor befolkningen i Vadsø. Til sammen arrangerte tolv aktører 28 aktiviteter over fem uker, som alle barn og unge kunne delta i kostnadsfritt. Sportscampen ble svært populær og måtte utvides fra to til fem uker på grunn av stor interesse. Til sammen 170 barn og unge deltok på Sportscampen, og informantene forteller at flere meldte seg inn i nye fritidsaktiviteter som de hadde fått prøve ut under Sportscampen. Arrangørene kunne allerede under Sportscampen fortelle familiene at det ville komme en finansieringsordning som ville løse eventuelle betalingsutfordringer. Sportscampen tiltrakk seg også noen minoritetsspråklige foreldre, som kom for å se barna i aktivitet. Dette ga en viktig tilleggsverdi, fordi familier fra andre kulturer fikk mulighet til å få økt forståelse for hva fritid er i Norge og at barna ivaretas av andre når de driver med fritidsaktiviteter.

Vadsømodellen er en konkret liste med forslag til hvordan Vadsø kommune kan sikre bedre inkludering, som de jobber med å få inn i kommunens frivillighetserklæring. Dersom forslagene tas inn i frivillighetserklæringen, vil det sikre at prosjektets erfaringer og resultater lever videre.

Suksessfaktorer i prosjektet:

- Tidlig planlegging for overføring av ansvarsoppgaver til andre aktører etter prosjektperioden
- Kombinere tiltak – brukerinvolvering, synliggjøring av bredden av aktivitetstilbud og økonomisk støtteordning
- Tett kontakt og involvering av kommunalsjef i KVI-sektoren

7.8 Aktør: Vest-Agder Røde Kors

Prosjekt: Ressurssenter for fattige barn

Tilskudd fra Kulturdepartementet: 500 000 kr

Støtte fra utlysning (år): Stimuleringsmidler til utprøving av fattigdomstiltak på frivillighetsfeltet (2015)

7.8.1 Målgruppe

Vest-Agder Røde Kors har tilbudt del event-basert aktivitet tidligere, men så behov for flere ressurser og mer systematisk tilnærming til oppfølgingen av deltakerne som møtte opp på disse aktivitetene. Derfor ville Vest-Agder Røde Kors opprette et ressurscenter som kunne bidra til å realisere dette.

Prosjektet hadde to målgrupper, én primær og én sekundær. Den primære målgruppen for ressurscenteret var kommuner i fylket og frivillige organisasjoner som jobber mot barn og unge og særlig barn og unge som er i en økonomisk vanskeligstilt situasjon. Den sekundære målgruppen var økonomisk marginaliserte barn og familier i Vest-Agder. Mange av de regelmessige aktivitetene som ble arrangert rettet seg bredt mot alle barn i grunnskolealder, men det ble også opprettet aktiviteter særskilt for innvandrerfamilier, aleneforeldre og familier rammet av rus og psykiatri.

7.8.2 Tiltak

Ressurssenter

Vest-Agder Røde Kors opprettet et ressurscenter for kommuner og frivillige organisasjoner i Vest-Agder som jobber med fattigdomsproblematikk. Ressurscenteret ble opprettet på Vest-Agder Røde Kors sitt distriktskontor. Ressurscenteret skulle bidra til å styrke organisering, koordinering og erfaringsdeling. Ressurscenteret skulle være et knutepunkt for frivillige aktiviteter rettet mot målgruppen. Et slikt ressurscenter kan både bidra til å samle og samordne kompetanse og tiltak, og til å sette fokus på viktigheten av fritidsaktiviteter for å redusere konsekvensene av barnefattigdom. Tanken var også at det skulle bli lettere for offentlige, frivillige og private aktører å ta kontakt og opprette samarbeid, ved at ressurscenteret fremstod som en synlig aktør.

Gjennom ressurscenteret ble det tatt initiativ til oppstart av aktivitetstilbud i nærmiljøet og lagt til rette for samarbeid mellom frivilligheten og relevante offentlige aktører og andre lokale organisasjoner og bedrifter. Gjennom ressurscenteret ble det jobbet konkret med å opprette samarbeidsavtaler med kommunale tjenester og lokale foreninger om både rekruttering av deltakere, tilgang på fysiske fasiliteter, aktivitetsutstyr og fagkompetanse. Da dette var på plass, ble innsatsen rettet mot å skape aktiviteter.

Aktiviteter

Det har vært et særlig fokus på å opprette *gratis* og *regelmessige* aktivitetstilbud som skulle være åpne for alle barn og unge i alderen 6-17 år i Vest-Agder. Aktivitetene som ble opprettet skulle heller ikke kreve noe spesielt personlig utstyr fra deltakerne. I tilfeller hvor aktiviteten krevde utstyr, ble det gjort tilgjengelig av Røde Kors som på forhånd hadde kjøpt inn eller lånt utstyret. Denne formen for tilrettelegging var viktig for å skape sosiale møteplasser hvor alle barn uansett økonomisk status kunne møtes.

Det ble opprettet fem aktivitetsgrupper i fem ulike bydeler i Kristiansand, og åtte aktivitetsgrupper i åtte i andre kommuner i Vest-Agder. Dette var kommuner hvor Røde Kors allerede hadde lokalforening. Det ble også arrangert familieturer og to inspirasjonssamlinger for frivillige innenfor aktivitet for barn og unge.

I tillegg har det i løpet av prosjektperioden blitt etablert faste aktivitetsgrupper for barn og unge med regelmessig aktivitet, kalt *Barnas Røde Kors* (BARK). Ressurssenteret for fattige barn har arbeidet målrettet med utvikling av aktivitetene, og har arrangert en inspirasjonssamling for BARK i distriktet.

Ressurssenteret har også bidratt i utviklingen av *Røde Kors Friluftsliv* og *Førstehjelp (RØFF)*, som er et gratis tilbud for ungdom i alderen 13-17 år. Det ble gjennomført fire ferieopphold, gjennom tiltaket *Ferie for alle*. Dette tilbudet økte med to samlinger under prosjektperioden, og har etter prosjektperioden økt til totalt ti faste samlinger hvert år.

Det ble arrangert ukentlig leksehjelp med middag, og det ble arrangert ulike aktiviteter for beboere i asylmottak for enslige mindreårige. Ressurssenteret inviterte alle ungdommer i distriktet til en inspirasjonskveld gjennom Røde Kors Ungdom (RKU).

De fleste av disse aktivitetene eksisterte før prosjektet, men er videreført i større volum etter organiseringen via ressurssenteret. Noen av arrangementene har vært så populære at de har måttet opprette ventelister for barn som vil delta.

Erfaringsbank

I arbeidet med aktiviteter ble det etablert en erfaringsbank, som fortsatt er i bruk og i stadig utvikling. Erfaringsbanken er basert på Røde Kors sitt intranett for frivillige, som alle frivillige har tilgang til. Her deles erfaringer med alt fra mønsterpraksis for aktivitetsutvikling, rekruttering av deltakere og frivillige, maler for samarbeidsavtaler med offentlige aktører, etc. På denne måten samles erfaringer og tips om hvordan man kan sarte opp og drive aktiviteter lokalt.

Rekruttering av deltakere

Gjennom prosjektet har det vært fokus på å få flere barn og unge over i regelmessige aktivitetstilbud. Det ble forsøkt rekruttert gjennom Røde Kors sine event-baserte aktiviteter. Videre ble det forsøkt rekruttert deltakere gjennom deling av informasjon om tilbudene gjennom samarbeidspartnere som skolehelsetjeneste, barnevern, familiekoordinatorer, Flyktningtjenesten, NAV, Sørlandet Sykehus, mfl. Noen deltakere ble også rekruttert gjennom informasjon om tilbud på Røde Kors sin nettside, sosiale media, plakater, ranselpost, ol. Disse rekrutteringsmetodene fungerte mye bedre enn rekruttering blant deltakere på event-baserte aktiviteter. Den aktive rekrutteringen var imidlertid kun rettet mot innvandrerfamilier, aleneforeldre og familier rammet av rus og psykiatri.

Rekruttering gjennom kommunale tjenester var én av flere nye rekrutteringsmetoder som ble prøvd ut i prosjektet. Det har også vært mer fokus på å rekruttere til aktivitet i nærmiljøet til barna, og Vest-Agder Røde Kors har derfor etablert lokale lag og foreninger som skaper aktiviteter for barn og unge i nærmiljøet til barna. Dette ble gjort fordi rekruttering gjennom event-baserte aktiviteter ikke fungerte spesielt godt (se mer under kapittel 7.8.5 om måloppnåelse). Nytt for organisasjonen har derfor vært å målrette aktiviteter og tiltak i nærmiljøene. Dette har de ofte gjort i samarbeid med og på skolene. Samarbeidet gjorde at flere barn ble rekruttert gjennom skolens kanaler og ansatte. Både kontaktlærere, helsesøster og miljøarbeidere var viktige personer i denne rekrutteringen. Rekruttering gjennom personer som barna allerede er i kontakt med og som de har tillit til, er sett på som en viktig faktor for å få barna til å bli med på aktiviteter. Kontaktlærere også anledning til å snakke med og fortelle foreldrene om den aktiviteten som finnes, noe som har gjort det lettere å rekruttere. Vest-Agder Røde Kors har derfor også brukt foreldremøter til å informere om aktivitetstilbud.

Rekruttering av frivillige

Språk har vist seg å være en utfordring i forsøket på å rekruttere de mest marginaliserte barna. Vest-Agder Røde Kors har derfor lagt vekt på å rekruttere frivillige med språkkompetanse og

flerkulturell bakgrunn, noe som har gitt økt gjennomslag hos disse familiene. Det har også bidratt positivt til å beholde barna i aktivitetene.

Vest-Agder Røde Kors har lagt mye ressurser i å rekruttere og utdanne frivillige aktivitetsledere. De søkte etter trygge voksenpersoner som har vært gjennom intervju, levert politiattest og undertegnet etikk- og taushetserklæring, samt gjennomførte opplæring i psyko-sosial førstehjelp, grunnkurs i førstehjelp og aktivitetslederkurs for de nye frivillige.

TIPS TIL REKRUTTERING AV FRIVILLIGE

Bruk den digitale oppslagstavlen www.frivillig.no for å rekruttere frivillige. Som organisasjon kan man registrere behov for frivillige krefter. Personer som ønsker å være frivillig kan se gjennom oppdragene som ligger ute og melde interesse til organisasjonen bak oppdraget.

I starten av prosjektet ble det også rekruttert studenter fra sykepleierutdanningen og lærerutdanningen, men disse har etter hvert falt fra og har måttet bli erstattet. Å rekruttere en noenlunde stabil base med frivillige har vært nødvendig for å lykkes i å skape et regelmessig aktivitetstilbud for barna. At de frivillige også får kursing gjør at de blir mer kompetente til å skape gode aktiviteter for og relasjoner til barna.

7.8.3 Samarbeid

Ressurssenterets styringsgruppe bestod at ressurscenterets leder, en representant fra Røde Kors distriktsråd for omsorg, en representant fra Røde Kors distriktsråd for ungdom og en lokalpolitisk talsperson for marginaliserte grupper. Leder av Distriktsstyret for Vest-Agder Røde Kors er formelt ansvarlig for prosjektet.

Vest-Agder Røde Kors har bygget på allerede eksisterende samarbeid, men har gjennom prosjektet skapt nye og mer formelle samarbeid, særlig med Kristiansand kommune. Samarbeidet med Kristiansand kommune handler i hovedsak om lov til å låne skoler og en inngang til å etablere dialog med skolene når det gjelder lagring og eventuelt deling av utstyr. Samarbeidet med Kristiansand kommune har blitt bedre enn før prosjektet og er videreført etter prosjektets slutt. Vest-Agder Røde Kors jobber for eksempel tettere med kommunens familiekoordinatorer enn tidligere.

Vest-Agder Røde Kors har ni lokalforeninger tilsluttet distriktsforeningen. Disse lokalforeningene har samarbeid med kommunen de hører til, og med de kommunale tjenester som jobber opp mot målgruppen, som skolehelsetjeneste, familie- og barneverntjenesten og NAV. Samarbeidet med de kommunale tjenestene har spesielt vært viktig for å rekruttere barn og unge i målgruppen til Røde Kors sitt faste aktivitetstilbud. I disse samarbeidskommunene foregår aktivitetene i Røde Kors sine lokaler.

Erfaringen fra prosjektet er at tidlig dialog med kommunene gir muligheter til å skape et godt utgangspunkt for aktivitetene, blant annet fordi kommunen har god oversikt over hva behovet er i kommunen. Det forelå en intensjonsavtale med flere kommuner i fylket i forkant av prosjektet, men prosjektet har ikke fulgt opp muligheten for samarbeidet så strukturert som planlagt med alle kommunene.

Vest-Agder Røde Kors har også samarbeidet med andre frivillige organisasjoner som jobber opp mot målgruppen, som Redd Barna, Blå Kors og bruker- og pårørendeorganisasjon for åpenhet om

rus og behandling, A-larm. De har også samarbeidet med lokale opplevelsesbedrifter som Dyreparken, Haraldvingen, Kilandsenteret, Samsen kulturhus, mfl. som har gitt gunstige betingelser for bruk av deres fasiliteter.

7.8.4 Overføringsverdi

Ressurssenteret ble lagt ned etter prosjektperioden, men aktivitetene som ble igangsatt av ressurssenteret har fortsatt. Det er tilkommet en halv stilling som oppvekstkoordinator ved kontoret i Kristiansand, finansiert av tilskudd fra Bufdir, som viderefører noe av mekanismene som lå i senteret.

Det etableres fortsatt nye Barnas Røde Kors-grupper, og informantene forteller om at disse gruppene stadig vokser i størrelse.

Erfaringsbanken lever også videre etter prosjektet. Denne er imidlertid ikke spredt til andre frivillige organisasjoner.

Røde Kors har møteplasser på nasjonal basis som legger til rette for deling og spredning av tiltaket. Vest-Agder Røde Kors har allerede delt erfaringer med prosjektet i «oppvekst» i Røde Kors nasjonalt og på en barnefattigdomskonferanse i distriktet.

Modellen med et koordinerende ressurscenter på distriktsnivå som arbeider ut mot lokalforeninger kan spres til andre distriktskontor i Røde Kors-systemet, men krever en del ansattressurser for å stable på bena. Erfaringene fra prosjektet er at rekruttering og etablering av lokale aktiviteter i nærmiljøene er mer effektivt for å nå og få barn i aktivitet enn fra sentralt organisert ressurscenter.

NØKKELFAKTA VEST-AGDER FYLKESKOMMUNE:

- Antall innbyggere per 2019: 187 589 (SSB, 2019)
- Barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt: 11,1% (Bufdir, 2016)
- 10,6% av barna i Vest-Agder bor i husholdninger uten personer med yrkestilknytning (Bufdir, 2016)
- Barn i husholdninger med lavinntekt der hovedforsørger har lav utdanning: 56,5% (Bufdir, 2016)
- Barn i husholdninger med lavinntekt som mottar mer enn halvparten av samlet inntekt gjennom offentlige overføringer: 68,2% (Bufdir, 2016)
- Barn i husholdninger med enslig forsørger: 13,6%. (Bufdir, 2016)
- Barn i husholdninger som har mottatt sosialhjelp i løpet av året: 5,8% (Bufdir, 2016)
- Prosentandel av ungdomsskoleelever som er med i en fritidsorganisasjon: 68% (Ungdata, 2016)
- Prosentandel av ungdomsskoleelever som er mye plaget av ensomhet: 19% (Ungdata, 2016)
- Innvandrere utgjorde i 2018 12,5% av befolkningen (IMDI, 2018)
- Antallet bosatte flyktninger siden 2012: 3198 (IMDi, 2018)

Konkrete verktøy med overføringsverdi:

- Erfaringsbank på intranett med tips og råd for aktive frivillige
- Etablere seg i nærmiljøet med målrettet rekruttering og aktiviteter i barnas nærmiljø

7.8.5 Måloppnåelse

Gjennom prosjektet har det vært fokus på å få flere barn og unge over i *regelmessige* aktivitetstilbud. Det er forsøkt rekruttert gjennom event-baserte aktiviteter ved å informere deltakerne der om det regelmessige aktivitetstilbudet. Vest-Agder Røde Kors har imidlertid erfart at denne metoden ikke var særlig fruktbar. De tror deltakerne på event-baserte aktiviteter ikke nødvendigvis forstår nytten av å delta i regelmessige aktiviteter, og dette gjelder spesielt nybosatte flyktninger.

Gjennom prosjektet har Vest-Ager Røde Kors hatt bedre erfaringer med å rekruttere deltakere til faste aktivitetstilbud gjennom deling av informasjon om tilbudene gjennom samarbeidspartnere som skolehelsetjeneste, barnevern, familiekoordinatorer, Flyktningtjenesten, NAV, Sørlandet Sykehus, mfl. Ansatte i disse tjenestene treffer barn og unge i målgruppen gjennom sitt daglige virke. Noen deltakere er også rekruttert gjennom informasjon om tilbud på organisasjonens nettside og sosiale media, og på plakater, ranselpost, mm. Disse rekrutteringsmetodene har fungert godt.

Vest-Agder Røde Kors har også erfart at det har fungert best å rekruttere til aktiviteter i nærmiljøet. De etablerte flere Barnas Røde Kors-grupper, og opprettet lokal aktivitet i nærmiljøet med aktivitetsledere fra nærmiljøet. Dette gjorde aktivitetstilbudet synlig og tilgjengelig. Under prosjektperioden opprettet Røde Kors seks nye aktivitetsgrupper under BARK, slik at de til sammen hadde åtte BARK-grupper ved prosjektperiodens slutt. Etter prosjektperioden har det blitt opprettet enda tre nye BARK-grupper.

Det ble rekruttert 60 nye frivillige i løpet av prosjektperioden, hvorav rundt 30 hadde gjennomført Røde Kors sin aktivitetslederutdanning på evalueringstidspunktet. Det har særlig blitt rekruttert mange nye frivillige til de nyopprettede lokalforeningene i Kristiansand og i distriktet. De frivillige ble rekruttert gjennom nettverk, men også gjennom Facebook og www.frivillig.no. Dette har vært lettest i Kristiansand, men har krevd mer oppsøkende virksomhet med personlig oppmøte på mindre steder.

Prosjektet har oppnådd alle sine aktivitetsmål, og har gjennomført flere aktiviteter enn det som var satt opp som mål i søknaden. Til sammen 160 nye barn har blitt rekruttert til fast aktivitet gjennom prosjektet. Selv om aktivitetene var ment for de med dårlig råd, er de åpne for alle for å ikke stigmatisere. Det er derfor vanskelig å tallfeste hvor mange av deltakerne som faktisk er fra lavinntektsfamilier og hvem som ikke er det. Det er imidlertid gjort målrettet rekruttering, som bidrar til at målgruppen større grad nås. Etter prosjektperioden har det blitt opprettet enda flere lokale BARK-grupper. Gruppene samler nå til sammen omkring 250 barn i fast aktivitet. Alle aktivitetene som ble opprettet gjennom prosjektet er videreført og det jobbes videre med utvikling og etablering av nye.

Modellen med et koordinerende distriktskontor og flere samarbeidskommuner har gjort at flere barn i ulike kommuner har fått et aktivitetstilbud, og i større grad enn dersom ressurscenteret ble opprettet av en lokalforening i en kommune. Selve utviklingen av et ressurscenter som knutepunkt for lag, kommuner og foreninger ble ikke arbeidet særlig med i prosjektperioden, ettersom organisasjonen ville fokusere på å skape og drive aktivitet. Alternativt til et fysisk ressurscenter, er det mulig at frivillige organisasjoner, lag og foreninger vil kunne hatt nytte av en felles møteplass på nett for deling av informasjon om aktiviteter og aktivitetskalendere.

Det ble opprettet samarbeid med relevante kommunale instanser som skolehelsetjenesten, familie- og barneverntjenesten, Flyktningtjenesten, NAV, Sørlandet sykehus, med flere, men ikke i alle ni lokalforeninger. Dette henger sammen med redusert økonomisk støtte sammenlignet med søknadssummen, noe som gikk ut over kapasiteten.

Det er tydelig at ressurscenteret har bidratt til å løfte aktivitetsnivået i Vest-Agder Røde Kors og i lokalforeninger. Etableringen av senteret har ført til en samling av ressursene som arbeider med målgruppen, økte samarbeidet og bidro til nye rekrutteringsmetoder og aktiviteter.

Suksessfaktorer i prosjektet:

- Arrangere aktiviteter i nærmiljøet
- Etablere samarbeid med skoler og aktører i nærmiljøet
- Sammensetning av grupper: Vest-Agder Røde Kors satte sammen grupper for opphold med tanke på å sikre balanse mellom kjønn, etnisitet, geografi og alder. Dette kan bidra til å skape møteplasser på tvers.

Kilder til statistikk i case-notatene

Bærum kommune:

Befolkningstall: <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/folkemengde/aar-per-1-januar>

Barnefattigdom: https://www.buudir.no/statistikk_og_analyse/barnefattigdom/#/0219

Organisert aktivitet: <http://www.ungdata.no/Organiserte-fritidsaktiviteter/Organisert-fritid?kommune=B%C3%A6rum>

Ensomhet: <http://www.ungdata.no/Venner/Ensomhet?kommune=B%C3%A6rum>

Hå kommune:

Befolkningstall: <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/folkemengde/aar-per-1-januar>

Barnefattigdom: https://www.buudir.no/statistikk_og_analyse/barnefattigdom/#/1119

Organisert aktivitet: <http://www.ungdata.no/Organiserte-fritidsaktiviteter/Organisert-fritid?kommune=H%C3%A5>

Ensomhet: <http://www.ungdata.no/Venner/Ensomhet?kommune=H%C3%A5>

Korpsnett Norge, statistikk om utvalgt bydel, delbydel og skole:

Objektet er anonymisert

Med hjerte for Arendal, statistikk om Arendal kommune:

Befolkningstall: <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/folkemengde/aar-per-1-januar>

Barnefattigdom: https://www.buudir.no/statistikk_og_analyse/barnefattigdom/#/0906

Organisert aktivitet: <http://www.ungdata.no/Organiserte-fritidsaktiviteter/Organisert-fritid?kommune=Arendal>

Ensomhet: <http://www.ungdata.no/Venner/Ensomhet?kommune=Arendal>

Modum kommune:

Befolkningstall: <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/folkemengde/aar-per-1-januar>

Barnefattigdom: https://www.buudir.no/statistikk_og_analyse/barnefattigdom/#/0623

Organisert aktivitet: <http://www.ungdata.no/Organiserte-fritidsaktiviteter/Organisert-fritid?kommune=Modum>

Ensomhet: <http://www.ungdata.no/Venner/Ensomhet?kommune=Modum>

Trivselslaben AS, statistikk om Vadsø kommune:

Befolkningstall: <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/folkemengde/aar-per-1-januar>

Barnefattigdom: https://www.buudir.no/statistikk_og_analyse/barnefattigdom/#/2003

Organisert aktivitet: <http://www.ungdata.no/Organiserte-fritidsaktiviteter/Organisert-fritid?kommune=Vads%C3%B8>

Ensomhet: <http://www.ungdata.no/Venner/Ensomhet?kommune=Vads%C3%B8>

Røde Kors Vest-Agder, statistikk om Vest-Agder Fylkeskommune:

Befolkningstall: <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/folkemengde/aar-per-1-januar>

Barnefattigdom: https://www.buudir.no/statistikk_og_analyse/barnefattigdom/#/10

Organisert aktivitet: <http://www.ungdata.no/Organiserte-fritidsaktiviteter/Organisert-fritid?fylke=Vest-Agder>

Ensomhet: <http://www.ungdata.no/Venner/Ensomhet?fylke=Vest-Agder>